

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE
FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA

Evidenčné číslo 2119826

HODNOTENIE SPOLOČNÝCH EURÓPSKÝCH INDIKÁTOROV
UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA PODĽA METODIKY ECI
V MESTE PRIEVIDZA

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE
FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO ROZVOJA**

**HODNOTENIE SPOLOČNÝCH EURÓPSKÝCH
INDIKÁTOROV UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA
PODĽA METODIKY ECI V MESTE PRIEVIDZA**

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Študijný program:	Regionálny rozvoj
Študijný odbor:	3.3.5. Verejná správa a regionálny rozvoj
Školiace pracovisko:	Katedra trvalo udržateľného rozvoja
Školiteľ:	Dr. h.c.prof. Ing. Milan Demo, PhD.

Čestné vyhlásenie

Podpísaný Peter Benko vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Hodnotenie spoločných európskych indikátorov udržateľného rozvoja podľa metodiky ECI v meste Prievidza“ vypracoval samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomý zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 27. Marca 2010

Peter Benko

Pod'akovanie

Týmto sa chcem osobne poďakovať vedúcemu mojej diplomovej práce pánovi Dr.h.c. prof. Ing. Milanovi Demovi, PhD., za trpezlivosť, odbornú pomoc, pripomienky a cenné rady pri vypracovaní diplomovej práce.

Abstrakt

Hodnotenie spoločných európskych indikátorov udržateľného rozvoja podľa metodiky ECI v meste Prievidza je téma a názov diplomovej práce. Obsah práce je v rovine teoreticko-empirickej, kde sa v úvodných kapitolách zaoberáme teóriou a hlavne charakteristikou a definíciami trvalo udržateľného rozvoja. Teória je veľmi rozsiahla, ale pomocou legislatívy a usmernení má trvalo udržateľný rozvoj zakotvené základné princípy a kritéria, ktoré pri konečnom výsledku odzrkadľujú efekt očakávaného alebo aj v niektorých prípadoch neúspešného cieľa. Ďalšou kapitolou je téma Agenda 21 a miestna Agenda 21, ktorou sa dotkneme koncepcie trvalo udržateľného rozvoja v súvislosti s procesom zlepšiť kvalitu života a životného prostredia obyvateľov. Hlavným cieľom práce je zanalyzovať spoločné európske indikátory udržateľného rozvoja podľa metodiky ECI. V empirickej časti, práce pomocou anonymných dotazníkov, do ktorých aplikujeme otázky formou európskych indikátorov udržateľného rozvoja podľa metodiky ECI v meste Prievidza, sme hodnotili základné životné potreby obyvateľov mesta. Dotazníky sme distribuovali len pre občanov mesta Prievidza, ktorých sme oslovili na mestskom úrade, na Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR) Prievidza, na Základnej škole Sama Chalupku, na Hlavnej pošte a na UNIKLINIKE Prievidza. Cieľom dotazníkov sme chceli vyhodnotiť všeobecné informácie o životnom prostredí mesta Prievidza. Dotazníkmi sa nám našou vlastnou prácou podarilo zhodnotiť súčasný stav, tak zložitej, náročnej a nezastaviteľnej globalizácie a prosperite celkom priemyselného mesta.

Kľúčové slová: trvalo udržateľný rozvoj, spoločné európske indikátory, infraštruktúra, mesto, spokojnosť, obyvateľstvo

Abstrakt

Evaluation of European common Prievidza indicators of defensible development according to methodics ECI in town is the theme and the name of this Bachelor's work. The content of this work is in theoretical-empiric diameter where in the introductory chapters we are dealing with the theory and mainly with characteristics and definitions of the permanent defensible development. The theory is very ample but with help of legislation and rectification the permanent defensible development has entrenched basic principals and criteria, which in the end result mirror the effect of the expected or in many cases an unsuccessful end. Another chapter is also a theme Agenda 21 and a local Agenda 21 with which we will touch on the concept of the permanent defensible development in connection with a process that wants to improve the quality of life and the living environment of citizens. The aim of this work with help of anonymous questionnaires into which we apply questions in a form of european indicators of defensible development according to methodics ECI in town Prievidza we evaluated the basic living needs of town's citizens. The questionnaires were distributed for the Prievidza town citizens only which we address at Town Hall, Social Services (UPSVaR) Prievidza, Comprehensive school Sama Chalupku, the Main Post Office and UNIKLINIKA Prievidza. The aim of this questionnaire was to evaluate the general information about the living environment in town Prievidza. With the questionnaire and our own work we managed to evaluate the present state of such a complex, demanding and unstoppable globalization and prosperity of quite industrial town.

KEY WORDS: permanent defensible development, european common indicators, infrastructure, town, satisfaction, citizens

OBSAH

Obsah	6
Zoznam ilustrácií	9
Zoznam tabuliek	10
Zoznam skratiek a značiek	11
Úvod	12
1 PREHLAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY	14
1.1 ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA A DEFINÍCIE TERMÍNU TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA	14
1.2 PRINCÍPY TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA	20
1.3 KRITÉRIA TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA.....	24
1.4 AGENDA 21 A MIESTNA AGEDA 21.....	28
1.5 SPOLOČNÉ EURRÓPSKE INDIKÁTORY – EUROPEAN COMMON INDICATORS	33
2 CIEĽ PRÁCE.....	39
3 CHARAKTERISTIKA MESTA PRIEVIDZA, KTORÉ JE OBJEKTOM PRE HODNOTENIE SPOLOČNÝCH EURÓPSKÝCH INDIKÁTOROV UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA PODĽA METODIKY ECI	40
3.1 Základná geografická charakteristika	44
4. MATERIÁL A METÓDY.....	47
4.1 SPOKOJNOSŤ OBČANOV S MIESTNOU KOMUNITOU	48
4.1.1 Metodický postup	48
4.1.2 Spôsob získavania informácií	49
4.2 MIESTNY PRÍSPEVOK KU GLOBÁLNYM KLIMATICKÝM ZMENÁM...	49
4.2.1 Metodický postup	49
4.2.2 Spôsob získavania informácií	50
4.3 MIESTNA MOBILITA A DOPRAVA CESTUJÚCICH	50
4.3.1 Metodický postup	50
4.3.2 Spôsob získavania informácií	51
4.4 DOSTUPNOSŤ NIESTNEJ VEREJNEJ ZELENE A MIESTNYCH SLUŽIEB	52
4.4.1 Metodický postup	52
4.4.2 Spôsob získavania informácií	53

4.5	KVALITA MIESTNEHO OVZDUŠIA	54
4.5.1	Metodický postup	54
4.5.2	Spôsob získavania informácií	55
4.6	DOPRAVA DETÍ DO ŠKOLY	55
4.6.1	Metodický postup	55
4.6.2	Spôsob získavania informácií	56
4.7	ZNEČIŠŤOVANIE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA ODPADMI	56
4.7.1	Metodický postup	56
4.7.2	Spôsob získavania informácií	57
4.8	METODICKÉ POSTUPY PRI KOMUNIKÁCIÍ SO ZÁSTUPCAMI SAMOSPRÁVY MESTA A S OBČANMI	57
4.8.1	Dohodnutie termínu stretnutia s predstaviteľmi mesta a občanmi	57
4.8.2	Príprava prezentácie o zámeroch diplomovej práce	57
4.8.3	Stretnutie s vedením mesta	58
4.8.4	Rozdelenie dotazníkov a informácie o ich spôsobe vypĺňania	58
4.8.5	Vyhodnotenie dotazníkov	58
4.9	POUŽITÉ DOTAZNÍKY PRE OBČANOV MESTA	59
4.10	POUŽITÝ DOTAZNÍK PRE SAMOSPRÁVU MESTA PRIEVIDZA	62
5.	VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA	63
5.1	SPOKOJNOSŤ OBČANOV S MIESTNOU KOMUNITOU	63
5.1.1	Miesto svojho bývania	63
5.1.2	Zeleň va Vašom okolí	65
5.1.3	Čistota Vášho okolia	66
5.1.4	Sociálne a zdravotnícke služby	67
5.1.5	Kutúrne, rekreačné a oddychové služby	68
5.1.6	Úroveň základných a stredných škôl	70
5.1.7	Oblasť bezpečnosti Vášho mesta	72
5.1.8	Záujem mesta revitalizovať stred mesta	73
5.1.9	Starostlivosť mesta o kosenie, výsadbu a výrub stromov	74
5.1.10	Zriadenie domova dôchodcov	76
5.1.11	Záujem mesta postaviť bytovku	77
5.1.12	Poskytovanie opatrovateľstva imobilným občanom	78
5.1.13	Výsledný graf pre spokojnosť občanov s miestnou komunitou	79
5.2	MIESTNY PRÍSPEVOK KU GLOBÁLNYM KLIMATICKÝM ZMENÁM ..	80

5.2.1	Aký spôsob vykurovania využívate vo Vašej domácnosti	81
5.2.2	Množstvo spotrebovaného paliva	82
5.3	MIESTNA MOBILITA A DOPRAVA CESTUJÚCICH.....	83
5.3.1	Počet km najazdených automobilovou dopravou za rok	84
5.3.2	Priemer ciest vykonaných na aute za týždeň	84
5.3.3	Čas – hodiny denne strávené v aute.....	84
5.3.4	Percentuálny podiel využívania uvedených spôsobov dopravy	85
5.3.5	Úroveň ciest vo Vašom meste – z dotazníka pre samosprávu mesta	86
5.4	DOSTUPNOSŤ MIESTNEJ VEREJNEJ ZELENE A MIESTNYCH SLUŽIEB.....	86
5.5	KVALITA MIESTNEHO OVZDUŠIA.....	87
5.6	DOPRAVA DETÍ DO ŠKOLY.....	88
5.7	ZNEČISTENIE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA ODPADMI	90
5.7.1	Na spracovanie odpadových vôd používate	91
5.8	DOTAZNÍK PRE SAMOSPRÁVU MESTA PRIEVIDZA.....	92
5.8.1	Uplatňovane záknov o ŽP s premietnutím do VZN mesta.....	92
5.8.2	Otázka riešenia odvozu odpadov	92
5.8.3	Spôsob separácie odpadov.....	93
5.8.4	Skládky v meste.....	93
5.8.5	Poplatky mestu za odvoz odpadov	94
5.8.6	Spracovanie biologicky rozložiteľného KO	94
5.8.7	Nakladabie so stavebnou soľou	94
5.8.8	Množstvo vyprodukovaného KO v mesta za 1 rok	95
5.8.9	Ekonomická bilancia problematiky odpadov a ŽP.....	96
6	ZÁVER	97
7	POUŽITÁ LITERATÚRA.....	100
8	PRÍLOHY.....	103

ZOZNAM ILUSTRÁCIÍ

Obr. 1	Prievidza	40
Obr. 2	Stanice merania.....	54
Obr. 3	Miesto bývania	64
Obr. 4	Zeleň Vášho okolia	65
Obr. 5	Čistota Vášho okolia.....	67
Obr. 6	Sociálne a zdravotnícke služby.....	68
Obr. 7	Športové, kultúrne a rekreačné služby.....	69
Obr. 8	Úroveň základných škôl	70
Obr. 9	Úroveň stredných škôl	71
Obr. 10	Bezpečnosť mesta.....	72
Obr.11	Záujem mesta revitalizovať stred mesta	74
Obr. 12	Starostlivosť mesta o kosenie, výsadbu a výrub stromov.....	75
Obr. 13	Zriadenie domova dôchodcov v meste	76
Obr. 14	Záujem mesta postaviť bytovku	77
Obr. 15	Poskytovanie opatrovateľstva imobilným občanom.....	78
Obr. 16	Spokojnosť občanov s miestnou komunitou v %	79
Obr. 17	Spôsob vykurovania vo Vašej domácnosti	81
Obr. 18	Množstvo spotrebovaného paliva na 1 domácnosť	82
Obr. 19	Percentuálny podiel využívania uvedených spôsobov dopravy	85
Obr. 20	Percentuálny podiel využívania uvedených spôsobov dopravy detí do školy..	89
Obr. 21	Spracovanie odpadových vôd	91
Obr. 22	Množstvo vyprodukovaného KO za 1 rok.....	95
Obr. 23	Výdavky na odpadové hospodárstvo za 1 rok	96

ZOZNAM TABULIEK

Tab. 1	Miesto svojho bývania.....	64
Tab. 2	Zeleň vo Vašom okolí.....	65
Tab. 3	Čistota Vášho okolia.....	66
Tab. 4	Sociálne a zdravotnícke služby.....	68
Tab. 5	Kultúrne, rekreačné a oddychové služby.....	69
Tab. 6	Úroveň základných škôl	70
Tab. 7	Úroveň stredných škôl	71
Tab. 8	Bezpečnosť Vášho mesta.....	72
Tab. 9	Záujem mesta revitalizovať stred mesta	74
Tab. 10	Starostlivosť mesta o kosenie, výsadbu a výrub stromov.....	75
Tab. 11	Zriadenie domova dôchodcov v meste	76
Tab. 12	Záujem mesta postaviť bytovku	77
Tab. 13	Poskytovanie opatrovatel'stva imobilným občanom.....	78
Tab. 14	Spôsob vykurovania vo Vašej domácnosti.....	81
Tab. 15	Množstvo spotrebovaného paliva na 1 domácnosť	82
Tab. 16	Percentuálny podiel využívania uvedených spôsobov dopravy	85
Tab. 17	Dostupnosť údajov PM ₁₀ v % a časové pokrytie.....	87
Tab. 18	Priemerné ročné koncentrácie PM ₁₀ v µg.m ⁻³	88
Tab. 19	Počet prekročení limitnej hodnoty, sumy limitnej hodnoty a medze tolerancie priemernej 24-hod. koncentrácie pre PM ₁₀	88
Tab. 20	Percentuálny podiel využívania uvedených spôsobov dopravy detí do školy..	89
Tab. 21	Spracovanie odpadových vôd.....	91
Tab. 22	Množstvo vyprodukovaného KO za 1 rok.....	95
Tab. 23	Výdavky na odpadové hospodárstvo za 1 rok	96

ZOZNAM SKRATIEK A ZNAČIEK

%	-	percento
a pod.	-	a podobne
a.i.	-	a iné, a iný
a.s.	-	akciová spoločnosť
dB	-	jednotka pre meranie hodnoty zvuku
ENO	-	Elektrárň Nováky
HBP	-	Hornonitrianske bane Prievidza
KO	-	komunálny odpad
NCHZ	-	Novácke chemické závody
NsP	-	Nemocnica s poliklinikou
o.z.	-	odštepny závod
resp.	-	respektíve
s.r.o.	-	spoločnosť s ručením obmedzením
SHMU	-	Slovenský hydrometeorologický ústav
t.j.	-	to je, to jest
tzv.	-	takzvane, takzvaný
UPSVaR	-	Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny
VZN	-	všeobecne záväzné nariadenie
WHO	-	World Health Organization – Svetová zdravotnícka organizácia

ÚVOD

„Budúcnosť našich detí závisí na tom, ako budeme schopní naučiť sa žiť v harmónii s prírodou a medzi sebou samými. Trvalo udržateľný rozvoj znamená, že už nemôžeme pokračovať v uspokojovaní svojich vlastných záujmov na úkor budúcich generácií. Po celom svete vzrastá presvedčenie o naliehavosti prijať a uskutočniť radikálne opatrenia nutné k zvráteniu doterajších negatívnych trendov. Ľudia majú stále väčšiu starosť o svoje prírodné a spoločenské prostredie.“¹

GRO HARLEM BRUNDTLANDOVÁ

Naša spoločná budúcnosť, 1987

Definícia pojmu trvalo udržateľný rozvoj je do veľkej miery ovplyvnená uhlom pohľadu a skutočným poznaním, že stále nekontrolovateľný nárast obyvateľstva, jeho spotreby a výroby ale aj znečistenia nie je udržateľný v prostredí obmedzených kapacít zdrojov prírody. V dobrej viere zachovania ľudstva a zdravého kvalitného životného prostredia je dôležité na miskách váhy nájsť rovnováhu v spôsobe života každého z nás, jednotlivca ale aj celej spoločnosti a našej osobnej zodpovednosti voči životnému prostrediu, celej prírode.

Štáty, národy, spoločenstvá sú rôzne. To čo platí pre jedno mesto alebo štát, nemusí platiť pre druhé. Čo je trvalo udržateľné pre plánovanie miest, nemusí byť trvalo udržateľné pre plánovanie vidieka. Proces diskusií, či trvalo udržateľný rozvoj je merateľný alebo otázka ako ho merať, je dôležitým krokom v procese pochopenia trvalej udržateľnosti. Existuje mnoho spôsobov definície a aplikácie trvalo udržateľného rozvoja. Dôvodom je nielen veľký počet ľudí, ktorí sa ho snažili definovať, ale i fakt, že každý má rozličný náhľad na veci. Ani mesto Prievidza nie je výnimkou. Aj tu prebiehajú aktivity vyhodnocujúce trvalo udržateľný rozvoj práve prostredníctvom merateľných indikátorov na európskej úrovni. Samotné využívanie indikátorov udržateľného rozvoja mesta Prievidza by nemalo byť samoučelnou záležitosťou, ale malo by byť súčasťou vypracovania stratégie a rozvojových aktivít mesta, alebo zapracovať ich do existujúcich mestských nariadení a záväzných dokumentov.

¹ Milan Demo - Ondrej Hronec - Monika Tóthová a kol. Udržateľný rozvoj – život v medziach únosnej kapacity biosféry, 200. s. 17

Cieľom práce je zhodnotiť spoločné európske indikátory na miestnej a regionálnej úrovni v meste Prievidza. Skúmanie a hodnotenie vybraných indikátorov bude prebiehať v dvoch rovinách, na jednej strane vo forme vlastného prieskumu a zisťovania a na strane druhej formou prieskumu, anonymným dotazníkom určeným pre obyvateľov mesta a dotazníkom určeným pre samosprávu mesta. Cieľom a štruktúrou práci sme sa zamerali na skúmanie indikátorov *Spokojnosť občanov s miestnou komunitou*, *Miestny príspevok ku globálnym klimatickým zmenám*, *Miestna mobilita a doprava cestujúcich*, *Dostupnosť miestnej verejnej zelene a miestnych služieb*, ďalej na *Kvalitu miestneho ovzdušia*, *Dopravu detí do školy* a na nie menej dôležitom mieste indikátor, *Znečisťovanie životného prostredia odpadmi*. Každý jeden z týchto indikátorov má značný vplyv na trvalú udržateľnosť nielen na miestnej úrovni v meste Prievidza, ale aj na regionálnu úroveň v okolí mesta, ktorá je súčasťou globálnej udržateľnosti našej planéty.

Zámerom práce bolo zhodnotiť úroveň a spokojnosť občanov mesta ako s miestom svojho bývania, poskytovanými službami zdravotníckeho, sociálneho, oddychového alebo verejného či súkromného charakteru, ako sú obyvatelia spokojní so samosprávou mesta. Zámerom bolo zistiť, ako samo mesto pomáha svojim občanom žijúcim v ňom, ako sa mesto stará o verejnú zeleň, ako mesto zabezpečuje a rieši otázku komunálneho odpadu a separáciu odpadu, kvalitu ovzdušia ale aj technickú či dopravnú infraštruktúru mesta.

Zdravé životné prostredie a spokojnosť občanov sú základným predpokladom udržateľného rozvoja a života obyvateľov mesta Prievidza.

1 PREHĽAD O SÚČASNOM STAVE RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

1.1 ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA A DEFINÍCIE TERMÍNU TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA

Len malé percento svetovej populácie (v krajinách tzv. „bohatého severu“) žije v priaznivých podmienkach, spolu sú však zodpovední za 80% globálneho využívania energie a prírodných zdrojov. Ľudských jedincov pribúda, ale ľudský svet sa neustále zmenšuje a všetky jeho hlavné problémy sa globalizujú. Postihuje to nielen životné prostredie, ale týka sa to aj sociálnych, migračných, etnických, kultúrnych či jazykových problémov. V dôsledku všetkých týchto oblastí, ale i politickej a ideologickej sféry ide predovšetkým o svetovú bezpečnosť. Práve tieto problémy sa stávajú v súčasnosti veľmi aktuálne a môžeme ich jedným slovom nazvať aj problémy trvalo udržateľného rozvoja ako neustále sa rozvíjajúceho procesu, ktorý poskytuje priaznivú kvalitu života a uchováva maximum rozvojových možností do budúcnosti.

Definovať pojem trvalo udržateľný rozvoj priniesol veľké množstvo definícií a informácií, ktoré sa stále snažia vystihnúť jeho podstatu. A práve tá závisí od geografického vymedzenia, jeho aplikácie ako i od globálnej až miestnej úrovne.

Skúmanie vzniku pojmu trvalo udržateľného rozvoja sa spája s históriou ľudstva a k jeho postojom k prírode, uvedomovaniu si seba samého a spolupatričnosti, ale je to i výsledok vedeckých poznání najmä v oblasti ekológie a spoločnosti. Tento vznik sa chápe ako vývoj, ktorý je značne ovplyvnený procesmi prebiehajúcimi v spoločnosti v období šesťdesiatych rokov 19. Storočia a to najmä v oblasti ochrany prírody, reakcie na globálne problémy ľudstva, vznik rôznych medzinárodných iniciatív, rozvoj tropickej ekologickej vedy a pod.²

Diskusie o koncepte trvalo udržateľného rozvoja, o jeho obsahu, rozsahu, politických i právnych dosahoch, o jeho mnohoznačnosti sú zamerané na význam a dôsledky konceptu a kritiky správania sa inštitúcií, ktoré sú kompetentné tento koncept i presadzovať. Predmetom diskusií však nebýva len definovanie obsahu. Hľadajú sa i spôsoby, ako tento trvalo udržateľný rozvoj realizovať. Podľa správy „Naša spoločná

² Dana Švihlová, Trvalo udržateľný rozvoj na miestnej úrovni, UMB v Banskej Bystrici, Ekonomická fakulta, 2004

budúcnosť“ z roku 1987, je dôležité oprieť sa o najvýznamnejšie globálne iniciatívy a to predovšetkým potrebu zlepšenia dostupnosti trhov v bohatších krajinách pre chudobné krajiny, použitie rôznych mechanizmov na podporu vyššej efektívnosti materiálového a energetického využitia a poskytnutie určitých stimulov na zvýšenie ekonomickej a politickej rovnosti.³

Pojem trvalá udržateľnosť siaha do oblasti prírodných zdrojov, kde sa používala v spojení s pojmom využívanie obnoviteľných prírodných zdrojov v časovom období. História hovorí, že pôvodne tento pojem zaviedli archeológovia, ktorí ho aplikovali na ochranu a funkciu ekosystému. Postupne sa dostáva i do iných disciplín a odráža nový pohľad na problematiku hodnotenia vplyvu ľudských činností na prírodné prostredie a zdroje. Rozvoj a ľudská činnosť sa spája so zvyšovaním schopnosti dosahovať bohatstvo, blahobyt a iné hodnoty. Podľa niektorých autorov, pod pojmom rozvoj, v tomto poňatí chápu, ako proces sociálnych zmien, ktoré obsahujú štyri základné prvky: pokrok v produkcii tovarov a služieb, spravodlivé rozdelenie a spravodlivé prínosy pre všetkých, rozvoj organizačnej efektívnosti a budovanie kapacít na podporu trvalej udržateľnosti.⁴

V období vedecko-technickej revolúcie sa neustále zvyšoval záujem o problematiku ochrany životného prostredia. Tento záujem je prirodzený, ale i nevyhnutný. Životné prostredie je predsa bezprostredne späté s celkovým priemyselným, energetickým komplexom, cestovným ruchom a dopravou každého štátu i s jeho investičnou výstavbou, poľnohospodárstvom, odpadovým hospodárstvom, ťažbou a spracovaním surovín a inými slovami, ide o celú výstavbu významných a celospoločenských aktivít.⁵ Riešenie problematiky vzťahu človek a príroda (životné prostredie) bolo jednou zo závažných a naliehavých potrieb na celom svete.

K základným zložkám životnej úrovne ľudstva patrí predovšetkým kvalitné životné prostredie, kvalitné sociálne podmienky a prosperujúca ekonomika. Životné prostredie neposkytuje pre ľudskú spoločnosť len biologickú a spoločenskú existenciu, ale samo je zdrojom i škodlivých podnetov a vplyvom, ktoré ohrozujú jeho zdravie. Zdravé životné prostredie bezpochybne patrí medzi najdôležitejšie a najzákladnejšie potreby spoločnosti. Starostlivosť o životné prostredie je preto významnou a trvalou úlohou

³ Dana Švihlová, Trvalo udržateľný rozvoj na miestnej úrovni, UMB v Banskej Bystrici, Ekonomická fakulta, 2004

⁴ Dana Švihlová, Trvalo udržateľný rozvoj na miestnej úrovni, UMB v Banskej Bystrici, Ekonomická fakulta, 2004

⁵ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000

každého štátu, či národa, ktorý sa usiluje o to, aby sa s rastom výrobných síl životné prostredie nielen chránilo, ale aj aktívne utváralo v súlade so záujmami spoločnosti a potrebami trvalo udržateľného rozvoja.⁶ Táto starostlivosť sa však nemôže a nesmie obmedzovať iba na meranie vplyvu škodlivín alebo na ekonomické vyhodnotenie už vzniknutých spoločenských škôd. Potrebné je utvárať také podmienky, aby sa starostlivosť mohla zabezpečovať na optimálnej úrovni vedeckého poznania a rozvoja techniky, ale aby sa v nej uplatňovali i hospodárske, sociálne, kultúrne, estetické, zdravotné či environmentálne hľadiská.⁷

Udržať podmienky pre optimálne harmonické vzťahy človeka so životným prostredím je nielen technicky, ale aj ekonomicky náročná úloha. Celá táto problematika je veľmi zložitá a spôsobuje ju nielen lokálny, regionálny, či národný alebo medzinárodný charakter, ale i odlišnosť jednotlivých štátov k riešeniu prístupov, ktoré ovplyvňujú trvalo udržateľný rozvoj celej spoločnosti. Tej spoločnosti, ktorá môže pretrvať generácie a ktorá je dostatočne flexibilná. Na to, aby spoločnosť bola trvalo udržateľnou, mala by byť kombinácia obyvateľstva, kapitálu a technológie zostavená tak, aby bol životný štandard primeraný a bezpečný pre každého. Podmienky dnešného sveta sú veľmi vzdialené od takéhoto štandardu. Materiálne bohatstvo a istota sú potrebné, ale nie sú to dostatočné predpoklady pre spoločenskú trvalú udržateľnosť. Potrebný je i stupeň tolerancie kultúrnych rozdielov, sociálnej stability a sebestačnosti.⁸

Pri charakterizovaní termínu „trvalo udržateľný rozvoj“ je potrebné tento termín rozdeliť na dva základne pojmy: rozvoj a trvalú udržateľnosť. „Rozvoj“ v určitom ponímaní slova by sme mohli charakterizovať ako istú zmenu v čase, pri ktorej predpokladáme zlepšenie daného subjektu. Ide o zmenu, ktorá prebieha smerom k dokonalejšiemu a zrelšiemu stavu. Inými slovami – vytvoriť niečo lepšie – zdokonaľovať to. Musíme si uvedomiť, že rozvoj ešte neznamená rast. Druhý pojem „trvalá udržateľnosť“ poukazuje na dlhodobý charakter určitej aktivity, jej pokračovanie do budúcnosti. V danej súvislosti môžeme hovoriť o celkovom rozvoji, či už hospodárskom alebo spoločenskom, a trvalú udržateľnosť skúmať tak z rôznych hľadísk, ale predovšetkým z hľadiska únosnosti dôsledkov ľudskej činnosti na ekologické systémy planéty Zem.⁹

⁶ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000

⁷ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000

⁸ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000

⁹ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000

Štáty, národy, spoločenstvá sú rôzne. To čo platí pre jedno mesto alebo štát, nemusí platiť pre druhé mesto či štát. Čo je trvalo udržateľné pre plánovanie miest, nemusí byť trvalo udržateľné pre plánovanie vidieka. Proces diskusií, či trvalo udržateľný rozvoj je merateľný alebo ako ho merať, je dôležitým krokom v procese pochopenia trvalej udržateľnosti. Existuje mnoho spôsobov definície a aplikácie trvalo udržateľného rozvoja. Dôvodom je nielen veľký počet ľudí, ktorí sa ho snažili definovať, ale i fakt, že každý má rozličné náhľady na veci.

Pojem trvalo udržateľného rozvoja je veľmi frekventovaným slovným spojením. Prvý krát sa tento pojem objavil v roku 1972 v správe Rímskeho klubu – „Hranice rastu“, ktorá ho definuje ako *„stav globálnej rovnováhy, pri ktorej sa počet obyvateľov Zeme a kapitál udržiavajú na viac – menej konštantnej úrovni a tendencie pôsobiace na rast či pokles týchto veličín musia byť pod dôslednou kontrolou“*.¹⁰

Ďalšia definícia je z roku 1979 a charakterizuje trvalo udržateľnú spoločnosť, kde *„trvalo udržateľná spoločnosť je taká spoločnosť, ktorá žije v rozsahu limitov svojho životného prostredia, čiže táto spoločnosť nie je tzv. rastová spoločnosť“*. Je to spoločnosť, ktorá pozná limity rastu a hľadá alternatívne cesty rozvoja.¹¹

Zaujímavá je definícia od Clarka, Munna z roku 1986, kde sa definuje trvalo udržateľný pokrok v nasledujúcich súvislostiach: *„Dôležitá výzva na prichádzajúce desaťročie je naučiť sa, ako dlhodobé a významné vzájomné pôsobenie medzi životným prostredím a rozvojom môže byť lepšie využité pre zvyšovanie záujmu o ekologicky trvalo udržateľný pokrok ľudského života“*.¹²

Jedna z najakceptovanejších definícií, v súčasnosti však kritizovaná pre jej zamieňanie trvalo udržateľného rozvoja s nekonečným hospodársky rastom, je uvedená v správe Svetovej komisie pre životné prostredie a rozvoj pod názvom „Naša spoločná budúcnosť“. Komisia ju spracovala v roku 1987 pod vedením Gro Harlem Brundtlandovej: *„Trvalo udržateľným rozvojom sa označuje rozvoj uspokojujúci potreby súčasných generácií bez ohrozenia schopnosti uspokojovania potrieb budúcich generácií“*. *„Trvalo udržateľný rozvoj predstavuje proces zmeny vedúci k harmonizácii využívania prírodných zdrojov, smerovania investícií, orientácie technologického rozvoja a inštitucionálnych*

¹⁰ Milan Demo - Ondrej Hronec - Monika Tóthová a kol. Udržateľný rozvoj – život v medziach únosnej kapacity biosféry, 2007, s. 29

¹¹ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000, s. 10

¹² Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000, s. 10

*zmien a k zvyšovaniu potenciálu uspokojovania ľudských potrieb súčasných a budúcich generácií“.*¹³

Definície o trvalom udržateľnom rozvoji sa v priebehu niekoľkých rokov menili, dopĺňali, obmieňali, ale v konečnom dôsledku mali podobný charakter. Podľa niektorých dostupných informácií a publikovaných prameňov uvádzame aj definície formulované významnými osobnosťami, ktorí udržateľnosť života na našej planéte stavajú na vedomí zodpovednosti voči dnešným a budúcim generáciám. Napr. Gándhí definoval pojem trvalo udržateľný rozvoj nasledovne: *„Zem poskytuje dost' na uspokojenie potrieb každého, ale nie dost' na uspokojenie chamtivosti každého“.*¹⁴

Definícia Turnera z roku 1988 hovorí o pravidlách ochrany pre udržateľné využívanie environmentálnych zdrojov a definuje ich nasledovne:

- 1/ - *„zachovanie regeneračnej kapacity obnoviteľných zdrojov a vyhýbanie sa znečisteniu nad mieru biosférických kapacít asimilácie odpadov,*
- 2/ - *plánované technologické zmeny podporujúce prechod od neobnoviteľných zdrojov k obnoviteľným zdrojom,*
- 3/ - *fázová politika využívania neobnoviteľných zdrojov“.*¹⁵

Norton v roku 1992 definoval trvalo udržateľný rozvoj ako *„vzájomný vzťah medzi dynamickým ekonomickým systémom a väčším, dynamickejším, ale v zásade menej sa meniacim ekologickým systémom, kde: ľudský život môže neustále pokračovať, jednotlivci môžu prosperovať, kultúra sa môže rozvíjať a účinky na ľudskú populáciu budú pretrvávať pokiaľ bude ohrozená stabilita ekosystémov“.*¹⁶

V tomto istom roku vzniká aj definícia Agendy 21, ktorá chápe trvalo udržateľný rozvoj ako *„taký rozvoj, ktorý si vyžaduje vhodnú ekonomickú politiku a riadenie, efektívnu a predvídanú verejnú správu, včlenenie problematiky životného prostredia do rozhodovacieho procesu a demokratický vývoj spoločnosti vo svetle špecifických podmienok jednotlivých krajín a ktorý umožní plnú participáciu všetkých dotknutých krajín“.*¹⁷

¹³ Milan Demo - Ondrej Hronec - Monika Tóthová a kol. Udržateľný rozvoj – život v medziach únosnej kapacity biosféry, 2007, s. 29

¹⁴ Milan Demo - Ondrej Hronec - Monika Tóthová a kol. Udržateľný rozvoj – život v medziach únosnej kapacity biosféry, 2007, s. 30

¹⁵ Milan Demo - Ondrej Hronec - Monika Tóthová a kol. Udržateľný rozvoj – život v medziach únosnej kapacity biosféry, 2007, s. 30

¹⁶ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000, s. 11

¹⁷ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000, s. 11

Podobne, ako definuje pojem trvalo udržateľný rozvoj Agenda 21 ho charakterizuje v roku 1996 aj Viederman, ktorý hovorí: „*Trvalá udržateľnosť predstavuje spoločnosťou kontrolované všetky formy kapitálu – prírodného, ľudského, sociálneho, kultúrneho a technického, ktoré zabezpečujú určitý stupeň ekonomického rozvoja a demokracie súčasným i budúcim generáciám s ohľadom na zabezpečenie integrity ekosystémov a ich životných funkcií*“.¹⁸

Inú predstavu má Susanne Murcott, podľa ktorej: „*trvalo udržateľný rozvoj predstavuje spôsob života a prístup sociálnych a ekonomických aktivít všetkých spoločností, chudobných aj bohatých, ktorý je kompatibilný s ochranou životného prostredia*“.¹⁹

V roku 1999 vznikla zaujímavá definícia v rámci regiónu a definoval ju Zelenka. Podľa neho trvalo udržateľný rozvoj „*vzniká synergickým pôsobením harmonického interného a externého rozvoja miestnej komunity s minimalizáciou jej nežiaducich vplyvov na biosféru, vrátane zníženia spotreby neobnoviteľných zdrojov, vytváraním vnútorných regionálnych, národných a medzinárodných podmienok a podporou regulačných a samočistiacich vlastností ekosystému so vznikom siete ekologickej stability v krajine*“.²⁰

Jedna z posledných definícií je z roku 2000 a hovorí: „*Trvalo udržateľný rozvoj je komplexný súbor stratégií, ktoré umožňujú pomocou ekonomických nástrojov a technológií uspokojovať sociálne, materiálne a duchovné potreby ľudí, pri plnom rešpektovaní environmentálnych limitov. Aby to bolo v globálnom merítke súčasného sveta možné, je potrebné nanovo redefinovať inštitúcie a procesy trvalo udržateľného rozvoja na lokálnej, regionálnej a globálnej úrovni (Rynda, 2000)*“.²¹

Podrobnou analýzou z jednotlivých definícií bolo postupne vybraných niekoľko spoločných obsahových elementov trvalo udržateľného rozvoja, ktoré sú formulované nasledovne:

- ✘ ako cielený proces zmien v správaní sa ľudskej spoločnosti,
- ✘ ako rozvoj na dosahovanie najvyššej udržateľnej kvality života, resp. ako zvyšovanie potenciálu uspokojovania ľudských potrieb a požiadaviek,

¹⁸ Milan Demo - Ondrej Hronec - Monika Tóthová a kol. Udržateľný rozvoj – život v medziach únosnej kapacity biosféry, 2007, s. 30

¹⁹ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000, s. 11

²⁰ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000, s. 11

²¹ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000, s. 11

- ✘ rozvoj má zabezpečovať vnútrogeneračnú a medzinárodnú rovnosť (spravodlivosť) v uspokojovaní potrieb ľudí ako udržanie možnosti voľby pre budúce generácie,
- ✘ rozvoj má podporovať harmóniu medzi ľudstvom a prírodou, život v rámci hraníc únosnej kapacity biosféry, prípadne zabezpečovať okrem vnútrodruhovej rovnosti i medzidruhovú rovnosť v distribúcii majetkov, resp. v uspokojovaní potrieb ľudí a ostatných druhov.²²

Základnou podmienkou pre realizovanie cesty k trvalo udržateľnému rozvoju je v prvom rade zmeniť správanie, hodnotové orientácie a postoje celej spoločnosti. Malo by ísť o cieľný proces, ktorým by sa dosiahla najvyššie udržateľná kvalita života rešpektujúca generačnú rovnosť a spravodlivosť, ale aj medziregionálnu a globálnu rovnosť v uspokojovaní potrieb. Spoločnosť žije v rámci limitov, ktoré sú dané jej kultúrnym, historickým, sociálnym a prírodným prostredím. Uvedomuje si limity jej ekonomického rasu, neničí svoj environmentálny charakter a hlavne nežije na úkor budúcich generácií. Takúto optimálnosť môže dosiahnuť len integrovaním sa do procesu rozhodovania a hľadania nových alternatívnych ciest rozvoja.

1.2 PRINCÍPY TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA

Vzhľadom na rozsiahlu a širokú problematiku trvalo udržateľného rozvoja vzniká snaha o vymedzenie princípov, podľa ktorých by bolo možné koncept interpretovať a v konečnom dôsledku aj naplniť. Súčasná legislatíva, ako i väčšina dokumentov, metód a postupov je účelovo formulovaná a postavená na princípoch, ktoré interpretáciu určitého cieľa odzrkadľujú.

Väčšina ľudí si v súčasnosti uvedomuje problematiku obmedzenosti surovinových zdrojov a únosnosti životného prostredia. Uvedomujú si aj to, že ide o problematiku veľmi náročnú a práve preto je dôležité formulovať princípy, kritéria a indikátory trvalo udržateľného rozvoja. V tomto prípade však platí zásada, že kým princípy by mali mať platnosť univerzálnu, kritériá a najmä indikátory sú volené s ohľadom na reprezentatívnosť pre účely tej ktorej úlohy. Ďalej by malo platiť i pravidlo hierarchického usporiadania

²² Milan Demo - Ondrej Hronec - Monika Tóthová a kol. Udržateľný rozvoj – život v medziach únosnej kapacity biosféry, 2007

v smere od najvšeobecnejších princípov k najkonkrétnejším indikátorom. Dôležitým aspektom je i to, že indikátory a kritéria (tieto sú predmetom ďalšej časti práce) si nesmú odporovať prijatým princípom, resp. že indikátory nesmú odporovať kritériám a princípom trvalej udržateľnosti.²³

Princípy trvalo udržateľného rozvoja podľa Murcotta (1997) by mali byť charakterizované ako všeobecné, základné pravidlo, hodnota, význam, určitý predpoklad či hypotéza alebo ako určitá základná myšlienka či zásada.²⁴

Princípy by mali slúžiť ako východisko pre proces hodnotenia, ktorý zahŕňa výber a návrh indikátorov, ich interpretáciu a spracovanie výsledkov. Zároveň načrtávajú aj spôsoby, v ktorých je vykonávanie politiky, ekonomiky, dohody a iných aspektov zosúladené s požiadavkami pre dosiahnutie trvalo udržateľného rozvoja.

Ak by sme hľadali východiská pre formulovanie princípov, mohli by sme využiť i tie, ktoré boli definované v stratégii trvalo udržateľného života Staráme sa o Zem (1991). Táto stratégia mala mať charakter široko orientovaného a praktického dokumentu prijatého ľudstvom ako takým a bola založená na etike starostlivosti o prírodu a ľudí a tiež na koncipovaní vzájomne sa posilňujúcich akcií na individuálnej, miestnej, národnej a v konečnom dôsledku i na medzinárodnej úrovni.²⁵

Tak, ako je množstvo definícií na pojem trvalo udržateľný rozvoj, vzniklo počas celého obdobia aj niekoľko definícií, typov princípov. Ich rozdelenie je rôzne a závisí od jednotlivých autorov a obdobia, kedy vznikli.

Jedno z prvých rozdelení princípov boli princípy podľa Engelsa a Engelsovej z roku 1986, ktoré sa delia na:

- *integráciu ochrany prírody a rozvoja,*
- *uspokojenie základných ľudských potrieb,*
- *dosiahnutie rovnosti a sociálnej spravodlivosti,*
- *udržiavanie ekologickej integrity.*²⁶

²³ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000

²⁴ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000

²⁵ Dana Švihlová, Trvalo udržateľný rozvoj na miestnej úrovni, UMB v Banskej Bystrici, Ekonomická fakulta 2004

²⁶ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000, s. 18

V roku 1987 sa o ďalšie rozdelenie princípov udržateľného rozvoja pokúsil i Brundtland a tieto princípy sa delia na:

- *ekonomický princíp*, ktorý by mal zoskupovať požiadavky ekonomiky a životného prostredia na všetkých úrovniach rozhodovania,
- *environmentálny princíp*, ktorý zachováva a zvyšuje prirodzenú základňu zdrojov – vody, vzduchu, pôd, biologickej diverzity,
- *sociálny princíp*, ktorý zaručuje trvalo udržateľnú úroveň populácie a jej prístup k vzdelávaniu, zdravotnej starostlivosti a podpore k plánovanému rodičovstvu.²⁷

Za strategické princípy považuje Perace (1988) tieto nasledovné:

- *spravodlivosť v rešpektovaní spoločenských nevýhod*,
- *spravodlivosť voči budúcim generáciám*,
- *spravodlivosť voči prírode*,
- *odpor k nebezpečenstvu, ktorý vyplýva z ignorovania prírodných zákonitostí.*²⁸

Medzi zásadné princípy trvalo udržateľného rozvoja využívané predovšetkým pri environmentálnom hodnotení rozvojových koncepcií patria podľa Thérivel, Doak, Scott z roku 1998 tieto zásady:

- *zabezpečiť opatrenia pre potreby budúcnosti* – využitie územia by malo skvalitniť a zlepšiť kvalitu života v budúcnosti,
- *zachovávať a skvalitňovať budúce možnosti voľby* – je potrebné zabezpečiť, že súčasné koncepcie neobmedzia možnosti budúcich generácií. Súčasne treba overiť, či sa dôsledne uvažoval princíp zvýšenej opatrnosti,
- *uvažovať budúce vplyv* – koncepcie a rozhodnutia, formulované pod tlakom súčasných potrieb, by nemali poškodzovať spoločnosť v budúcnosti.²⁹

Východiskom pri realizácii aktivít požiadaviek a cieľov trvalo udržateľného rozvoja sa stalo deväť princípov, ktoré najvýstižnejšie charakterizoval Huba (1996) a ktoré boli spresňované a modifikované i v ďalších dokumentoch, ako napr. v Agende 21 (27 princípov).

Tieto princípy sú rozšírené aj o obsah a ich prehľad je nasledovný:

- Princíp č. 1: - *úcta a starostlivosť o spoločenstvo života*

²⁷ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000, s. 18

²⁸ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000, s. 18

²⁹ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000, s. 20

- *Obsah : Základom trvalo udržateľného rozvoja je etika založená na úcte a starostlivosti medzi jednotlivcami vo vzťahu k Zemi. Rozvoj nesmie poškodzovať akúkoľvek skupinu v súčasnosti alebo limitovať budúce generácie ani ohrozovať prežitie iných druhov.*
- **Princíp č. 2 :** - *zlepšovanie kvality ľudského života*
 - *Obsah : Cieľom rozvoja je zlepšiť kvalitu ľudského života, plnohodnotný a dôstojný život jednotlivcov. Ekonomický rast je súčasťou rozvoja, avšak sám o sebe nemôže byť cieľom. Ľudia sú napriek názorovým rozdielom schopní vymedziť univerzálne ciele ako dlhý a zdravý život, vzdelávanie, prístup k zdrojom potrebným na dosiahnutie slušnej životnej úrovne, politická sloboda, zaručené ľudské práva a oslobodenie od násilia. Rozvoj je reálny, len ak zlepšuje ľudský život v týchto smeroch.*
- **Princíp č. 3 :** - *ochrana vitality a diverzity Zeme*
 - *Obsah : Rozvoj musí byť založený na ochrane prírody, musí chrániť štruktúru, funkcie a rozmanitosť prírodných systémov, od ktorých je prežitie ľudstva závislé.*
- **Princíp č. 4 :** - *dodržiavanie únosnosti Zeme*
 - *Obsah : Konceptné postupy musia dať využívanie Zeme do súladu s únosnosťou Zeme a ochranou neobnoviteľných prírodných zdrojov.*
- **Princíp č. 5 :** - *udržiavanie civilizačného rozvoja v medziach únosnosti Zeme*
 - *Obsah : Populácia a spotreba zdrojov musí byť na udržateľnej úrovni.*
- **Princíp č. 6 :** - *zmeniť vzory správania a osobné prístupy*
 - *Obsah : Spoločnosť musí presadzovať hodnoty, ktoré podporujú etiku a hodnoty zhodné s trvalo udržateľným rozvojom.*
- **Princíp č. 7 :** - *umožniť komunitám starať sa o vlastné životné prostredie*
 - *Obsah : Komunity na realizáciu aktivít podporujúcich trvalú udržateľnosť potrebujú kompetencie , vedomosti a autoritu.*
- **Princíp č. 8 :** - *budovanie integrovaného systému rozvoja a ochrany*
 - *Obsah : Na národnej úrovni budovanie inštitúcií , komplexného systému práva, ochrana a racionálne využívanie zdrojov v hospodárstve, posilnenie výskumných kapacít a monitoringu.*
- **Princíp č. 9 :** - *vytváranie globálneho spojenectva*

- Obsah : *Každá krajina musí prijať svoju zodpovednosť a zapojiť sa do globálnych aktivít, prijať medzinárodné záväzky a posilniť kapacity na dosiahnutie trvalej udržateľnosti*.³⁰

V inej literatúre dostupnej a zameranej na trvalo udržateľné zdroje sú princípy Hubu z roku 1996 definované a rozdelené do 14 základných princíпов i s obsahom. Táto literatúra je z roku 2000 a preto sme citovali novšie informácie vydané v publikácii v roku 2004, ktorá ich rozdeľuje len do 9 základných princíпов, ktoré boli neskôr spresňované a modifikované i v iných dokumentoch.³¹

V priebehu niekoľkých diskusií sa vývoj v oblasti princíпов trvalo udržateľného rozvoja formuloval a zaznamenal posun v ďalších aktivitách. V súčasnosti je zadaných niekoľko stoviek princíпов zameraných na tvorbu a hodnotenie stratégií trvalo udržateľného rozvoja počínajúc globálnou úrovňou až po miestnu a jednotlivých jeho aspektov a pokračuje na zoznamy, ktoré si vytvorili jednotlivé kľúčové skupiny (ženské organizácie, podnikateľské sektory, samosprávy a pod.).³²

1.3 KRITÉRIA TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA

V úvodnej časti práce 1.2 Princípy trvalo udržateľného rozvoja sme spomenuli i ďalšie pojmy a to predovšetkým kritéria a indikátory trvalo udržateľného rozvoja. V tejto časti preto budeme zvýšenú pozornosť venovať ďalším spomínaným aspektom, ktoré úzko súvisí s trvalo udržateľným rozvojom a tými sú kritéria.

V súčasnosti nie je jednoduché definovať kritéria trvalo udržateľného rozvoja, pretože nielen pripomínajú, ale dokonca sa i prelínajú s princípmi. Termín kritérium pochádza z gréčtiny a má povahu odlišovacieho znaku. Znamená určité hľadisko, meradlo používané pri posudzovaní, určovaní niečoho.

Podľa Tietenberga (1984) sú kritériá trvalo udržateľného rozvoja chápané ako určitá skutočnosť, ktorá zachováva zdroje v rovnakej kvalite ako majú súčasné generácie.³³

³⁰ Dana Švihlová, Trvalo udržateľný rozvoj na miestnej úrovni, UMB v Banskej Bystrici, Ekonomická fakulta 2004,

³¹ Poznámka autora diplomovej práce

³² Dana Švihlová, Trvalo udržateľný rozvoj na miestnej úrovni, UMB v Banskej Bystrici, Ekonomická fakulta 2004, s. 24

³³ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000

Ďalšie vysvetlenie kritérií pochádza definované podľa Pearce (1987), ktorý tvrdí, že kritéria trvalo udržateľného rozvoja predstavujú určité podmienky, ktorých plnenie je potrebné na vytvorenie rovnakých prístupov k zdrojom pre súčasne i budúce generácie.³⁴

Princípy a kritéria sú formulované s dôrazom na zrozumiteľnosť, sú jasne definované a zvlášť na ich vhodnosť pre rozvojové dokumenty a rozhodovanie rôzneho charakteru. Pri posudzovaní by sa malo postupovať tak, že princípy sú vždy záväzné, ale príslušný súbor kritérií môže byť do istej miery zmenený alebo doplnený, upravovaný a uplatnia sa v ňom len tie kritériá, ktoré sú pre daný prípad objektívne.³⁵

Z uvedených informácií nám vyplýva, že rovnako ako princípom, i kritériám trvalo udržateľného rozvoja je potrebné venovať pozornosť. Jedným z dôvodov je i ten, že poskytujú cesty k hodnoteniu správania sa ľudskej populácie k životného prostrediu. Tak ako existuje množstvo princípov trvalo udržateľného rozvoja, existuje aj mnoho rôznych kritérií trvalo udržateľného rozvoja. Pre lepšie pochopenie uvádzame niekoľko základných kritérií.

Rozdelenie kritérií podľa Crockera (1999) je nasledovné:

- „*holistický pohľad na rozvoj,*
- *spravodlivosť (rovnosť b) založená na autonómii (samospráve) a sebadôvere,*
- *spoluúčasť na riadení, v hodnotení lokálnych životných podmienok a rôznorodosti,*
- *medzigeneračná spravodlivosť a rovnosť,*
- *pohľad na život ako na niečo posvätné“.*³⁶

Komisia Európskeho spoločenstva zaradila medzi kritériá trvalo udržateľného rozvoja i nasledujúce (Commission of the European Community, 1993):

- „*udržiavanie celkovej kvality života,*
- *trvalé udržiavanie nepretržitého prístupu k prírodnému bohatstvu,*
- *vyhnutie sa trvalým negatívnym zásahom do životného prostredia“.*³⁷

³⁴ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000

³⁵ Milan Demo - Ondrej Hronec - Monika Tóthová a kol. Udržateľný rozvoj – život v medziach únosnej kapacity biosféry, 2007

³⁶ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000, s. 22

³⁷ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000, s. 22

Ďalšie kritéria trvalo udržateľného rozvoja boli predložené v roku 1994 na seminári o životnom prostredí a diplomacii konaného v Salzburgu. Patria sem:

- „humanizmus a vysoká kvalita života a s ním súvisiace prežitie ľudstva,
- zachovanie kultúrnych a regionálnych odlišností ľudských spoločností,
- spravodlivá distribúcia bohatstva a surovín,
- ochrana pred nezvratným zhoršovaním a exploataciou prírodných zdrojov,
- ochrana biodiverzity“.³⁸

Z toho istého roku môžeme spomenúť ešte kritéria podľa Loucksa, ktorý sem zahrňuje:

- „sociálnu perspektívu (účasť verejnosti v rozhodovacom procese, sociálnu mobilitu, sociálnu súdržnosť, kultúrnu identitu, inštitucionálny rozvoj),
- ekologickú perspektívu (ekosystémovú integritu, tzv. carrying, capacity, redukciu nepriaznivých globálnych účinkov),
- ekonomickú perspektívu (účinnosť, rast, kapitál, rovnosť),
- technologickú perspektívu (efektívne využívanie energie a prírodných zdrojov, minimalizácia odpadov, recyklácia a znovupoužívanie výrobkov, komplexné ekonomicko-environmentálne hodnotenie pri využívaní analýz životných cyklov)“.³⁹

Na záver by sme chceli uviesť kritéria dostupné v našej literatúre a ktoré najvýstižnejšie charakterizoval, podobne ako princípy, Huba v roku 1996.

1. „nejde o maximalizáciu, ale o optimalizáciu,
2. nejde o konzerváciu, ale o zmenu rozvojovej paradigmy,
3. ide o preferenciu prevencie pred terapiou,
4. ide o preferenciu prístupov a riešení dlhodobých, trvalo udržateľných, pred krátkodobými,
5. ide o hľadanie a využívanie prírodných a antropicky simulovaných autoregulačných a sebahodnotných mechanizmov,
6. ide o redukciu spotreby hmoty (surovín) a energie,
7. ide o maximalizáciu efektívnosti využívania surovín a energie,
8. ide o minimalizáciu nerecyklovateľných odpadov,
9. ide o integráciu mimo – ekonomických aspektov,

³⁸ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000, s. 22

³⁹ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000, s. 23

10. *ide o preferenciu komplexnosti pred parciálnosťou*“.⁴⁰

To, ako sa posudzovaná realita vyvíja v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja, je pri hodnotení účelne používať i kritéria, ktoré majú charakter otázky zameranej na to, či daný vývoj napr.:

- „zabezpečuje existenciu, resp. revitalizáciu dotknutých prírodných hodnôt, biodiverzity, život podporujúcich systémov, samočistiacich schopností ekosystémov a pod.?
- rešpektuje medze únosnosti zaťaženia krajinného systému, resp. limitovanosť environmentálneho priestoru?
- zodpovedá filozofii úcty k životu?
- využíva a rozvíja proekologické nástroje?
- uplatňuje zásadu prevencie a predbežnej opatrnosti?
- redukuje spotrebu neobnoviteľných zdrojov?
- zachováva možnosť voľby pre budúce generácie?
- podporuje uzavretosť cyklov výroby a spotreby?
- umožňuje, resp. podporuje uplatňovanie efektívnosti zvyšujúcich ekonomických nástrojov?
- eliminuje plytvanie energiou, surovinami a.i., ako aj zbytočné energomateriálové straty?
- podporuje spotrebiteľské návyky, korešpondujúce s predstavou trvalo udržateľného rozvoja / života?
- zabezpečuje, resp. podporuje zachovanie pozitívnych hodnôt krajinej, sociálnej a kultúrnej identity?
- preferuje sebestačnosť a rozumnú dostatočnosť?
- vytvára trvalo udržateľné pracovné príležitosti?
- zabezpečuje bezodkladné zverejňovanie a následné odstraňovanie chýb a omylov?⁴¹

To je len niekoľko otázok, ktoré je možné používať pri hodnotení určitého systému v súlade s princípmi a kritériami trvalo udržateľného rozvoja.

⁴⁰ Peter Krasnec, Mária Kozová, Trvalo udržateľný rozvoj, Bratislava – Nitra 2000, s. 23

⁴¹ http://www.tur.sk/tur_kriteria.stm (cit. 2010-02-01)

1.4 AGENDA 21 A MIESTNA AGENDA 21

Každodenný život vo svete je plný zmien, ktoré sú všade okolo nás. Stále počúvame o globalizácii, o prosperite krajín, ale i o ekonomickom úpadku, ľahostajnosti ľudí k veciam verejným, k miestam, kde žijú i k sebe samým, o terorizme, násilí, vojnách, medzinárodných konfliktoch, ekologických katastrofách, či živelných pohromách, nezamestnanosti, znečistení životného prostredia a mnoho ďalších. Na druhej strane, čím ďalej tým viac počúvame o Európskej únii, o reformách, nádejach, možnosti využívania európskych fondoch, o veľkých pracovných príležitostiach, ale i o zodpovednosti s tým spojenej.

Často sa v tomto všetkom nevyznáme a ak chceme nájsť tú správnu cestu, potrebujeme k tomu dostatok informácií o možnostiach a príležitostiach, ktoré môžeme využívať. Pomôcť nám môže i program všestrannej starostlivosti o životné prostredie a rozvoj ľudstva v 21. Storočí, ktorý bol schválený v dňoch 3.-14. Júna 1992 na Konferencii o životnom prostredí a rozvoji v Riu de Janeiro a má názov „Agenda 21“.⁴²

Agenda 21 vysvetľuje v prvom rade to, že populácia, technológie a spotreba sú hlavnými hnacími silami, ktoré majú priamy vplyv na zmeny životného prostredia a udržateľného rozvoja Zeme. Zároveň však ponúka koncepcie, ktorými môžeme dosiahnuť udržateľnú rovnovahu medzi týmito produktmi: spotrebou, populáciou a medzi veľkosťou populácie, ktorú je naša Zem schopná užiť. Ďalej popisuje i rôzne techniky a technológie, ktorými sa zabezpečia ľudské potreby tak, aby opatrne zaobchádzali s prírodnými zdrojmi a so životným prostredím.⁴³

Agenda 21 sa zaoberá i chudobou krajín, vzdelaním, zdravotníctvom, veľkomestami aj vidiekom a hovorí, že udržateľný rozvoj je jeden zo spôsobov, ako je možné chudobu odstrániť a sprístupniť tak chudobným tie zdroje, ktoré sú pre ich život nevyhnutné a potrebné v súlade s udržateľným rozvojom.

Prijatím Agendy 21 uznali i priemyselné krajiny, že pri zlepšovaní životného prostredia zohrávajú omnoho dôležitejšiu úlohu ako chudobné krajiny. A práve preto vznikla Agenda 21, aby apelovala na vlády týchto krajín, aby prijali medzinárodné stratégie pre udržateľný rozvoj.

⁴² Milan Demo - Ondrej Hronec - Monika Tóthová a kol. Udržateľný rozvoj – život v medziach únosnej kapacity biosféry, 2007

⁴³ Milan Demo - Ondrej Hronec - Monika Tóthová a kol. Udržateľný rozvoj – život v medziach únosnej kapacity biosféry, 2007

Agenda 21 vytvorila niekoľko programových oblastí, nakoľko, podľa nej, iba globálnej partnerstvo zabezpečí všetkým krajinám bezpečnejšiu a lepšiu budúcnosť. Medzi tieto programové oblasti patria tieto štyri časti:

- 1/ - sociálne a ekonomické dimenzie,
- 2/ - ochrana zdrojov a hospodárenie s nimi pre rozvoj,
- 3/ - posilňovanie úlohy dôležitých skupín,
- 4/ - prostriedky na realizáciu.⁴⁴

Jednotlivé časti Agendy 21 tvoria ďalšie kapitoly, ktoré sú na tú danú oblasť priamo zamerané. Pre ďalšie pokračovanie a nadviazane témy je pre nás zaujímavá kapitola č. 28, ktorý spadá do časti 3/ posilňovanie úlohy dôležitých skupín a ktorá je zameraná na: „*iniciatívy samosprávnych orgánov zamerané na podporu Agendy 21*“.⁴⁵

Práve v kapitole 28, ktorá vyplynula z Agendy 21 ako nástroj na presadzovanie trvalo udržateľného rozvoja a ktorá sa venuje úlohe samospráv v trvalo udržateľnom rozvoji, poskytuje základnú orientáciu a smeruje všetkých záujemcov na ďalšie zdroje informácií a predovšetkým možnosti financovania rozvojových aktivít na miestnej úrovni. Tejto kapitole sa hovorí aj Miestna Agenda 21.

Kapitola 28 sa venuje úlohe samospráv. Ich postavenie v spoločnosti je však vymedzené zodpovednosťami na úseku vytvárania, riadenia, udržiavania ekonomickej, sociálnej a environmentálnej infraštruktúry, v ktorej je zahrnuté i spracovanie environmentálnych programov a realizácia národnej environmentálnej politiky. Veľký význam má aj postavenie samosprávy vo vzťahu k verejnosti, s možnosťou ovplyvniť jej postoje formou vzdelávania a reakcií na jej požiadavky.⁴⁶

Koncepcia trvalo udržateľného rozvoja v súvislosti s procesom Miestnej Agendy 21 by mala pomôcť nájsť správny smer, ako zlepšiť kvalitu života a životného prostredia obyvateľov a ekonomické prosperitu obcí, miest a regiónov s využitím ľudského potenciálu.

⁴⁴ Milan Demo - Ondrej Hronec - Monika Tóthová a kol. Udržateľný rozvoj – život v medziach únosnej kapacity biosféry, 2007, s. 384

⁴⁵ Milan Demo - Ondrej Hronec - Monika Tóthová a kol. Udržateľný rozvoj – život v medziach únosnej kapacity biosféry, 2007, s. 384

⁴⁶ Dana Švihlová, Trvalo udržateľný rozvoj na miestnej úrovni, UMB v Banskej Bystrici, Ekonomická fakulta, 2004

Miestna Agenda 21 je prvom rade program trvalo udržateľného rozvoja pre 21. Storočie a predstavuje celú radu vzájomne sa podporujúcich aktivít pre obce, mestá alebo mikroregióny. Predstavuje dlhodobý tvorivý proces, v ktorom jednotlivé samosprávy spolupracujú vo vzťahu s hlavnými skupinami spoločnosti. Jej cieľom je vytvorenie takého akčného plánu, ktorý by uplatňoval trvalo udržateľný rozvoj na miestnej úrovni. Zároveň je i efektívnym nástrojom na dosiahnutie udržateľného rozvoja, pretože je založená na reálnej práci a predovšetkým dobrej znalosti miestnych pomerov. Pri uplatňovaní Miestnej Agendy 21 by sa malo vychádzať zo zásad robiť postupnými krokmi čo najviac, používať viac zručnosti ako zdroje, byť tak menej náročný na spotrebu materiálu, ale pritom náročnejší na lepšie životné prostredie a kvalitu života.⁴⁷

Základným faktorom Miestnej Agendy 21 je riešenie tých úloh, ktoré občania vnímajú ako vlastné problémy. Dôležité je, do akej miery tento proces naplňa jednotlivé kritériá programu Miestnej Agendy 21. Program Miestnej Agendy 21 pozostáva z týchto základných úloh:

- a - zapája miestnych občanov,
- b - obsahuje víziu pre udržateľnú budúcnosť,
- c - spoločne rieši ekonomické, environmentálne a sociálne potreby miestnej komunity vo vzájomných súvislostiach,
- d - existuje multisektorálna skupina, alebo „Fórum občanov“, ktoré riadia proces Miestnej Agendy 21,
- e - pripravuje sa, alebo je pripravený akčný plán,
- f - existujú indikátory na monitorovanie úspešnosti implementácie Miestnej Agendy 21,
- g - existujú mechanizmy na monitoring a podávanie správ o postupe implementácie Miestnej Agendy 21.⁴⁸

Tvorba Miestnej Agendy 21 je zložitý proces a vytvára podmienky na trvalo udržateľný rozvoj práve na miestnej úrovni. Miestna samospráva sa priamo podieľa na tvorbe a procese Miestnej Agendy 21, ale bez zainteresovania kľúčových partnerov a verejnosti to nie je možné, nakoľko celý proces je zameraný na aktivity súvisiace práve s činnosťou samosprávy v rámci jej kompetencií a právomocí a na aktivity túkajúce

⁴⁷ M.Huba, M.Kozová, P.Mederly: Miestna Agenda 21 Udržateľný rozvoj obcí a mikroregiónov na Slovensku, Bratislava, 2002

⁴⁸ M.Huba, M.Kozová, P.Mederly: Miestna Agenda 21 Udržateľný rozvoj obcí a mikroregiónov na Slovensku, Bratislava, 2002

sa miestnej komunity. Medzi kľúčové prvky, ktoré podporujú tento dlhodobý, tvorivý a motivujúci proces Miestnej Agendy 21 patria činnosti, ktoré medzi sebou navzájom súvisia a vytvárajú tak komplex postupov, rozdelených do šiestich oblastí:

1. Každá samospráva sa do riadenia programu Miestnej Agendy 21 môže pripojiť formou záväzného dokumentu a vypracovaním stratégie. Jednou z foriem je i zlepšenie výkonu úradu samosprávy prostredníctvom vzdelávacích programov pre zamestnancov úradu, poslancov, volených funkcionárov, zvýšenou sledovanosťou nákladov a úspor z titulu zavedenia environmentálnych prístupov priamo v rozpočte a iných oblastí súvisiacich z činnosťou miestnej samosprávy.
2. Integrovanie problematiky trvalo udržateľného rozvoja do všetkých oblastí miestnej samosprávy, do projektov, plánov, programov, resp. do každodennej činnosti miestneho úradu. Pritom je nevyhnutné rešpektovať princípy trvalej udržateľnosti – územné plány, program ekonomického rozvoja, politika dopravy, služby obyvateľstvu, cestovného ruchu a iné a zároveň minimalizovať vplyvy činností na životné prostredie.
3. Kľúčovým prvkom je i zvyšovanie environmentálneho vedomia a vzdelávania miestnych obyvateľov a predstaviteľov samosprávy. Samospráva môže zvoliť pri tejto činnosti cieľovú skupinu, napr. že bude podporovať vzdelávacie iniciatívy dobrovoľných organizácií, alebo viac spolupracovať s médiami, organizovať vlastné akcie priamo zamerané na správanie obyvateľstva a pod..
4. Do činnosti samospráva musí byť zapojená aj verejnosť. Priamy styk s verejnosťou, konzultácie, spolupráca, definovanie cieľov, zvolený demokratický prístup je ďalším kľúčovým prvkom Miestnej Agendy 21. V tejto činnosti môže samospráva využívať rozličné metódy, napr. založením rôznych záujmových skupín, alebo skupín s rovnakými charakteristikami (telesne postihnutí, nezamestnaní, ľudia z nízkym príjmom...). Tieto skupiny majú vlastné vnímanie svojich problémov. Je potrebné tieto stavy analyzovať, zhodnotiť miestne ekonomické, sociálne, environmentálne problémy nielen odborníkmi, ale predovšetkým širokou verejnosťou a prostredníctvom nich identifikovať priority v ďalšom rozvoji územia a miestnej samosprávy.

5. Tvorba miestnych akčných plánov, mítingy, konferencie, použitie nástrojov a princípov trvalej udržateľnosti v spolupráci so všetkými zainteresovanými partnermi a miestnymi skupinami.
6. Vytváranie mechanizmov na monitorovanie realizácie týchto plánov a cieľov, hodnotenie úspešnosti, meranie, monitoring, aktualizácia a podávanie správ o postupe a činnostiach zameraných na trvalo udržateľný rozvoj a založených na poznani o možných ohrozeniach. Príprava správ o stave a vývoji celého procesu a zabezpečenie spätnej väzby a systému, ktorými sa jednotlivé ciele upresňujú a v konečnom dôsledku i priebežné informovanie verejnosti o daných postupoch.⁴⁹

Samospráva v Miestnej Agende 21 nie je len hlavným iniciátorom uvedených činnosti a procesu, ale zároveň aj akýmsi katalyzátorom. V procese sú zainteresovaní nielen jej pracovníci, ale aj široká verejnosť. A práve spolupráca s verejnosťou a vytváranie partnerstiev sú dôležitým predpokladom úspešnosti celého procesu Miestnej Agendy 21. Tento proces predstavuje novú, zložitú metódu riadenia na dosiahnutie miestnej udržateľnosti. Kompetencie miestnej samosprávy, ako aj ich spoločná spolupráca s ďalšími záujmovými skupinami a skúsenosťami v oblasti plánovania, rozhodovania a implementácie, umožňujú iniciovať formulovanie vízie, resp. predstavy o žiaducej budúcnosti územia aj komunity, vypracovanie stratégie trvalo udržateľného rozvoja a plánov pre jednotlivé oblasti, akými sú doprava, ekonomika, cestovný ruch, bývanie, zdravie, prírodné prostredie, územný rozvoj a iné. Súčasne by mala zabezpečiť i mechanizmy zamerané na realizáciu a kontrolu celého procesu.⁵⁰

Miestna Agenda 21 svojím prístupom a cieľom vnáša do všetkých miest a obcí inovačné a participačné prvky rozvoja. Čím je väčšia participácia verejnosti, tým vzniká aj väčšia záruka tvorivého procesu Miestnej Agendy 21 bez ohľadu na zmeny danej samosprávy. Uplatňovanie týchto procesov a dobre riadeným procesom Miestnej Agendy 21 sa môže dosiahnuť spokojnosť väčšiny obyvateľstva. Skoncentrovanie tvorivých síl miestnej komunity podporí i vytváranie spoločných vízií, nájdenie skutočných problémov a hľadanie spoločných možností na ich odstránenie.

⁴⁹ Dana Švihlová, Trvalo udržateľný rozvoj na miestnej úrovni, UMB v Banskej Bystrici, Ekonomická fakulta, 2004

⁵⁰ M.Huba, M.Kozová, P.Mederly: Miestna Agenda 21 Udržateľný rozvoj obcí a mikroregiónov na Slovensku, Bratislava, 2002

1.5 SPOLOČNÉ EURÓPSKE INDIKÁTORY – EUROPEAN COMMON INDICATORS

Spoločné európske indikátory predstavujú novú monitorovaciu iniciatívu smerom k trvalo udržateľnému rozvoju a sú zamerané predovšetkým na indikátory, ktoré odzrkadľujú vzťahy medzi sociálno-ekonomickými a environmentálnymi otázkami. Ďalším prínosom spoločných európskych indikátorov je, že slúžia na porovnávanie informácií o pokroku v trvalej udržateľnosti na miestnej úrovni v Európe. Tento prínos však bez spolupráce čo najviac samospráv nebude možné len tak ľahko realizovať.

Európska iniciatíva trvalej udržateľnosti, alebo tzv. Spoločné európske indikátory boli vytvorené skupinou expertov pre mestské životné prostredie v úzkej spolupráci so samosprávami cele Európy. Táto skupina expertov bola založená Európskou komisiou v roku 1991 a jej cieľom bolo zistiť, ako môže rozvoj miest a obcí a stratégia krajinného plánovania zohľadňovať environmentálne aspekty v budúcnosti. Ďalším cieľom bolo odporučiť Komisii rozvinutie mestskej dimenzie ochrany životného prostredia v environmentálnej politike Európskeho spoločenstva. V roku 1999 došlo k obnoveniu tejto skupiny expertov prijatím vyhlásenia o trvalo udržateľnom mestskom rozvoji v Európskej únii: Rámec pre činnosť, (COM (98) 605). Cieľom je poskytovanie poradenstva, ale hlavne pomoci pri rozvoji politiky na európskej úrovni a nástrojov v oblasti aktivít týkajúcich sa vyhlásenia. V súčasnosti skupina pracuje formou menších, tematicky zameraných skupín.⁵¹

Európske samosprávy boli vyzývané, aby sa zapájali do európskej monitorovacej iniciatívy, ktorá bola zameraná predovšetkým na ich podporu v oblasti trvalej udržateľnosti založenej na súbore spoločných integrovaných indikátorov. Tieto indikátory odrážajú vzťahy medzi tromi základnými aspektmi samospráv – environmentálnym, ekonomickým a sociálnym. Od samospráv sa však predpokladalo, že budú tieto indikátory ďalej zdokonaľovať a používať v určitom časovom období. Zapojenie samospráv by malo byť založené i na porozumení, že tieto spoločné európske indikátory iba dopĺňajú tie, ktoré sú už na úrovni miestnej samosprávy zadané.

Politika Európskej únie v oblasti indikátorov trvalo udržateľného rozvoja siaha do obdobia Environmentálneho akčného programu a dohovor z Rio de Janeiro z roku 1992,

⁵¹ Európska komisia : Smerom k trvalo udržateľnému rozvoju : Spoločné európske indikátory. Luxemburg: Úrad pre oficiálne publikácie Európskych spoločenstiev, 2001

Aalborgskej charty z roku 1994, Správy o európskych trvalo udržateľných mestách z roku 1996 a dialógu o trvalo udržateľnom mestskom rozvoji v Európskej únii: Rámec pre činnosť z roku 1998.⁵²

Práve táto politika a programy zaviazali európske samosprávy pripravovať miestne akčné plány trvalej udržateľnosti a zavádzanie metód a postupov pre monitoring, zisťovanie pokroku a meranie vývoja trvalej udržateľnosti. Dôraz sa kladie predovšetkým na environmentálne indikátory a na indikátory sociálneho rozvoja. Hlavným cieľom je dať tieto dva aspekty do súladu. V tomto období Európska komisia zdôrazňuje i význam správneho hodnotenie existujúcich a plánovaných aktivít zameraných na podporu trvalej udržateľnosti na miestnej úrovni a potrebu skúmania monitoringu implementácie Miestnej Agendy 21. S rozvojom Európskej politiky sa neskoršie požadovali i „štandardné“ indikátory, ktoré by umožnili porovnávať jednotlivé mestá a obce. Tie majú slúžiť ako doplnok k „špecifickým“ indikátorom, ktoré sú spojené so záujmami a cieľmi samospráv a sú pre jednotlivé mestá rôzne.⁵³

Monitorovacia iniciatíva poskytovala samosprávam spôsob monitorovania trvalej udržateľnosti a spoluprácu s inými subjektmi. Zároveň však umožňovala identifikovať silné a slabé stránky a učiť sa na vlastných skúsenostiach a chybách. Filozofia hlavne spočívala i v tom, že trvalo udržateľné mesto je mesto s čistým životným prostredím. Každá samospráva musí svoje indikátory stanoviť tak, aby išli až za hranice tradičných environmentálnych indikátorov. Pri stanovení nových a lepších postupov sa dôležitým krokom stáva i analyzovanie pôvodných indikátorov odrážajúcich vzťahy medzi environmentálnymi, ekonomickými a sociálnymi aspektmi. Stratégia rozvoja mesta sa má pripravovať na základe poznania súčasného stavu, využívanie indikátorov by nemalo byť len samoúčelnou záležitosťou, ale súčasťou vypracovania novej stratégie a rozvojových aktivít samospráv.

Na základe analýzy pracovnej expertnej skupiny vznikli prvé návrhy spoločného súboru indikátorov miestnej trvalej udržateľnosti niekoľkokrát konštruktívne pripomienkované samosprávami. Pozitívne a užitočné myšlienky a pripomienky boli zapracované a umožnili tak dokončiť zoznam spoločných indikátorov. Monitorovacia iniciatíva „Smerom k trvalo udržateľnému rozvoju: Spoločné európske indikátory bola

⁵² Európska komisia : Smerom k trvalo udržateľnému rozvoju : Spoločné európske indikátory. Luxemburg: Úrad pre oficiálne publikácie Európskych spoločenstiev, 2001

⁵³ Európska komisia : Smerom k trvalo udržateľnému rozvoju : Spoločné európske indikátory. Luxemburg: Úrad pre oficiálne publikácie Európskych spoločenstiev, 2001

ukončená na konci roka 1999. V priebehu rokov 1999 až 2003 boli na úrovni európskych miest realizované iniciatívy zamerané na vyhodnocovanie indikátorov udržateľného rozvoja miest. Projekt bol podporovaný Európskou komisiou, Ministerstvom životného prostredia a krajiny Talianska, talianskou Agentúrou ochrany životného prostredia.

Hlavným cieľom projektu Spoločné európske indikátory boli predovšetkým:

- podpora využívania spoločných európskych indikátor ako jedného z nástrojov trvalo udržateľného rozvoja miest na miestnej úrovni,
- podpora a zapájanie širokej účasti partnerov a verejnosti v rámci projektu,
- spôsob a vývoj systému hodnotenia európskych indikátorov miest,
- propagácia a široké rozšírenie výsledkov.⁵⁴

Celá táto pracovná činnosť bola predmetom prvej fázy vzniku spoločných európskych indikátorov. V nej bolo navrhnutých šesť princípov udržateľnosti, ktoré tvorili základ pre výber a súbor 10 spoločných indikátorov (5 povinných a 5 dobrovoľných).

Medzi hlavné kritéria trvalej spoločnej udržateľnosti patria:

- a - rovnosť a sociálny rozmer charakterizovaný rovnakým prístupom v oblasti vzdelávania, zamestnania, zdravotníctva, bývania, dopravy a pod.. pre všetkých,
- b - miestne rozhodovanie / delegovanie / demokracia – to znamená, že na rozhodovaní a plánovaní na miestnej úrovni sa podieľajú všetky skupiny miestnej komunity,
- c - miestne / globálne vzťahy – v tomto prípade ide o splnenie požiadaviek na miestnej úrovni, v ktorých sú zahrnuté napr. výroba, spotreba, odstránenie odpadu a pod.,
- d - miestna ekonomika – spôsob, akým sú dostupné ponuky zamestnania, služby a potreby tak, aby čo najmenej ohrozovali životné prostredie a prírodné zdroje krajiny,
- e - ochrana životného prostredia – do tejto charakteristiky by sme mohli zahrnúť predovšetkým minimalizovanie využívania prírodných zdrojov a krajiny, prijatie ekosystémového prístupu, tvorbu odpadov, emisií znečisťujúcich látok a pod.,
- f - kultúrne dedičstvo / kvalita zastavaného územia – sem môžeme zahrnúť ochranu, zachovanie a obnovu historických, kultúrnych a architektonických

⁵⁴ Z.Hudeková, P. Mederly : Spoločné európske indikátory udržateľného rozvoja miest – pilotný projekt v Slovenskej republike, Bratislava 2003

hodnôt, budov a pamätníkov, ochrana atraktívnosti a funkčnosti voľných plôch, domov a pod.⁵⁵

Z uvedených kritérií uvádzame 10 spoločných európskych indikátorov, ktoré boli neskôr podrobené testovacej fáze projektu, v ktorom hlavné aktivity spočívali najmä vo vývoji metodológie hodnotenia jednotlivých indikátorov, pilotných aktivitách vyhodnocovania v mestách a v propagácii projektu spoločných indikátorov a pripojovaní sa ďalších miest k spoločným európskym indikátorom. Pre každý indikátor bol navrhnutý jeden hlavný ukazovateľ, ktorý súvisia s témou indikátora a pomáha ho vyhodnocovať.

Ide o nasledovné indikátory:

- 1 - spokojnosť občanov s miestnou komunitou (hlavný ukazovateľ : priemerná spokojnosť s miestnou komunitou),
- 2 - miestny príspevok ku globálnym klimatickým zmenám (hlavný ukazovateľ : emisie CO₂ na obyvateľa),
- 3 - miestna mobilita a doprava cestujúcich (hlavný ukazovateľ : podiel ciest uskutočnený osobnou automobilovou dopravou),
- 4 - dostupnosť miestnej verejnej zelene a miestnych služieb (hlavný ukazovateľ : podiel obyvateľov žijúcich v dosahu 300 m od verejných priestranstiev zelene > 5000 m²),
- 5 - kvalita miestneho ovzdušia (hlavný ukazovateľ : počet prekročení emisného limitu tuhých častíc PM10),
- 6 - doprava detí do školy (hlavný ukazovateľ : podiel detí cestujúcich do školy autom),
- 7 - trvalo udržateľný manažment samosprávy a miestnych podnikateľov (hlavný ukazovateľ : podiel environmentálne certifikovaných podnikov),
- 8 - znečistenie životného prostredie hlukom (hlavný ukazovateľ : podiel obyvateľov postihnutých nadmerným hlukom L > 55 dB v noci),
- 9 - trvalo udržateľné využívanie krajiny (hlavný ukazovateľ : podiel plochy chránených území),
- 10 - produkty podporujúce trvalú udržateľnosť (hlavný ukazovateľ : podiel obyvateľov kupujúcich produkty podporujúce udržateľnosť).⁵⁶

⁵⁵ Z.Hudeková, P. Mederly : Spoločné európske indikátory udržateľného rozvoja miest – pilotný projekt v Slovenskej republike, Bratislava 2003

Iniciatíva komisií nie je iba jednorazová záležitosť. Projekt je iba začiatok dlhodobého procesu smerujúceho k postupnému zlepšeniu trvalej udržateľnosti a tvorby objektívnych a porovnateľných informácií o trvalej udržateľnosti v Európe predovšetkým na miestnej úrovni. Indikátory, u ktorých sa predpokladá, že sa budú v budúcnosti zdokonaľovať, budú postavené na báze dokonalejšej spoločnej metodológie a budú stimulovať vývoj vyváženejších a komplexnejších nástrojov. Práve tieto nástroje by mali pomôcť miestnym samosprávam pri rozhodovaní a ukázať im, ako majú mestské oblasti prispievať k trvalej udržateľnosti v Európe. Znamená to výrazný krok k integrovanejšiemu manažmentu a monitorovacím postupom.⁵⁷

I keď spoločné európske indikátory prechádzajú prvými fázami, môžeme na základe výsledkov testovania potvrdiť ich opodstatnenosť ako hlavné priority politiky mestského prostredia v európskych podmienkach. Hodnotenie indikátorov ale zároveň poukazuje i na nové témy, akou je predovšetkým environmentálna a energetická efektívnosť výroby a spotreby a udržateľný manažment súkromného a verejného sektoru.⁵⁸

Z celkového hodnotenia spoločných európskych indikátor, na ktoré bol projekt zameraný vyplynuli tieto hlavné problémy :

- *kritické znečistenie ovzdušia* : takmer polovica hodnotených miest a obcí prekročilo prípustnú koncentráciu emisií pevných častí a v prípade ozónu to bola takmer jedna tretina miest. To dokumentuje hlavne nedostatky v plnení európskych direktív v oblasti kvality ovzdušia,
- *hlukové zaťaženie obyvateľov* : v hodnotených mestách viac o 50% obyvateľov bolo zaťažených nadmerným hlukom,
- *prevaha individuálnej automobilovej dopravy počas každodennej prepravy obyvateľov* : v hodnotených mestách v testovacej fáze bolo zistené, že viac ako 40% predstavuje podiel ciest osobnými autami a 22% detí dochádza do školy autom, to spôsobuje rôzne problémy súvisiace so znečistením ovzdušia, hlukom, ale i globálne problémy ako zmena klímy a pod.,

⁵⁶ Z.Hudeková, P. Mederly : Spoločné európske indikátory udržateľného rozvoja miest – pilotný projekt v Slovenskej republike, Bratislava 2003, s. 13

⁵⁷ Európska komisia : Smerom k trvalo udržateľnému rozvoju : Spoločné európske indikátory. Luxemburg: Úrad pre oficiálne publikácie Európskych spoločenstiev, 2001

⁵⁸ Z.Hudeková, P. Mederly : Spoločné európske indikátory udržateľného rozvoja miest – pilotný projekt v Slovenskej republike, Bratislava, 2003

- *veľké regionálne rozdiely v miestnej mobilite obyvateľov a ich pohybovom správaní* : tento problém súvisí s úrovňou verejnej dopravy v mestách a s tým súvisiacou mestskou dopravnou politikou,
- *významný príspevok európskych miest ku globálnej zmene klímy* : presahovanie priemerných ročných emisií CO₂ na obyvateľa, ovplyvňovanie environmentálnu politiku miest a podnikov, obmedzovanie súkromnej dopravy, využívanie obnoviteľných zdrojov, zvyšovanie energetickej efektívnosti výroby a pod.,
- *nedostatočné využívanie environmentálnych inovácií* : nedostatočné povedomie vo vzťahu k produktom podporujúcim udržateľnosť,
- *nedostatočná úroveň spokojnosti obyvateľov s príležitosťami na participáciu v miestnom plánovaní a rozhodovaní* : nízke povedomie obyvateľov o ich právach na participáciu,
- *veľké rozdiely v kvantite a kvalite verejných priestranstiev a miestnych služieb* : priemerná dostupnosť je dobrá, lepšiu dostupnosť v testovacej fáze dosiahli mestá v južnej Európe,
- *veľké rozdiely v rozlohe zastavaných plôch a intenzite využívania územia* : zastavanosť katastrálnych miest kolíše, hustota obyvateľov sa mení, rozdiely sú aj v charaktere zástavby a pod.⁵⁹

Spoločné európske indikátory sú z hľadiska fungovania mestských samospráv hodnotené ako veľmi užitočné indikátory. Predstavujú podporný prístup pre mestské samosprávy v ich práci na udržateľnom rozvoji a umožňujú tým porovnávanie iných miest a obcí, ale zároveň zvyšujú povedomie zainteresovaných skupín v rámci samosprávy o otázkach udržateľného rozvoja výmenou údajov a informácií. Spoločné európske indikátory bývajú zaradované i do významných dokumentov tvoriacich samosprávou, a prostredníctvom nich pomáhajú meniť a zlepšovať ich kvalitu a v konečnom dôsledku umožňujú i opakované hodnotenie v budúcnosti a tým porovnávanie dosiahnutého pokroku.⁶⁰

⁵⁹ Z.Hudeková, P. Mederly : Spoločné európske indikátory udržateľného rozvoja miest – pilotný projekt v Slovenskej republike, Bratislava 2003, s. 17-18

⁶⁰ Z.Hudeková, P. Mederly : Spoločné európske indikátory udržateľného rozvoja miest – pilotný projekt v Slovenskej republike, Bratislava 2003

2 CIEĽ PRÁCE

Cieľom diplomovej práce je zhodnotiť spoločné európske indikátory - European Common Indicators udržateľného rozvoja na regionálnej a miestnej úrovni v meste Prievidza.

Zoznam hodnotených spoločných európskych indikátorov:

Povinné indikátory:

- Spokojnosť občanov s miestnou komunitou
- Miestny príspevok ku globálnym klimatickým zmenám
- Miestna mobilita a doprava cestujúcich
- Dostupnosť miestnej verejnej zelene a miestnych služieb
- Kvalita miestneho ovzdušia

Dobrovoľné indikátory:

- Doprava detí do školy
- Znečisťovanie životného prostredia odpadmi

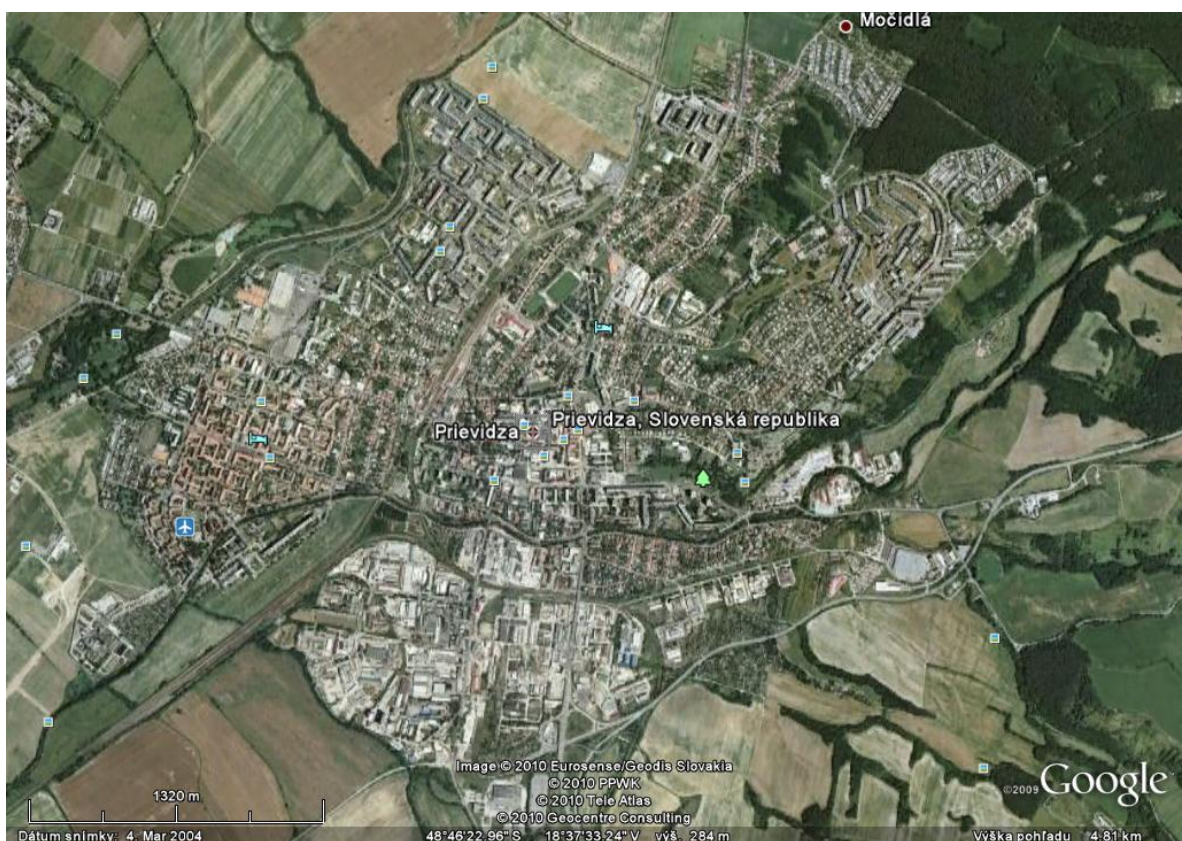
Hodnotenie sa uskutoční formou vlastného prieskumu a zisťovania a anonymným dotazníkovým prieskumom občanov mesta Prievidza a dotazníkom určeným pre samosprávu mesta Prievidza.

Cieľom takéhoto prieskumu je:

- získať informáciu smerujúcu k zvyšovaniu alebo k znižovaniu súčasného i budúceho potenciálu potrieb mesta a uspokojovaniu vlastných potrieb,
- zhodnotiť podiel občana mesta na rozhodovaní vo veciach verejných a stratégiu rozvoja mesta Prievidza na úseku životného prostredia s cieľom budovania environmentálnej štruktúry,
- zhodnotiť možnosti prístúpenia mesta Prievidza k projektu predstavujúcemu zviditeľnenie sa v európskom meradle a zároveň presadzovaniu svojich záujmov v oblasti udržateľného rozvoja a pri zvyšovaní kvality života občanov mesta.

3. CHARAKTERISTIKA MESTA PRIEVIDZA, KTORÉ JE OBJEKTOM PRE HODNOTENIE SPOLOČNÝCH EURÓPSKÝCH INDIKÁTOROV UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA PODĽA METODIKY ECI.

Mesto Prievidza je administratívnym i prirodzeným centrom okresu Prievidza obr. 1. Rozloha vymedzeného územia je 43,06 km² a nadmorská výška je 260 m. V meste k 31. Decembra 2009 žilo 50 326 obyvateľov, z toho bolo 24 629 mužov a 25 855 žien. Podiel žien z trvalo bývajúceho obyvateľstva 50,98 % je Prievidza štvrtý najväčší okres Slovenska. Pred ním sú len okresy Nitra, Prešov a Žilina. Hustotou osídlenia výrazne prevyšuje celoslovenský priemer.⁶¹

Obr. 1 Prievidza

zdroj: Google Earth, Prievidza

⁶¹ <http://www.prievidza.sk/?str=demografia&lang=sk>

Skúmané územie mesta Prievidza je vymedzené na báze administratívnych hraníc. Zahŕňa katastrálne územie mesta Prievidza s časťami Staré mesto (Prievidza I), Píly (Prievidza II), Necpaly (Prievidza III), Kopanice (Prievidza IV) a Štvrte (Prievidza V). Časť Štvrte tvoria katastrálne územia pričlenených obcí Malá Lehôtka, Hradec a Veľká Lehôtka. Prímestské štvrte majú vidiecky charakter a v prípade týchto pôvodne samostatných obcí zatiaľ nedošlo k úplnému funkčnému a stavebnému spojeniu s vlastným mestom.⁶²

Najstaršie stopy dejín Prievidze a prvé známy osídlenia pochádzajú z Mariánskeho víšku, kde sa našli stopy paleolitických kamenných nástrojov staré 40 tisíc rokov. Tieto kamenné nástroje používal človek neandertálsky živiaci sa lovom mamutov, zubrov, praturov, srstnatých nosorožcov, sobov a iných zvierat. Nálezy, ktoré boli objavené v rokoch 6000 až 3200 pred Kristom v Prievidzi, Malej a Veľkej Lehôtke a v Hradci hovoria o postupnej súvislosti zmien životného prostredia, s pestovaním rastlín a postupným zdomácnovaním zvierat. Ďalší rozvoj nastáva po objavení spôsobov spracovania kovov na pracovné nástroje. V dobe bronzovej 1800 – 700 rokov pred Kristom bolo osídlenie dnešného prievidzského námestia i hradiska v Hradci. Ľud Lengyelskej a Lužickej kultúry vystriedali Kelti a ľud Púchovskej kultúry. Neskôr, v 5. – 6. Storočí prichádzajú na územie Prievidze Slovania.⁶³

Územie mesta sa nachádza v prechodnej oblasti medzi stredným a západným Slovenskom v centrálnej časti Hornonitrianskej kotliny, rozprestierajúc sa prevažne v jej podcelku zvanom Prievidzská kotlina. Kotlinu obklopujú predhoria Strážovských vrchov, Žiaru a Vtáčnika. Dôležitú úlohu pri vzniku a rozvoji osídlenia mesta mala aj konfigurácia riečnej siete, najmä dvoch hlavných tokov, a to Handlovky a Nitry, medzi ktorými sa v centrálnej časti územia na pravom brehu Handlovky začali usadzovať prví obyvatelia.

Z hľadiska územného členenia je Prievidza sídlom okresu, prvého v poradí medzi deviatimi okresmi Trenčianskeho kraja. Z hľadiska správneho členenia je Prievidza centrom jedného z piatich obvodov Trenčianskeho kraja, zahŕňajúc pritom okresy Prievidza a Partizánske. Najbližším mestom sú Bojnice, ktoré s Prievidzou priamo susedia a tvoria takmer súmestie. V malej vzdialenosti od Prievidze sa nachádzajú i ostatné mestá okresu Prievidza, a to Nováky (10 km) a Handlová (18 km). Od krajského mesta

⁶² S katastrálnym územím Prievidze hraničí okrem dvoch miest (Bojnice a Handlová) i osem vidieckych obcí (Lazany, Nedožery-Brezany a Malá Čausa na severe, Veľká Čausa na východe, Cigeľ a Sebedražie na juhu a Koš a Opatovce nad Nitrou na západe).

⁶³ L.Grešner, E.Škrinárová a kolektív, Prievidza – mesto nášho srdca, Prievidza, 2008

je Prievidza vzdialená 68 km, čo svedčí o okrajovej polohe mesta v rámci kraja. Od Bratislavy je Prievidza vzdialená 170 km, pričom hlavné mesto SR je zároveň i najbližším veľkomestom k Prievidzi podľa cestných vzdialeností. Prievidza sa nachádza v oblasti rozhrania štyroch krajov súčasného administratívneho členenia, čo potvrdzujú i cestné vzdialenosti k najbližším krajským sídlam. Od Trenčína je mesto vzdialené 68 km, od Žiliny dokonca len 64 km, od Banskej Bystrice 74 km a od Nitry 90 km. Prievidza sa vzhľadom na metropolitné regióny Európy nachádza v periférnej polohe.⁶⁴ Počtom obyvateľov sa Prievidza zaraďuje na jedenástu priečku v poradí najväčších miest Slovenska. Táto skutočnosť vyplynula vďaka mimoriadne dynamickému rozvoju Prievidza v období rokov 1950 – 1991, ktoré sa vyznačovalo prudkým rastom počtu obyvateľstva. Tak rýchlo ako pribúdali nové priemyselné závody, tak rýchlo rástli i nové sídliská.⁶⁵

Kedysi slávne mesto baníkov, chemikov a energetikov po roku 1989 zmenilo svoju ekonomickú základňu. Veľkú stratu pracovných príležitostí zaznamenali útlmové programy v spomínaných odvetviach, ale na druhej strane priniesli úľavu pre ťažko skúšané životné prostredie. Postavenie ťažkého priemyslu, ktoré malo v meste Prievidza dominantné postavenie, postupne slablo a dnes majú v meste významné postavenie podniky ľahkého priemyslu. Ten poskytuje viac pracovných príležitostí nielen mužom, ale aj ženám. Zastúpený je tu automobilový priemysel, z roka na rok silnie stavebníctvo, polygrafický priemysel, ako i spracovanie plastov, výroba obuvi, doprava a špedícia. Naďalej tu pretrváva potravinársky priemysel, informačné technológie, obchodné organizácie, ale i malé a stredné súkromné firmy.⁶⁶ V centre mesta Prievidza sa nachádza monitorovacia stanica kvality ovzdušia, kde sú monitorované látky ako napr. oxidy síry, dusíka, ozón, tuhé znečisťujúce látky, olovo, kadmium a pod.⁶⁷

Podľa súčasných informácií, patrí Prievidza medzi mestá s najväčšou obchodnou plochou na počet obyvateľov. Je to prvenstvo, ktoré vyvolal fakt, že kúpna sila obyvateľstva je štvrtá najsilnejšie na Slovensku, ale aj tá skutočnosť, že v meste bola kvalitná obchodná sieť vybudovaná už pred rokom 1990 a i to, že na nových sídliskách tiež vznikali nové početné obchodné prevádzky. Prevádzky služieb sú sústredené v centre mesta a popri hlavných dopravných ťahoch, ktoré cez mesto Prievidza vedú.

⁶⁴ <http://www.viamichelin.com>

⁶⁵ L.Grešner, E.Škrinárová a kolektív, Prievidza – mesto nášho srdca, Prievidza, 2008

⁶⁶ L.Grešner, E.Škrinárová a kolektív, Prievidza – mesto nášho srdca, Prievidza, 2008

⁶⁷ Indikátory trvalo udržateľného rozvoja v meste Prievidza (správa), november 2005, s. 28

Prievidza je okrem iného i významný dopravný uzol, je zdrojom a cieľom nákladnej a osobnej dopravy. Cez mesto každý deň prechádzajú tisíce motorových vozidiel. Je to spôsobené tým, že občania mesta cestujú za prácou do iných miest a naopak. Do mesta denne prichádzajú tisíce ľudí, ktorí tu pracujú, študujú a pod.. V meste je dobrá prímestská a diaľková autobusová doprava. Sieť mestskej hromadnej dopravy v celkovej dĺžke 174 km tvorí v meste Prievidza 17 autobusových liniek a takmer 40 autobusov.⁶⁸ Rastúca doprava v meste sa vyriešila mimoúrovňovou križovatkou, ktorej súčasťou je i pešia zóna. Väčšina peších zón je vybudovaná v centrálnej časti mesta. Celková dĺžka chodníkov pre chodcov je podľa posledných údajov z roku 2008 v dĺžke 178 km. O Prievidzi môžeme ešte povedať i to, že cez ňu, ani cez územie regiónu nevedie žiadna významná železničná trať medzinárodného významu. Prioritný význam má skôr nákladná doprava, nakoľko Prievidza má skôr priemyselný charakter. Osobná doprava je z tohto pohľadu druhoradá.⁶⁹

Na záver je dobré odbočiť od priemyslu, dopravy, školstva v meste Prievidza. Tak ako každé mestá i Prievidza má čo ponúknuť z oblasti zdravia a zábavy a na to, aby malo čo ukázať, sa snaží i vytvárať vhodné podmienky. Rozhodne k tomu prispela nová krytá plaváreň, ktorá v modernom objekte je doplnená o šatne, sociálne zariadenia, bufet a fitnesscentrum. Ďalším miestom oddychu, najmä v lete je letné kino (amfiteáter) v areáli Lesného parku na sídlisku Kopanice. Medzi nové športové objekty patrí aj areál tenisovej haly Forte. Tu si môžu všetci milovníci „bieleho“ športu prísť na svoje, a navyše tenis má v meste bohaté tradície. Tu vyrástol olympijský víťaz Miloslav Mečíř.⁷⁰ Nové možnosti relaxu poskytuje občanom mesta Prievidza moderný minigolfový areál. Tento vyrástol v časti Mestského parku. Vznikli tu minigolfové dráhy s plstným povrchom, pribudlo technické zázemie, bufet a aj okrasná zeleň. A dokonca toto ihrisko spĺňa i medzinárodné kritéria a tak okrem toho, že slúži verejnosti, tak sa tu konajú i oficiálne minigolfové preteky. A ešte niečo je v meste Prievidza zaujímavé. Nie každé mesto môže poskytnúť občanom, ale i návštevníkom mesta vyhliadkové lety na motorových či bezmotorových lietadlách.⁷¹ Prostredníctvom nich sa Vám ukáže celé mesto Prievidza ako na dlani.

⁶⁸ L.Grešner, E.Škrinárová a kolektív, Prievidza – mesto nášho srdca, Prievidza, 2008

⁶⁹ L.Grešner, E.Škrinárová a kolektív, Prievidza – mesto nášho srdca, Prievidza, 2008

⁷⁰ L.Grešner, E.Škrinárová a kolektív, Prievidza – mesto nášho srdca, Prievidza, 2008

⁷¹ L.Grešner, E.Škrinárová a kolektív, Prievidza – mesto nášho srdca, Prievidza, 2008

Prievidza za posledné roky veľmi zmenila svoju tvár. Zo dňa na deň získava kolorit moderného mesta. K tomuto značne prispeli nielen budovy bánk, finančných inštitúcií, kultúrno-spoločenských priestorov, nových reštaurácií či príjemných útulných kaviarničiek, ale i nové obytné komplexy, rodinné domy v okrajových častiach mesta a budovy, ktoré dostali novú fasádu. Prakticky každý deň vzniká niečo nové, čo spestrí a oživí mozaiku mesta Prievidza.

3.1 Základná geografická charakteristika

Územie horného Ponitria, a teda aj okolie Prievidze sa z geologickej stránky vyvíjalo najmä v dvoch hlavných obdobiach: v prvohorách, počas ktorých sa vyvíjala vyriská horská sústava, a v druhohorách a treťohorách, keď sa vyvíjali Karpaty ako súčasť alpínskej horskej sústavy.⁷²

Na územie Prievidze zasahujú dva geomorfologické celky – Hornonitrianska kotlina a Vtáčnik. Územie mesta leží v centrálnej časti Hornonitrianskej kotliny, rozprestierajúc sa prevažne v jej podcelku zvanom Prievidzská kotlina. Tá zaberá väčšinu katastrálneho územia po oboch brehoch rieky Handlovka, pričom vo svojej južnej časti sa zvažuje do časti zvanej Cigel'ské predhorie, na ktoré nadväzuje pohorie Vtáčnik, zaberajúce juhovýchodný cíp katastra mesta (časť Štvrte). Na Prievidzskú kotlinu v severovýchodnej časti mesta nadväzuje okrajovo i Handlovská kotlina.

K najdôležitejším zdrojom nerastných surovín Prievidze a okolia patria ložiská hnedého uhlia a lignitu. Uhoľné ložiská v handlovsko-nováckej hnedouhoľnej panve predstavujú jedno z ložísk ťažby prírodných zdrojov na Slovensku. Mimo ložísk hnedého uhlia a lignitu sa na území mesta nachádza ešte tehliarska hlina, ďalšie surovinové zdroje svojím významom neprekračujú miestnu úroveň.

Dôležitou charakteristikou pre Prievidza sú aj informácie ohľadom klímy a podnebia mesta Prievidza. Podľa údajov meteorologickej stanice SHMÚ (údaje za obdobie 1961-1990) nachádzajúcej sa v Prievidzi priemerná ročná teplota vzduchu dosahuje 8,8°C, najteplejším mesiacom je júl (priemerná teplota 18,9°C) a najchladnejším je január (priemerná teplota -1,6°C). Ročná amplitúda⁷³ (meteor. Rozdiel

⁷² Imrich Péli a kolektív, Prievidza, Osveta, Martin pre Mestský národný výbor v Prievidzi, 1983

⁷³ Samo Šaling, Mária Ivanová-Šalingová, Zuzana Maniková: Veľký slovník cudzích slov, s. 72, 2003

medzi minimom a maximom teploty, vlhkosti a pod.) teploty vzduchu je 20,5°C. Ročne sa tu v priemere vyskytuje 50 a viac letných dní (s denným maximom teploty vzduchu aspoň 25°C) a vyše 100 mrazových dní (s denným minimom teploty vzduchu nižším než 0°C). Prevládajúcim prúdením vetra na sledovanom území je severovýchodné, resp. juhozápadné, transformované v smere doliny rieky Nitra v rámci Hornonitrianskej kotliny. Úplné bezvetrie je pre Prievidzu podľa dlhodobých pozorovaní málo častým javom.

Popri teplote vzduchu sú rozhodujúcim ukazovateľom klímy zrážky. Ročný chod zrážok je jednoduchý s maximom v júli (97 mm) a minimom v marci (41 mm). V jarných mesiacoch sa úhrn zrážok zvyšuje a vrcholí v lete, kedy sú časté letné búrkové lejaky. V zimných mesiacoch výdatnosť zrážok (zväčša vo forme snehu) klesá, priemerný počet dní so snehovou pokrývkou je 60 až 80. Priemerný ročný úhrn zrážok je 697 mm.

Hydrogeograficky patrí záujmové územie do úmoria Čierneho mora, k základnému povodiu Nitry. Prírodnými dominantami Prievidze sú rieky Nitra, prameniaca v Malej Fatre v nadmorskej výške 770 m pod Reváňom (1204 m) a jej ľavostranný prítok Handlovka, vyvierajúca zo severných svahov pohoria Vtáčnik. Rieka Nitra Prievidzou preteká v dĺžke 5 km a tvorí prírodnú hranicu na severozápade katastra, oddeľujúc tak Prievidzu od Bojníc. Najvýznamnejším vodným tokom v predmetnom území je Handlovka, ktorá tvorí os intravilánu a preteká mestom v smere východ – západ. Podľa hydrologických charakteristík patrí územie Prievidze do vrchovinnno-nízinnej oblasti, pričom obe rieky tu majú dažďovo-snehový typ odtoku, s maximálnymi prietokmi v marci a minimálnymi v septembri. Kvalita povrchových vôd sa radí k silne znečisteným. Na území Prievidze sa nachádza i niekoľko malo plošných vodných plôch (rybníky pri Hradeckom potoku, vodná nádrž na Moštenici II, mokrade a odkaliská pri bani Cigeľ). Na území mesta sa nenachádzajú významné minerálne pramene. Na rozvoji kúpeľníctva a cestovného ruchu regiónu sa podieľajú zdroje termálnych prameňov (ich teplota sa pohybuje od 34°C do 38°C) nachádzajúcich sa v susedných Bojniciach.

Z celkovej rozlohy katastra Prievidze 4306 ha tvorí poľnohospodárska pôda 1753 ha (s prevahou ornej pôdy), lesné pozemky 1530 ha (s prevahou hospodárskych lesov) a vodné plochy 48 ha.⁷⁴ Plošne najvýznamnejším pôdnym druhom na území mesta sú hlinité pôdy, ktoré sa vyskytujú takmer na celom území katastra. Ílovito-hlinité až

⁷⁴ <http://www.prievidza.sk/?str=geografia&lang=sk>

ílovité pôdy sa nachádzajú v severovýchodnej časti územia (Necpaly). Piesčito-hlinité pôdy dominujú na juhovýchode územia v pohorí Vtáčnik v nadmorskej výške nad 500 m.

Z hľadiska súčasnej vegetácie možno územie rozdeliť na štyri hlavné oblasti: 1. Intravilán vlastného mesta s vegetáciou typickou pre urbanizované územia; 2. Intenzívne poľnohospodársky využívaná krajina v západnej časti územia; 3. Územia priľahlé k intravilánu Veľkej Lehôtky, Malej Lehôtky a Hradca s lúkami, pasienkami, ornou pôdou ale i pôvodnými drevinami a 4. Lesné komplexy v juhovýchodnom cípe územia (pohorie Vtáčnik) ale i v severovýchodnom okraji katastra (Necpaly). Priľahlé lesy, parky, poľnohospodárska pôda, pasienky, lúky, brehy riek a potokov i samotný intravilán Prievidze vytvárajú široké spektrum spoločenstiev, výrazne ovplyvňujúcich charakter fauny v najbližšom okolí mesta.

Na území mesta sa nachádzajú dve malo plošné chránené územia: Hradisko (1,7 ha) a Kobylince (2,51 ha), ktoré ako prírodné pamiatky patria do najvyššieho 5. Stupňa ochrany.⁷⁵

Pestré a jedinečné prírodné spoločenstvá v oblasti sú vážne ohrozené negatívnymi vplyvmi poľnohospodárstva, priemyslu a stavebníctva. Ochrana prírody má stále dlhú tradíciu. Horná Nitra sa v druhej polovici minulého storočia stala súčasťou dvoch chránených krajinných oblastí – Ponitria a Strážovské vrchy. S cieľom zachovať najhodnotnejšie časti prírody tu boli zriadené štyri národné prírodné rezervácie, sedem prírodných pamiatok. Priamo v katastri mesta Prievidza sa nachádzajú dve z nich - Hradisko a Kobylince. Prírodná pamiatka Hradisko, vyhlásená v roku 1973, sa rozprestiera v mestskej časti Hradec na rozlohe 1,7 ha. Neďaleko Hradiska, v mestskej časti Malá Lehôtka, sa na ploche 2,5 ha nachádza Prírodná pamiatka Kobylince, vyhlásená v roku 1991. Početné výskumy upriamili pozornosť verejnosti na ekologicky významné časti krajiny, ktoré takto umožňujú trvalú existenciu prirodzených spoločenstiev a ich ochranu.⁷⁶

Charakteristické črty územia formované počas miliónov rokov, prírodné výtvyry vymodelované na rozmanitom geologickom podloží a pestrosť rastlinných a živočíšnych spoločenstiev s množstvom chránených druhov organizmov vytvárajú z oblasti neobyčajne prít'azlivý kúsok Slovenska.

⁷⁵ Rózová a kol. - Miestny územný systém ekologickej stability sídelného útvaru Prievidza, 1996

⁷⁶ L.Grešner, E.Škrinárová a kolektív, Prievidza – mesto nášho srdca, Prievidza, 2008

4. MATERIÁL A METÓDY

Obsahovo je metodika práce zameraná na spoločné európske indikátory trvalo udržateľného rozvoja mesta Prievidza. Stanovuje metodický postup na realizáciu cieľov práce zameraných na hodnotenie indikátorov.

Hodnotiaca časť diplomovej práce

Spoločné európske indikátory (povinné a dobrovoľné) trvalo udržateľného rozvoja pôsobiace v meste Prievidza a ich porovnanie v časovom období :

1. spokojnosť občanov s miestnou komunitou (hlavný ukazovateľ – priemerná spokojnosť s miestnou komunitou mesta Prievidza),
2. miestny príspevok ku globálnym klimatickým zmenám (hlavný ukazovateľ – emisie CO₂ na obyvateľa mesta Prievidza),
3. miestna mobilita a doprava cestujúcich (hlavný ukazovateľ – podiel ciest uskutočnený osobnou automobilovou dopravou v meste Prievidza),
4. dostupnosť miestnej verejnej zelene a miestnych služieb (hlavný ukazovateľ – podiel obyvateľov žijúcich v dosahu 300 m od verejných priestranstiev zelene > 5000 m² v meste Prievidza),
5. kvalita miestneho ovzdušia (hlavný ukazovateľ – počet prekročení emisného limitu tuhých častíc PM₁₀ v meste Prievidza),
6. doprava detí do školy (hlavný ukazovateľ – podiel cestujúcich detí do školy autom v meste Prievidza),
7. znečistenie životného prostredia odpadmi (hlavný ukazovateľ – množstvo vyprodukovaného komunálneho odpadu na jedného obyvateľa v meste Prievidza).

Ako už bolo v cieľoch práce uvedené, hodnotenie sa uskutoční pomocou vlastného prieskumu a zisťovania a anonymným dotazníkovým prieskumom u občanov mesta Prievidza a dotazníkom určeným pre samosprávu mesta Prievidza.

Hodnotenie jednotlivých indikátorov udržateľného rozvoja sa uskutoční nasledovným metodickým postupom.

4.1 SPOKOJNOSŤ OBČANOV S MIESTNOU KOMUNITOU

4.1.1 Metodický postup

„Občania“ sú príslušníci štátu alebo obce⁷⁷, sú ľudia s trvalým bydliskom v rámci administratívnych hraníc daného mesta či obce.

V dotazníkovom prieskume sme spokojnosť občanov merali na stupnici s hodnotami 1 – 3 – 5.

„Obec – mesto“ je základný územný samosprávny a správny celok⁷⁸, predstavuje geografické územie spravované miestnym úradom.

Kvalita života občanov je dôležitou súčasťou udržateľnej spoločnosti. Znamená možnosť žiť v takých podmienkach, ktoré zahrňujú bezpečné a cenovo prijateľné bývanie, dostupnosť základných služieb (školenie, zdravotníctvo, kultúra, šport a rekreácia...), zaujímavú a uspokojujúcu prácu, kvalitné životné prostredie a reálnu možnosť zúčastniť sa miestneho plánovania a rozhodovania. Názor občanov na tieto otázky predstavuje dôležité meradlo celkovej spokojnosti s daným miestom, takže je to dôležitý indikátor miestnej udržateľnosti.⁷⁹

Ako hlavný ukazovateľ indikátora *Spokojnosť občanov s miestnou komunitou* sa hodnotí priemerná spokojnosť s miestnou komunitou, ktorú sme vyhodnotili z nasledujúcich oblastí:

- miesto a spokojnosť bývania obyvateľov mesta,
- zeleň Vášho mesta,
- čistotu okolia Vášho mesta,
- spokojnosť a úroveň so sociálnymi a zdravotníckymi službami,
- spokojnosť a úroveň športových, kultúrnych a rekreačných služieb,
- hodnotenie základných a stredných škôl,
- bezpečnosť Vášho okolia / mesta,
- záujem mesta revitalizovať Vaše mesto spojené s výstavbou mesta.

⁷⁷ <http://sk.wikipedia.org/wiki/Občan>

⁷⁸ [http://sk.wikipedia.org/wiki/Obec_\(slovenská_správna_jednotka\)](http://sk.wikipedia.org/wiki/Obec_(slovenská_správna_jednotka))

⁷⁹ http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/methodology_sheet_sk.pdf

4.1.2 Spôsob získavania informácií

Niektoré získané informácie pre indikátor *Spokojnosť občanov s miestnou komunitou* v meste Prievidza si dokážeme zistiť samostatne, zisťovaním informácií na mestskom úrade alebo na obvodnom úrade životného prostredia.

Ďalšie doplnkové údaje dôležité na vyhodnotenie tohto indikátora sme získali anonymnou dotazníkovou metódou pre občanov mesta, kde sme sa respondentov pýtali na tieto najzákladnejšie otázky:

- Miesto svojho bývania hodnotíte:
- Zeleň vo Vašom okolí hodnotíte:
- Čistotu Vášho okolia hodnotíte:
- Sociálne a zdravotnícke služby hodnotíte:
- Športové, kultúrne a rekreačné služby hodnotíte:
- Úroveň základných škôl hodnotíte:
- V oblasti bezpečnosti hodnotíte Vaše mesto:
- Záujem mesta revitalizovať stred obce hodnotíte:
- Záujem mesta postaviť bytovku hodnotíte:
- Poskytovanie opatrovateľstva imobilným občanom mesta hodnotíte:

4.2 MIESTNY PRÍSPEVOK KU GLOBÁLNYM KLIMATICKÝM ZMENÁM

4.2.1 Metodický postup

Hlavným indikátorom sú emisie CO₂ na 1 obyvateľa mesta.

Emisie CO₂ pochádzajúce z energetiky (vrátane výroby energie a jej spotreby priemyslom, domácnosťami, dopravou a ďalšími odvetviami) predstavujú najdôležitejší faktor zodpovedný za skleníkový efekt (z priemyselných štátov pochádza asi 80 % týchto emisií). Práve preto sú energetika a odpadové hospodárstvo dve odvetvia, na ktoré by sa mali miestne samosprávy zameriavať.⁸⁰

⁸⁰ http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/methodology_sheet_sk.pdf

Základom výpočtu ukazovateľa emisie CO₂ je skúmanie spotreby energie. Celková spotreba energie je výsledkom rôznych sektorov (obytný, obchodný, priemyselný, dopravy a atď.). Hodnotenie a analýza emisií CO₂ podľa sektorov je významná pre plánovanie aktivít na miestnej úrovni a tak nám pomáha vyhodnotiť správanie sa každého sektora.⁸¹

Sektorové rozdelenie navrhnuté pre indikátor CO₂ je nasledovný:

- sektor bývania,
- sektor obchodu,
- sektor priemyslu,
- sektor dopravy.

4.2.2 Spôsob získavania informácií

Informácie dôležité pre vyhodnotenie indikátora *Miestny príspevok ku globálnym klimatickým zmenám* získame vlastným prieskumom a zisťovaním stavu priemyslu na území mesta ale aj v jeho blízkom okolí, ktorý do značnej miery ovplyvňuje množstvo emisií CO₂ na území mesta Prievidza.

Spôsob získavania informácií o emisiách v obytnej zóne zistíme dotazníkovou metódou pre občanov mesta, kde respondentom položíme nasledujúce otázky:

- Aký spôsob vykurovania využívate vo vašej domácnosti:
- a množstvo spotrebovaného paliva:

4.3. MIESTNA MOBILITA A DOPRAVA CESTUJÚCICH

4.3.1 Metodický postup

Tento indikátor zisťuje a popisuje mobilitu občanov žijúcich na území samosprávy mesta Prievidza. Medzi hľadiská, ktoré prispievajú k učeniu obecného modelu mobility každého občana, patrí:

⁸¹ http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/methodology_sheet_sk.pdf

- a - priemerný počet ciest, ktoré vykoná každý občan cez deň, kde „cesta“ znamená premiestnenie sa zo začiatočného bodu do cieľového bodu (počet ciest za deň na jednu osobu),
- b - účel ciest a ich pravidelnosti cez týždeň, kde môžeme cesty rozdeliť na „systematické“ a „nesystematické“ (% systematických ciest v porovnaní s % nesystematických ciest),
- c - priemerná denná vzdialenosť cesty na osobu (km na osobu),
- d - dĺžka trvania cesty (čas cesty v minútach),
- e - použité druhy dopravy pre tieto cesty alebo pre rôzne vzdialenosti každej cesty (% vzťahujúce sa k rôznym druhom dopravy zahrnutými do prieskumu).⁸²

„Systematické⁸³ (pravidelné, sústavné) cesty“ sú každodenné cesty do roboty alebo do školy. „Nesystematické cesty“ sú cesty s iným účelom, napr. nákup, zo spoločenských či rekreačných dôvodov.

Model mobility občanov v mestskom prostredí je dôležitý tak z hľadiska kvality života priamych účastníkov (čas venovaný cestovaniu, počet dopravných komplikácií, náklady a pod.), tak i z hľadiska záťaže mobility na životné prostredie.

Existuje úzka spojitosť medzi mobilitou a ďalšími dôležitými otázkami života v mestskom prostredí, medzi ktorých patrí kvalita ovzdušia a emisie oxidu uhličitého, hluk, cestná bezpečnosť, zástavba územia a mestská krajina. Je žiaduce dosiahnuť progresívne zníženie individuálnej dopravy a súčasne dosiahnuť zvýšenie podielu alternatívnych spôsobov dopravy.⁸⁴

4.3.2 Spôsob získavania informácií

Údaje nevyhnutné pre vyhodnotenie spoločného európskeho indikátora *Miestna mobilita a doprava cestujúcich* vieme zistiť samostatným prieskumom, kde si budeme všimáť dopravu v meste – mestskú hromadnú dopravu, prímestskú dopravu, osobnú ale aj cyklistickú a pešiu dopravu občanov mesta. Ďalšie doplnkové informácie vieme

⁸² http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/methodology_sheet_sk.pdf

⁸³ Samo Šaling, Mária Ivanová-Šalingová, Zuzana Maníková: Veľký slovník cudzích slov, str. 1211

⁸⁴ http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/methodology_sheet_sk.pdf

získať len dotazníkovou metódou, kde nás zaujímali odpovede nami opýtaných respondentov na nasledujúce otázky:

- Koľko km. najazdíte automobilovou dopravou za rok:
- V priemere koľko ciest vykonáte na aute za deň:
- V priemere koľko hodín denne strávite v aute:
- Uveďte v %, akým podielom využívate uvedené spôsoby dopravy:

4.4 DOSTUPNOSŤ MIESTNEJ VEREJNEJ ZELENE A MIESTNYCH SLUŽIEB

4.4.1 Metodický postup

Dostupnosť je definovaná ako bývanie v okruhu 300 m od verejných priestranstiev alebo iných miestnych služieb.

Verejne priestranstvo sú:

- * verejné parky, záhrady, alebo otvorené priestranstvá, ktoré slúžia iba chodcom alebo cyklistom, okrem zelených dopravných ostrovčekov alebo čiastkových pásov a cintorínov (okrem prípadov, kedy mestská samospráva pristúpi k ich rekreačnej funkcii, prípadne prírodnej, historickej alebo kultúrnej významosti),
- * športové zariadenie bez strechy, bezplatne prístupné verejnosti súkromné priestranstvá (poľnohospodárske plochy, súkromné parky) bezplatne prístupné verejnosti.

Základné služby sú:

- * primárne zdravotnícke služby verejnosti (praktický lekári, detský lekári, zubári, nemocnice a polikliniky, lekárske služby prvej pomoci, rodičovské poradne, pedagogicko-psychologické poradne a pod.),
- * linky hromadnej dopravy s minimálnou frekvenciou alebo aspoň počas pracovného dňa (raz za ½hodinu a pod.),
- * verejné školy (povinná školská dochádzka a materské školy),
- * obchody z potravinami a obchody s čerstvým ovocím a zeleninou (vyhodnocujeme dostupnosť k obidvom typom obchodov – to znamená,

vzdialenosť 300 m od obchodu so zeleninou a zároveň 300 m od obchodu s čerstvým pečivom),

- × služby zberu separovaného odpadu a nádoby na separovaný odpad.⁸⁵

Tento indikátor neberie do úvahy kvalitu verejného priestranstva alebo služby. Predpokladá sa, že voľné priestranstvá a služby poskytujú, všetky rovnakým spôsobom tie funkcie, ku ktorým sú určené. To prirodzene neodpovedá vždy realite. Niektoré verejné priestranstvá sú prítťažlivejšie a obľúbenejšie ako iné, a to isté platí aj o službách.

Prístup občanov k verejným priestranstvám a základným službám je potrebný pre kvalitu života a životaschopnosť miestnej ekonomiky trvalo udržateľnej komunity. Základné služby v blízkosti bydliska tiež významne znižujú potrebu cestovať. Nesplnené základné požiadavky na zásobovanie potravinami a poskytovanie základnej zdravotnej starostlivosti vedie k neuspokojovaniu sociálnych potrieb. Nedostatok obchodov s čerstvým ovocím a zeleninou v určitej časti mesta je znakom spoločenského vyradenia a tiež ohrozuje zdravie občanov. Vyradenie predstavuje tiež chýbajúca hromadná doprava pre tých, ktorí sú na nej závislí.⁸⁶

4.4.2 Spôsob získavania informácií

Údaje dôležité pre vyhodnotenie spoločného európskeho indikátora *dostupnosť miestnej verejnej zelene a miestnych služieb* získame vlastným prieskumom a zisťovaním skutočného stavu dostupnosti verejných priestranstiev: verejných parkov, záhrad a otvorených priestranstiev, ktoré slúžia chodcom a cyklistom a stavu dostupnosti verejných služieb: primárnych zdravotníckych služieb, liniek mestskej hromadnej dopravy, verejných škôl a obchodov s potravinami a s čerstvým ovocím a zeleninou v okruhu 300 m. od obydľia občanov mesta.

Taktiež v prípade potreby použijeme údaje poskytnuté mestským úradom, odborom výstavby a regionálneho rozvoja v Prievidzi.

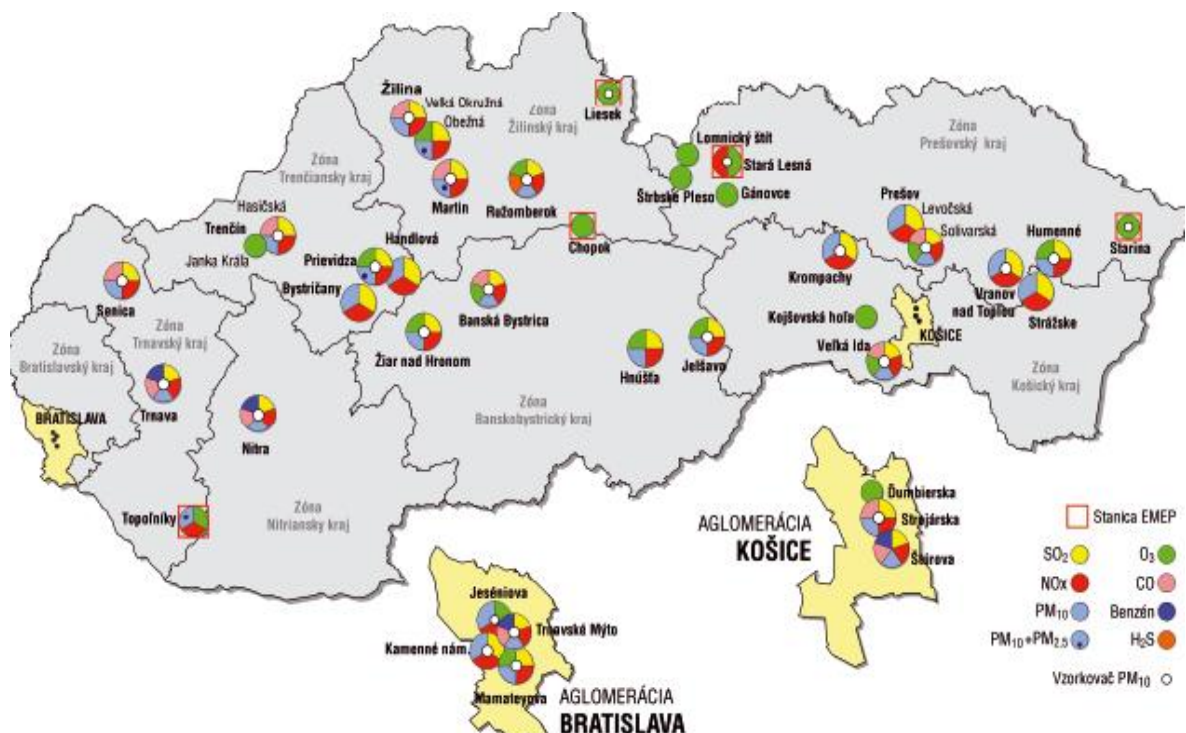
⁸⁵ http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/methodology_sheet_sk.pdf

⁸⁶ http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/methodology_sheet_sk.pdf

4.5 KVALITA MIESTNEHO OVZDUŠIA

4.5.1 Metodický postup

Kvalita ovzdušia závisí od stupňa a hodnoty znečistenia ovzdušia niektorými látkami (plynmi alebo pevnými prachovými časticami), ktoré sú škodlivé ľudskému zdraviu a kvalite života a ktoré, pokiaľ by prekročili rizikové či prachové hodnoty, majú negatívny vplyv na prírodné ekosystémy. Aby sme obmedzili riziko akútnych prípadov znečistenia a znížili dlhodobé vystavovanie sa týmto škodlivinám, Svetová zdravotnícka organizácia (World Health Organization, WHO) definuje a pravidelne reviduje pomocné doporučené expozície. Normy kvality ovzdušia, ktoré by sa nemali prekračovať, stanoví Európska smernica alebo národné či miestne orgány. Európske smernice uvádzajú, že sa pre zóny a aglomerácie, kde sú prekračované medzné hodnoty jednej či viac škodlivín, musia vypracovať plán či program k dosiahnutiu stanovených medzných hodnôt. V zónach a aglomeráciách, kde tieto limity nie sú prekročené, zostáva požiadavka udržať kvalitu ovzdušia.⁸⁷

Obr. 2 Stanice merania

Zdroj: <http://www.enviromagazin.sk/enviro2006/enviromc2/12.pdf>

⁸⁷ http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/methodology_sheet_sk.pdf

Tento indikátor sa sústreďí na hlavné zdroje znečistenia ovzdušia v mestských oblastiach, hlavne na tie, ktoré sú spojené s procesmi spaľovania v doprave, vykurovania v priemysle. Hlavnými škodlivinami, ktoré sú vypúšťané priamo alebo ako vedľajší produkt následných chemických reakcií, sú oxid siričitý, oxid dusičitý, oxid uhoľnatý, tekuté organické látky (napr. benzén), prachové častice, ozón a olovo. Tie majú negatívny vplyv na ľudí, kultúrne pamiatky a ekosystémy. Dýchanie zamoreného vzduchu môže spôsobiť celú škálu zdravotných problémov, od astmy až po rakovinu. Nepriamo môžu škodliviny v ovzduší zapríčiniť stratu miestnej pracovnej sily a zvýšenie lekárskeho výdajov, rovnako ako stratu produktívnych a ochranných ekosystémov. Čisté ovzdušie je teda základným faktorom trvalej udržateľnosti.⁸⁸

4.5.2 Spôsob získavania informácií

Pre zistenie údajov indikátora *kvality miestneho ovzdušia* využijeme údaje poskytnuté mestským úradom, oddelenie životného prostredia a regionálneho rozvoja. Taktiež sa zameriame na údaje zo staníc merania ovzdušia nachádzajúcich sa priamo v meste - z informačnej tabule, ktorá je umiestnená na mestskom úrade v Prievidzi, alebo na internetovej stránke Slovenského hydrometeorologického ústavu (SHMÚ).

4.6 DOPRAVA DETÍ DO ŠKOLY

4.6.1 Metodický postup

Ako hlavný ukazovateľ sme zvolili spôsob dopravy, akým deti dochádzajú z domu do školy a späť.

Pre tento indikátor nie sú určené žiadne ciele, iba všeobecné vedomie, že výber spôsobu dopravy detí do školy a späť, ktorý predstavuje významný podiel dennej mobility, má značný vplyv na dopravnú preťaženosť a ďalšie aspekty trvalej udržateľnosti.

⁸⁸ http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/methodology_sheet_sk.pdf

Udržateľná spoločnosť je dostatočne bezpečná z hľadiska bezpečnosti dopravy, rodičia musia cítiť, že sa ich deti môžu bezpečne pohybovať po uliciach a používať služby hromadnej dopravy (podľa veku v sprievode rodičov alebo bez nich). Je to spoločnosť, kde sú verejné služby (ako napr. hromadná doprava, základné a stredné školy) ľahko dosiahnuteľné pešo alebo na bicykli. V trvalo udržateľnej spoločnosti rodičia preberajú zodpovednosť za vedenie detí k trvalo udržateľnému životnému štýlu, vrátane toho, že ich učia používať mestskú hromadnú dopravu a vedú ich k správne chovaniu pri jazde na bicykli. Vozenie detí do školy autom nielenže prispieva k rannej dopravnej špičke a s tým súvisiacim environmentálnym, spoločenským (vrátane zlého zdravotného stavu a telesnej kondície) a ekonomickým problémom, ale aj deťom takto predávajú zlé signály z hľadiska vnímania životného prostredia a trvalo udržateľného správania.⁸⁹

4.6.2 Spôsob získavania informácií

Informácie potrebné na vyhodnotenie tohto indikátora sme získali vlastným prieskumom a dotazníkovou metódou, respondentom sme položili pár základných otázok:

- Uveďte počet detí v domácnosti vo veku do 15 rokov:
- Uveďte v %, aký spôsob dopravy využívate pri preprave detí do školy:

4.7 ZNEČISŤOVANIE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA ODPADMI

4.7.1 Metodický postup

Pre tento indikátor sme si ako hlavný ukazovateľ zvolili množstvo komunálneho odpadu a množstvo vyseparovaného odpadu na 1 obyvateľa, ktorý sa skladal z nasledujúcich kategórií:

- ✘ Vyprodukované množstvo komunálneho odpadu,
- ✘ Vyprodukované množstvo nebezpečného odpadu,
- ✘ Spôsob separovania odpadu,

⁸⁹ http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/methodology_sheet_sk.pdf

- × Využívanie miestnej kanalizácie,
- × Spôsob nakladania s odpadovými vodami.

4.7.2 Spôsob získavania informácií

Pri získavaní informácií ohľadom tvorby komunálnych a nebezpečných odpadov a ich separácie sme využili informácie z mestského úradu, odbor životného prostredia a regionálneho rozvoja, oddelenie odpadového hospodárstva a informácie od spoločnosti TEZAS s.r.o. zabezpečujúca odvoz a spracovanie odpadu. Spôsob získavania informácií pre indikátory využívania miestnej kanalizácie a nakladania s odpadovými vodami sme použili dotazníkovú metódu, kde sme sa respondentov opýtali:

- Na spracovanie odpadových vôd používate: kanalizáciu, žumpu, čističku vôd alebo kombináciu z uvedených príkladov.

4.8 METODICKÉ POSTUPY PRI KOMUNIKÁCIÍ SO ZÁSTUPCAMI SAMOSPRÁVY MESTA A S OBČANMI

4.8.1 Dohodnutie termínu stretnutia s predstaviteľmi mesta a občanmi

Na Katedre trvalo udržateľného rozvoja sme dňa 24.10.2008 dostali tému diplomovej práce *Hodnotenie vybraných indikátorov udržateľného rozvoja podľa metodiky ECI v meste Prievidza*. Po prvotnej príprave sme si s predstaviteľmi mesta, s pánom prednostom Mgr. Ľudovítom Fábrym dohodli termín stretnutia a konzultácie na 22. Apríl 2009.

4.8.2 Príprava prezentácie o zámeroch diplomovej práce

Počas prípravy prezentácie o zámeroch a cieľoch diplomovej práce sme si pripravili vzorky anonymných dotazníkov pre občanov mesta a vzorku dotazníka pre samosprávu mesta Prievidza. Pripravil sa jednoduchý návod na vyplnenie pripraveného

dotazníka s dôrazom na jeho podstatu – potrebu vnímania a riešenia otázok spoločných európskych indikátorov udržateľného rozvoja v meste, spokojnosti občanov so životom a v neposlednom rade dôraz ochrany životného prostredia.

4.8.3 Stretnutie s vedením mesta

Stretnutie s vedením mesta, s pánom prednostom Mgr. Ľudovítom Fábrym sa uskutočnilo na mestskom úrade v Prievidzi. Počas stretnutia sme predložili pripravenú prezentáciu o zámeroch diplomovej práce, t.j. vzor anonymných dotazníkov pre občanov mesta a vzor dotazníka pre samosprávu s jeho návodom na vyplnenie. Dohodli sme si jednotlivé kroky a postupy pri ďalšej spolupráce s mestom ako s poskytovateľom niektorých základných informácií, údajov či merateľných hodnôt potrebných pre vyhodnotenie jednotlivých požadovaných *spoločných európskych indikátorov udržateľného rozvoja*.

4.8.4 Rozdanie dotazníkov a informácie o ich spôsobe vyplňania

Dotazníky sme rozdelili len v samotnom meste Prievidza. Spolu bolo vytlačených a medzi respondentov rozdaných 250 dotazníkov. Jednotlivé miesta pre vyplňovanie dotazníkov sme vyberali podľa kapacity zoskupovania ľudí tak, aby si ľudia svoj čas „čakania“ spríjemnili malým odreagovaním a vyplňovaním dotazníka. Dotazníky boli rozdané na Mestský úrad, na Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v meste Prievidza, v základnej škole Sama Chalupku, na hlavnej pošte a na UNIKLINIKE Prievidza.

Informácie o spôsobe vyplňovania dotazníku sa nachádzajú v hlavičke dotazníka – v oslovení respondentov.

4.8.5 Vyhodnotenie dotazníkov

Dotazníky sa vyzbierali ku dňu 30. November 2009 na informáciách daného miesta, kde sme dotazníky rozdali. Z rozdaných 250 dotazníkov sa vrátilo 224 vyplnených

dotazníkov, údaje sme následne spracovali do tabuliek a farebných grafov v programe Microsoft Office Excel 2003 a z výsledkov sme spravili vyhodnotenie dotazníkov.

4.9 POUŽITÉ DOTAZNÍKY PRE OBČANOV MESTA

Dotazník pre občanov mesta mal anonymný charakter – bez udania mena a priezviska. Použitý dotazník je teoreticky rozdelený na tri časti:

1. úvodné oslovenie respondenta,
2. základná údaje respondenta,
3. a informácie o vyplňovaní dotazníka a konkrétne otázky týkajúce sa diplomovej práce na vyhodnotenie spoločných európskych indikátorov mesta Prievidza.

Hoci dotazník má anonymný charakter, v jeho druhej časti sa respondentov pýtame na ich základné údaje ako sú: pohlavie, vek, ukončené vzdelanie, zamestnanie a bydlisko. Na konečné tabuľkové a grafické vyhodnotenie však nemajú žiadny vplyv.

DOTAZNÍK PRE OBČANA MESTA
pre vyhodnotenie všeobecných informácií o životnom prostredí
vo Vašom meste.

Prosím Vás o vyplnenie nasledovného anonymného dotazníka. Uved'te len Vaše základné údaje, výsledky dotazníka budú použité v diplomovej práci na vyhodnotenie spoločných európskych indikátorov udržateľného rozvoja mesta Prievidza.

ZÁKLADNÉ ÚDAJE :

Pohlavie: Muž Žena
Vek: 15 – 18 19 – 25 26 – 40 41 – 60 61 a viac
Ukončené vzdelanie: základné vyučený/á SŠ s maturitou vysokoškolské
Vaše zamestnanie: študent nezamestnaný/á zamestnaný/á dôchodca
Vaše bydlisko: Prievidza, mestská časť

V tomto dotazníku neexistuje správna či nesprávna odpoveď !!!

Vašu odpoveď označte krížikom, 1-veľmi dobré, 3-dobré, 5-nedostatočné

OTÁZKY :

ZNÁMKA:

1. Miesto svojho bývania hodnotíte:	☐ 1	☐ 3	☐ 5
2. Zeleň vo Vašom okolí hodnotíte:	☐ 1	☐ 3	☐ 5
3. Čistotu Vášho okolia hodnotíte:	☐ 1	☐ 3	☐ 5
4. Sociálne a zdravotnícke služby hodnotíte:	☐ 1	☐ 3	☐ 5
5. Športové, kultúrne a rekreačné služby hodnotíte:	☐ 1	☐ 3	☐ 5
6. Úroveň základných škôl hodnotíte:	☐ 1	☐ 3	☐ 5
7. Úroveň stredných škôl hodnotíte:	☐ 1	☐ 3	☐ 5
8. V oblasti bezpečnosti hodnotíte Vaše mesto:	☐ 1	☐ 3	☐ 5
9. Záujem mesta revitalizovať stred obce hodnotíte:	☐ 1	☐ 3	☐ 5
10. Starostlivosť mesta o kosenie, výsadbu
a výrub stromov hodnotíte:	☐ 1	☐ 3	☐ 5
11. Zriadenie domovu dôchodcov v meste hodnotíte:	☐ 1	☐ 3	☐ 5
12. Záujem mesta postaviť bytovku hodnotíte:	☐ 1	☐ 3	☐ 5
13. Poskytovanie opatrovateľstva imobilným občanom
mesta hodnotíte:	☐ 1	☐ 3	☐ 5

14. Koľko km. najazdíte automobilovou dopravou za rok: km.
15. V priemere koľko ciest vykonáte na aute za deň: krát
16. V priemere koľko hodín denne strávite v aute: hod.
17. Uveďte v %, akým podielom využívate uvedené spôsoby
dopravy:
- automobilová %
 - bicykel %
 - pešo %
 - hromadná doprava %
 - iná %
18. Uveďte v %, aký spôsob dopravy využívate pri preprave
detí do školy:
- automobilová %
 - bicykel %
 - pešo %
 - hromadná doprava %
 - iná %
19. Aký spôsob vykurovania využívate vo Vašej domácnosti
a množstvo spotrebovaného paliva:
- zemný plyn m³
 - drevo m³
 - hnedé uhlie m³/t
 - koks m³/t
 - elekt. prúd kWh
 - parovod MWt
 - kombinácia
20. Na spracovanie odpadových vôd používate:
- kanalizáciu
 - žumpu
 - čističku vôd
 - kombinácia

ĎAKUJEM VÁM ZA ČAS STRÁVENÝ S VYPLŇOVANÍM DOTAZNÍKA.

4.10 POUŽITÝ DOTAZNÍK PRE SAMOSPRÁVU MESTA PRIEVIDZA

DOTAZNÍK PRE SAMOSPRÁVU MESTA PRIEVIDZA, pre vyhodnotenie všeobecných informácií o životnom prostredí.

1. Aká je úroveň ciest v meste?
2. Ako sa uplatňujú zákony týkajúce sa ŽP s premietnutím do všeobecne záväzných nariadení?
3. Ako je riešená otázka odvozu odpadov a OV, či má mesto vlastné prostriedky, alebo využíva služby inej spoločnosti?
4. Aký je spôsob separácie odpadov a kde sa separácia vykonáva?
5. Má mesto skládky (legálne / nelegálne), koľko a v akom stave?
6. Aké poplatky mesto vyberá za odvoz odpadov?
7. Ako mesto mieni spracovávať biologicky rozložiteľný komunálny odpad od roku 2010?
8. Ako mesto / obec nakladá so stavebnou suťou a akým spôsobom ju odváža?
9. Aké je množstvo vyprodukovaného komunálneho odpadu v meste za 1 rok?
10. Aká je ekonomická bilancia problematiky odpadov ako aj životného prostredia celkovo?

ĎAKUJEM VÁM ZA ČAS TRÁVENÝ S ODPOVEDANÍM NA OTÁZKY.

5 VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA

5.1 SPOKOJNOSŤ OBČANOV S MIESTNOU KOMUNITOU

Vlastným prieskumom a zisťovaním ako prvý spoločný európsky indikátor bol hodnotený indikátor Spokojnosť občanov s miestnou komunitou. Na získanie potrebných údajov sme použili formu vlastného pozorovania, zisťovania a vyhodnotenia skutočného stavu mesta podľa jednotlivých úrovní hodnotenia spokojnosti občanov v meste. Ďalej po predchádzajúcej dohode s pánom prednostom Mgr. Ľudovítom Fábrym nám niektoré údaje poskytla samosprávou mesta, t.j. priamo mestský úrad alebo jeho odbor výstavby a regionálneho rozvoja, oddelenie územného plánovania, životného prostredia a regionálneho rozvoja.

Taktiež sme sa obrátili na spoločnosť TEZAS s.r.o., ktorá v úzkej spolupráci s mestom zabezpečuje verejnoprospešné služby – čistenie mesta, opravy a údržba mestských zariadení, prevádzka mestskej skládky, zakladanie a údržba mestskej zelene, záhradnícke práce, údržba mestských komunikácií a spracovanie komunálneho odpadu mesta Prievidza.

Okrem mestského úradu a spoločnosti TEZAS s.r.o. sme vlastným prieskumom a zisťovaním niektoré údaje hľadali alebo si ich overovali na Mestskej polícii Prievidza.

Údaje zistené vlastným prieskumom sme vyhodnotili a podrobnejšie ich rozpísali v jednotlivých nasledujúcich kapitolách práce.

5.1.1 Miesto svojho bývania

◆ Vlastný prieskum a zistenie

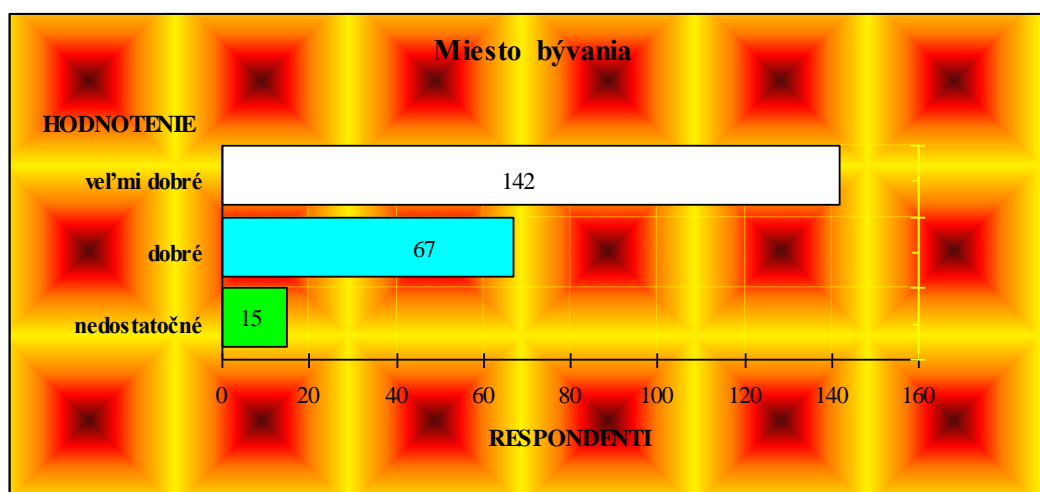
Mesto Prievidza poskytuje svojim občanom, tým pôvodným ale aj potenciálnym dostatok možnosti bývania v bytových domov alebo aj v štýle rodinného domu (hlavne v okrajových častiach mesta a v prímestskej časti katastrálne územie Hradec, Veľká Lehôtka a Malá Lehôtka). Väčšinová a hlavná možnosť bývania je vo forme bytových domov v starších bytovkách tehlového a panelového charakteru, najnovšie však

aj v dostavaných novovybudovaných moderných bytovkách v centre mesta v časti Staré mesto, alebo v okrajovej časti mesta – sídliska Zapotôčky pri rieke Nitra, tzv. Slnčné nábrežie, s rozľahlou okolitou prírodou a s výhľadom na Bojnický zámok a pohorie Magura.

- ◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Tab. 1 Miesto svojho bývania.

DOTAZNÍK PRE OBČANA MESTA	
HODNOTENIE	RESPONDENTI
<i>veľmi dobré</i>	142
<i>dobré</i>	67
<i>nedostatočné</i>	15

Obr. 3 Miesto bývania

zdroj: vlastné spracovanie

Ako vidíme z grafu, na otázku č. 1 *Miesto svojho bývania* sčítaním spolu odpovedalo 224 anonymných respondentov. Za *veľmi dobré* hodnotenie ako s miestom svojho bývania sa vyjadrilo 142 opýtaných, t.j. 63,4%, za hodnotenie *dobré* sa vyjadrilo 67 opýtaných, t.j. 29,9% a svoju nespokojnosť s miestom svojho bývania vyjadrilo len 15 opýtaných respondentov, čo v prepočte na % znamená, že 6,7% opýtaných respondentov hodnotí svoje bývanie ako nedostatočné.

5.1.2 Zeleň vo Vašom okolí

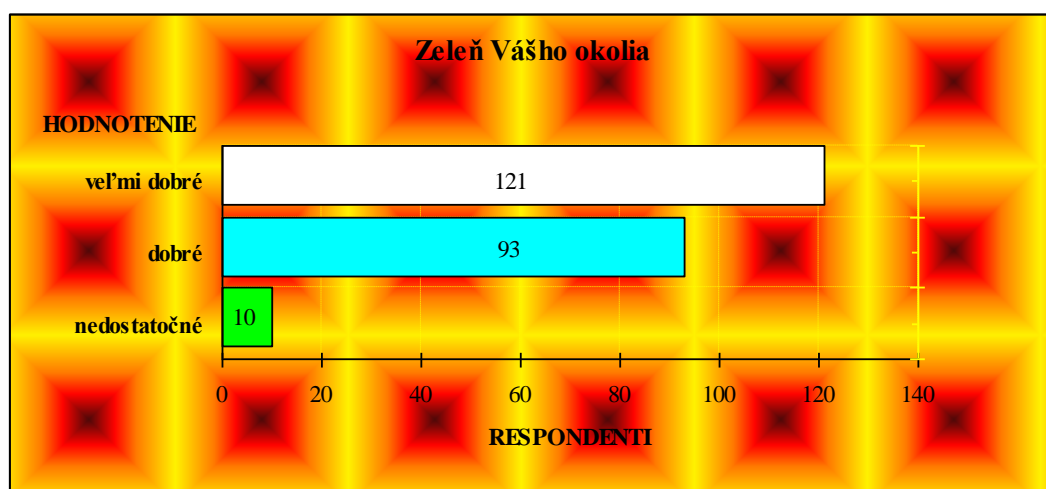
- ◆ Vlastný prieskum a zistenie

Tak ako rodinné domy v okrajovej časti mesta majú svoj kúsok zelene, tak aj väčšina voľných miest, ktoré ešte nie sú premenené na parkovisko, cestnú komunikáciu alebo nákupné obchodné centrum, tvorí zeleň v meste. Či sú to už záhrady alebo trávniky okolo rodinných domov, malé trávnaté plochy alebo upravené parky okolo bytových domov, obchodov a úradov, zelené priestranstvá s detskými ihriskami, Lesopark mesta alebo izolačná clona, ktorá oddeľuje cesty alebo priemysel od obytnej časti, môžeme povedať, že v meste je dostatok zelene ktorá blahodarne pôsobí na ľudí žijúcich v meste.

- ◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Tab. 2 Zeleň vo Vašom okolí.

DOTAZNÍK PRE OBČANA MESTA	
HODNOTENIE	RESPONDENTI
<i>veľmi dobré</i>	121
<i>dobré</i>	93
<i>nedostatočné</i>	10

Obr. 4 Zeleň Vášho okolia

zdroj: vlastné spracovanie

Na otázku č. 2 *Zeleň Vášho okolia* odpovedalo všetkých spolu 224 anonymných respondentov. Zeleň vo svojom okolí ľudia vnímajú a hodnotia veľmi pozitívne, čo vyjadruje počet respondentov, ktorí sa vyjadrili za hodnotenie *veľmi dobré* počtom 121 respondentov, za *dobré* hodnotenie sa vyjadrilo 93 a za *nedostatočné* hodnotenie sa vyjadrilo 10 opýtaných respondentov.

5.1.3 Čistota Vášho okolia

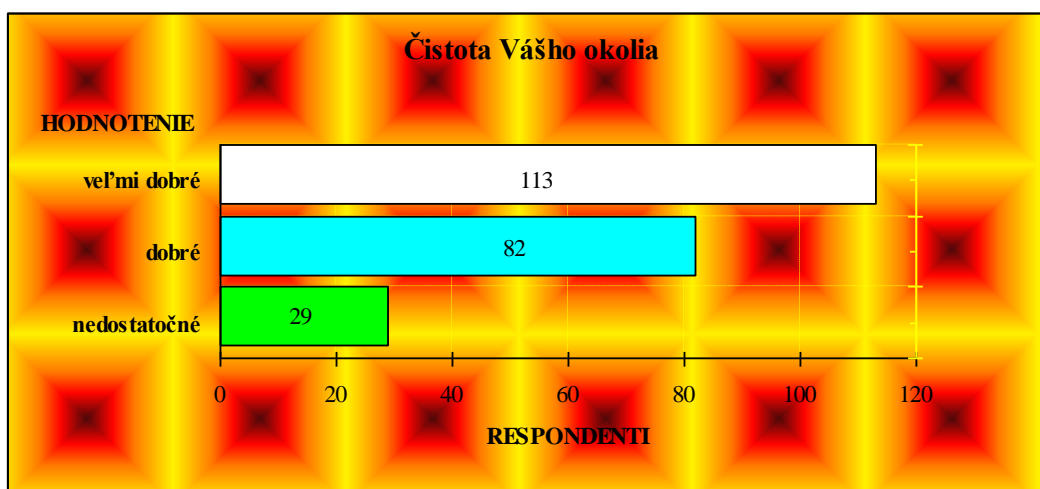
- ◆ Vlastný prieskum a zistenie

Ďalšia úroveň, ktorú sme sledovali vlastným prieskumom bola čistota mesta. Môžeme povedať, že sa mesto v dostatočnej miere snaží zabezpečovať a dodržiavať čistotu v meste. Zistili sme, že každý rodinný dom mal zbernú smetnú nádobu, bytové jednotky mali kontajneri na zber komunálneho odpadu a kontajneri na separáciu odpadu, t.j. modrý kontajner na papier, žltý kontajner na plasty a podobné výrobky a zelený kontajner na zber skla. V prípade tzv. jarného a jesenného upratovania mesto v dostatočnej miere zabezpečilo do každej časti mesta jeden alebo niekoľko veľkoobjemových kontajnerov na veľkorozmerný komunálny odpad. Odpratávanie týchto kontajnerov bolo zabezpečené pravidelne, plynule a v dostačujúcej uspokojivej miere. Dôležité je však podotknúť, že aj napriek úsiliu mesta o dodržiavanie čistoty a poriadku v meste, našli sa ľudia, ktorým zrejme nezáležalo na čistote ich okolia a v domnení, že oni vo svojich obydlíach majú upratané, jednoducho veci vyhodili von, mimo miest na to určených.

- ◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Tab. 3 Čistota Vášho okolia

DOTAZNÍK PRE OBČANA MESTA	
HODNOTENIE	RESPONDENTI
<i>veľmi dobré</i>	113
<i>dobré</i>	82
<i>nedostatočné</i>	29

Obr. 5 Čistota Vášho okolia
zdroj: vlastné spracovanie

Otázka č. 3 sa týkala *Čistoty okolia* pýtaných občanov mesta. Z grafu zreteľne vidieť, že väčšina opýtaných až 113 respondentov ohodnotili čistotu svojho okolia ako *veľmi dobrú*. Hodnotenie *dobré* vyjadrilo 82 opýtaných občanov a nespokojných s čistotou svojho okolia bolo 29 respondentov.

5.1.4 Sociálne a zdravotnícke služby

◆ Vlastný prieskum a zistenie

Úroveň stavu sociálnych a zdravotníckych služieb vlastným prieskumom môžeme hodnotiť ako veľmi dobrá. Sociálne oddelenie poskytujúce sociálnu pomoc občanovi sa nachádza na mestskom úrade a občanovi poskytuje sociálnu pomoc vo forme sociálneho odborného poradenstva. Základné sociálne služby poskytujúce sociálnym oddelením sú – opatrovateľská služba, prepravná služba, organizuje spoločné stravovanie, poskytuje sociálne pôžičky a poskytuje starostlivosť v zariadeniach sociálnych služieb. Ďalej oddelenie vykonáva jednu z najdôležitejších činností spojenou s deťmi, a to vykonáva opatrenia sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kurately pre deti a rodiny.

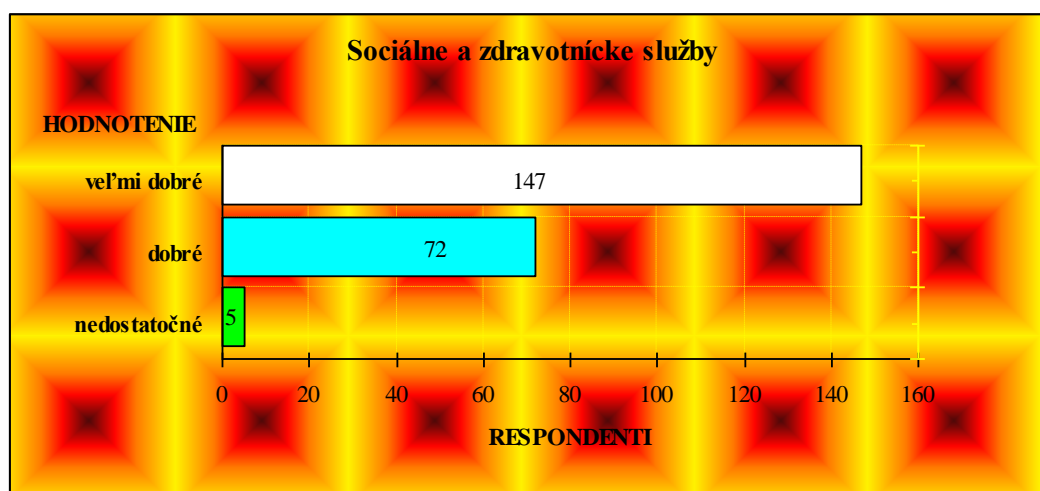
Zdravotnícke služby v meste sú zastúpené niekoľkými ambulanciami pre deti, dorast aj dospelých rôzneho charakteru poskytovania pomoci, množstvom lekární a hlavne novovybudované medicínsko-diagnostické centrum UNIKLINIKA KARDINÁLA

KORCA. Uniklinika je vybavená najmodernejšou prístrojovou zdravotníckou technikou, ktoré sa dostupnosťou a rozsahom nadštandardných vyšetrení radí k popredným pracoviskám na Slovensku a kvalitou služieb prevyšuje celoeurópsky štandard. Služi nielen obyvateľom mesta Prievidza, ale aj obyvateľom Hornej Nitry a širokého okolia. Považujem za dôležité spomenúť aj Nemocnicu s poliklinikou v Bojniciach (NsP), ktorá je len 2 km. od mesta, no ľudia ju považujú za súčasť svojho mesta, Prievidza.

- ◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Tab. 4 Sociálne a zdravotnícke služby

DOTAZNÍK PRE OBČANA MESTA		
HODNOTENIE	RESPONDENTI	
<i>veľmi dobré</i>	147	65,6%
<i>dobré</i>	72	32,2%
<i>nedostatočné</i>	5	2,2%

Obr. 6 Sociálne a zdravotnícke služby

zdroj: vlastné spracovanie

Sociálne a zdravotnícke služby hodnotené respondentmi znázorňuje obrázok č.6. Z neho vidíme, že z nami oslovených respondentov až 65,6%, t.j. viac ako polovica kladne ohodnotili tieto služby, ďalších 32,2% oslovených ohodnotili služby ako *dobré* a len 2,2% si myslí, že sociálne a zdravotnícke služby v meste Prievidza sú *nedostatočné*.

5.1.5 Kultúrne, rekreačné a oddychové služby

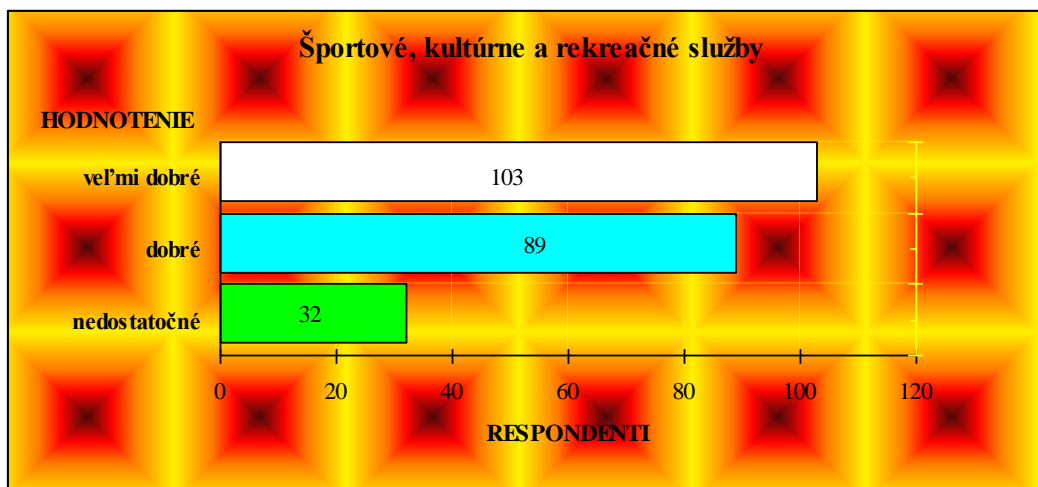
- ◆ Vlastný prieskum a zistenie

Mesto Prievidza dostatočne zabezpečuje kultúrne aktivity v meste, hlavne prostredníctvom Kultúrneho a spoločenského strediska. Ďalej sa v meste nachádzajú Hornonitrianske osvetové stredisko, Hornonitrianska knižnica a múzeum. V meste pôsobí aj Základná umelecká škola, centrum voľného času SPEKTRUM, ktoré realizuje výchovno-vzdelávaciu, záujmovú a rekreačnú činnosť v oblasti umenia, športu, techniky, prírodovedy a v ďalších odboroch. Ďalej sme zistili, že pri všetkých školách pôsobia školské kluby. V meste sa ďalej nachádza krytá plaváreň, športová hala, niekoľko fitness centier, Kino Baník, Divadlo „A“ a množstvo klubov dôchodcov, klubov žien a mládeže.

- ◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Tab. 5 Kultúrne, rekreačné a oddychové služby

DOTAZNÍK PRE OBČANA MESTA	
HODNOTENIE	RESPONDENTI
<i>veľmi dobré</i>	103
<i>dobré</i>	89
<i>nedostatočné</i>	32

Obr. 7 Športové, kultúrne a rekreačné služby

zdroj: vlastné spracovanie

V prepočte na % z hodnôt z tabuľky alebo z grafu vidíme, že s kultúrными, rekreačnými a oddychovými službami je *veľmi spokojných* 45,98 % občanov, s hodnotením *dobré* je spokojných 39,74 % občanov a nespokojných je 14,28 % respondentov mesta.

5.1.6 Úroveň základných a stredných škôl

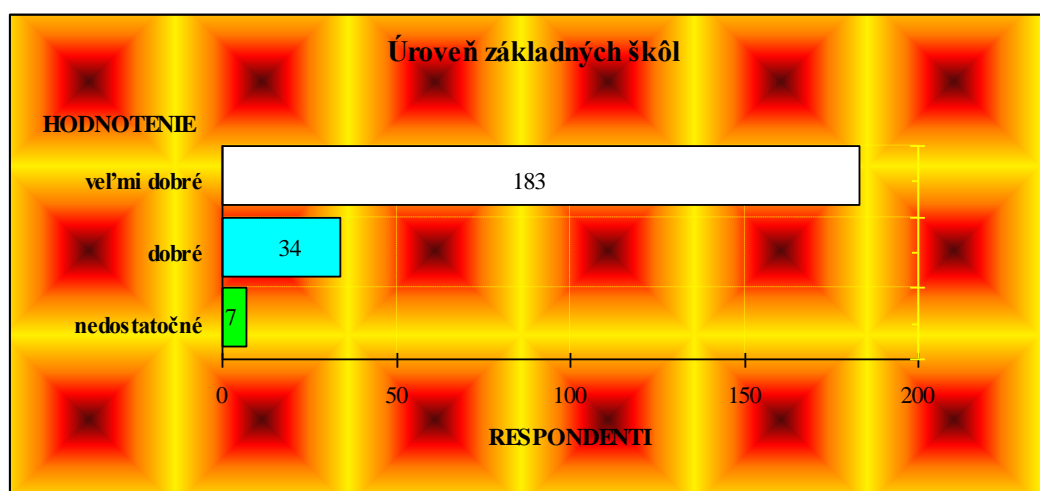
- ◆ Vlastný prieskum a zistenie

Z vlastného prieskumu sa nám *úroveň základných a stredných škôl* nepodarila zistiť. Zistili sme však, že sa v meste nachádza 8 základných škôl a 7 stredných škôl.

- ◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Tab. 6 Úroveň základných škôl

DOTAZNÍK PRE OBČANA MESTA		
HODNOTENIE	RESPONDENTI	
<i>veľmi dobrá</i>	183	81,7%
<i>dobrá</i>	34	15,2%
<i>nedostatočná</i>	7	3,1%

Obr. 8 Úroveň základných škôl

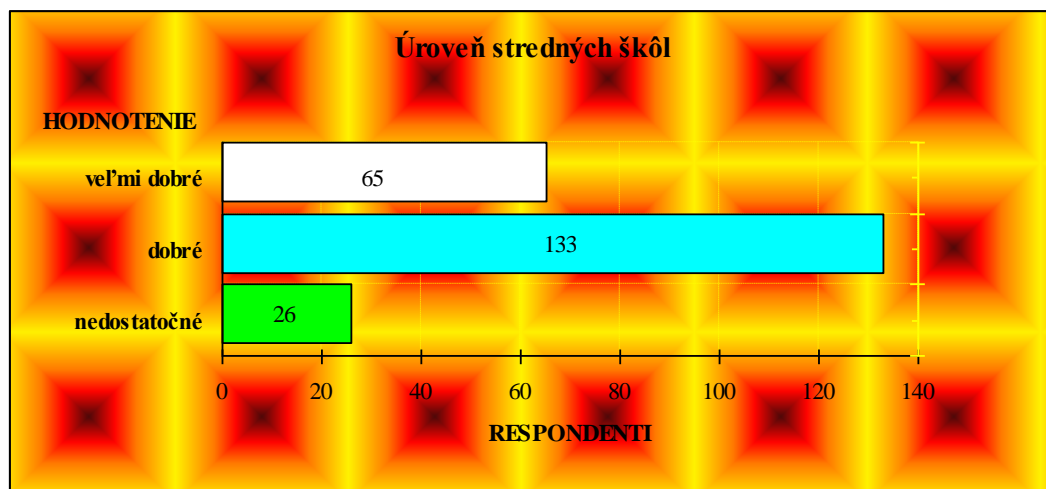
zdroj: vlastné spracovanie

Dotazníkový prieskum medzi občanmi mesta nám ukázal, že stav základných škôl je na vysokej úrovni. Z opýtaných 224 respondentov sa ich k hodnoteniu *veľmi dobré* vyjadrilo až 183, čo v prepočte na % znamená až 81,7%, úroveň ako *dobrá* ju ohodnotilo 34 opýtaných respondentov, to je 15,2% a len 7 respondentov, t.j. 3,1% si myslí, že úroveň základných škôl je *nedostatočná*. Výsledky sú znázornené v tab. č.6 a v grafe obrázok č.8.

- ◆ Prieskum z dotazníka pre občana mesta

Tab. 7 Úroveň stredných škôl

DOTAZNÍK OBČANA MESTA		
HODNOTENIE	RESPONDENTI	
<i>veľmi dobré</i>	65	29%
<i>dobré</i>	133	59%
<i>nedostatočné</i>	26	12%

Obr. 9 Úroveň stredných škôl

zdroj: vlastné spracovanie

Podobne ako úroveň základných škôl aj úroveň stredných škôl sme zistili len z dotazníka pre občana mesta. A ako nám znázorňuje graf, podľa nami oslovených respondentov úroveň SŠ je v porovnaní s úrovňou ZŠ o niečo horšia. Len 65 opýtaných, t.j. 29% ohodnotilo úroveň SŠ ako *veľmi dobrá*, až 133 – 59,4% ju ohodnotilo ako *dobrá* a až 25 – 1,6% opýtaných respondentov úroveň ohodnotilo ako *nedostatočná*.

5.1.7 Oblasť bezpečnosti Vášho mesta

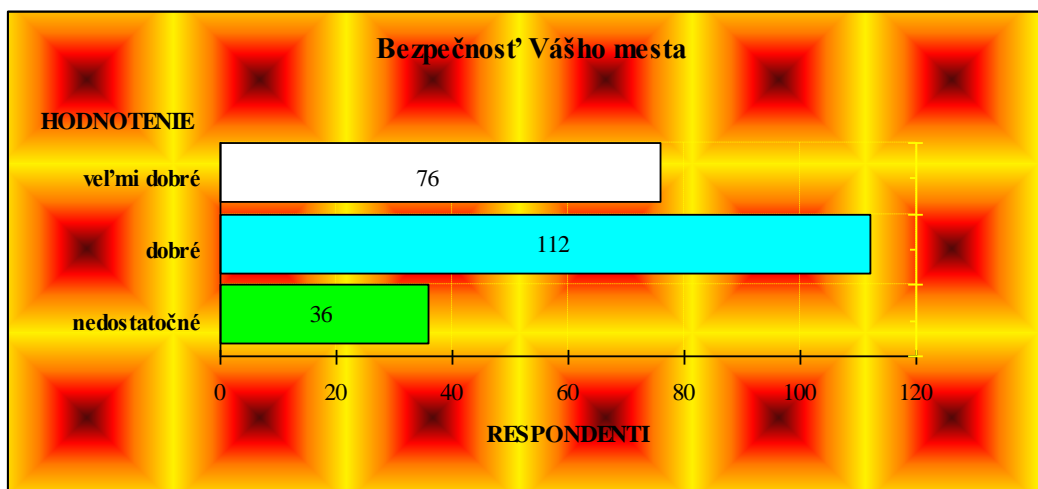
- ◆ Vlastný prieskum a zistenie

Oblasť bezpečnosti v meste zabezpečujú mestská polícia zriadená mestom Prievidza a štátna polícia. Môžeme povedať, že počas prieskumu a zisťovania všetkých potrebných informácií pre diplomovú prácu sme v priemere každých 20 minút v uliciach ale aj na cestách mesta stretli členov mestskej polície. Všimli sme si kamery a zistili sme, že mestská polícia disponuje kamerovým systémom, na ktorý je plne funkčne napojených 21 kamier. Ich aktivita v meste vyplýva z ich úloh, ktoré vyplývajú z uznesení mestského zastupiteľstva, ďalej dohliadajú na dodržiavanie predpisov vydaných na ochranu verejného poriadku a dozerajú na dodržiavanie všeobecne záväzných nariadení (VZN) mesta.

- ◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Tab. 8 Bezpečnosť Vášho mesta

DOTAZNÍK PRE OBČANA MESTA		
HODNOTENIE	RESPONDENTI	
<i>veľmi dobrá</i>	76	34%
<i>dobrá</i>	112	50%
<i>nedostatočná</i>	36	16%

Obr. 10 Bezpečnosť Vášho mesta

zdroj: vlastné spracovanie

Z grafického spracovania dotazníkového prieskumu občanov mesta vidíme, že 34% opýtaných občanov bezpečnosť v meste hodnotia ako *veľmi dobrá*, 50% opýtaných ohodnotilo bezpečnosť v meste za *dobrá* a zvyšných 16% si myslí, že bezpečnosť v meste je *nedostatočná*.

5.1.8 Záujem mesta revitalizovať stred mesta

◆ Vlastný prieskum a zistenie

Vlastným prieskumom centrom mesta, t.j. časť Staré mesto sme zistili, že snaha samosprávy revitalizovať stred mesta je aktívna a z praktického hľadiska veľmi pekná a zaujímavá. Práve v minulom roku bola dokončená kompletná revitalizácia námestia a jeho príslušných parkov, osvetlenia a oddychových zón v okolí námestia.

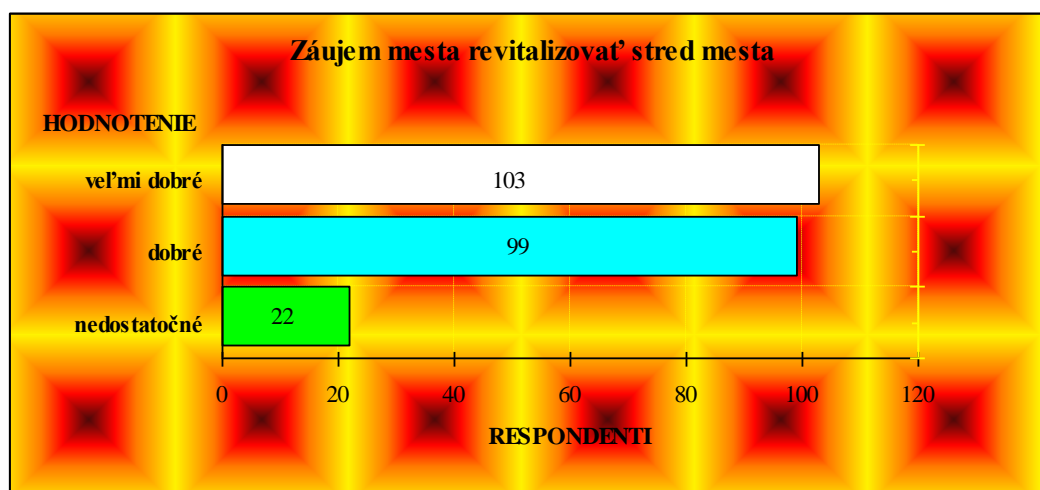
Ďalej sa mesto snaží obnoviť životné funkcie niekoľkoročnej stavby Titanik, v ktorej budú obchodno-komerčné (obchody banky, reštaurácie) a kultúrno-spoločenské priestory (spoločenská sála s kapacitou až 1100 ľudí naraz), ale ja detské centrum, hotel a v podzemných priestoroch dvojpodlažné parkovisko s kapacitou 250 – 300 parkovacích miest. Jeho už dostavanou súčasťou sú nové veľkometrážne luxusné byty, obchody a reštaurácie. Súčasťou centra mesta je aj obchodný dom Prior, ktorý v posledných mesiacoch oživuje svoje funkcie a stále vytvára nové priestory pre podnikateľov a v podzemných priestoroch rozširuje ponuku o obchodnú sieť Tesco.

Mesto Prievidza sa okrem centra mesta do značnej miery snaží revitalizovať aj svoje okrajové časti vybudovaním nových priemyselných parkov a nákupných obchodných centier s komplexnou ponukou služieb. Jedným z najnovších projektov revitalizácie mesta je vybudovanie schopping parku Arkadia, ktorá má výbornú polohu na viditeľnom mieste v centre mesta, ľahko prístupnú zo všetkých častí mesta a regiónu. V jej priestoroch by malo nájsť uplatnenie približne 40 maloobchodných predajcov, 4 reštaurácie, kaviarne a detský kútik. Okrem týchto príležitostí schopping park Arkadia bude mestu, hlavne však svojmu okoliu kapacitne poskytovať 400 parkovacích miest.

◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Tab. 9 Záujem mesta revitalizovať stred mesta

DOTAZNÍK PRE OBČANA MESTA		
HODNOTENIE	RESPONDENTI	
<i>veľmi dobré</i>	103	46%
<i>dobré</i>	99	44%
<i>nedostatočné</i>	22	10%

Obr. 11 Záujem mesta revitalizovať stred mesta

zdroj: vlastné spracovanie

Občania z dotazníkového prieskumu na našu otázku, či má mesto záujem revitalizovať stred mesta odpovedali a záujem mesta ohodnotili ako 46% veľmi dobrý záujem, 44% dobrý a 10% sa vyjadrilo, že záujem mesta revitalizovať stred mesta je nedostatočný.

5.1.9 Starostlivosť mesta o kosenie, výsadbu a výrub stromov

◆ Vlastný prieskum a zistenie

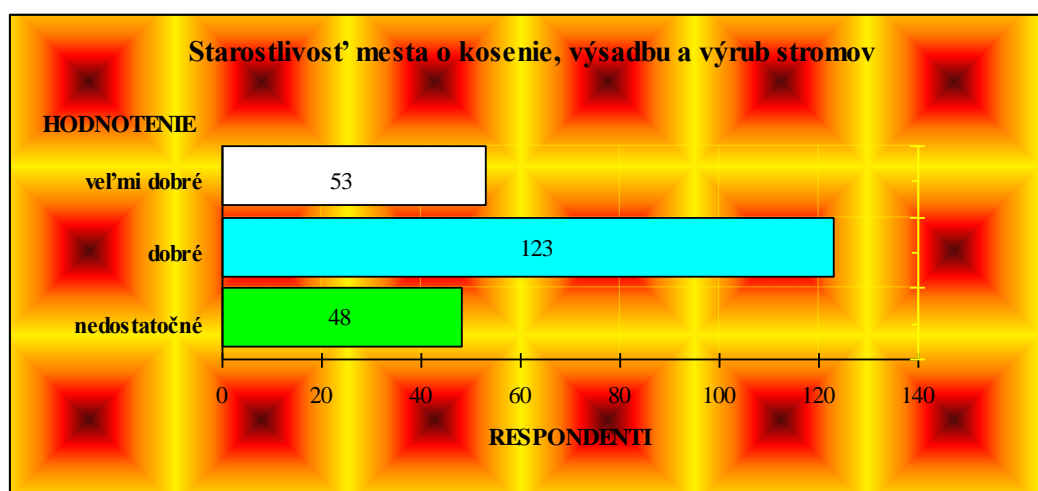
Starostlivosť o kosenie, výsadbu a výrub stromov ale aj výsadbu kvetov a ich polievanie v období sucha patrí do kompetencií spoločnosti TEZAS s.r.o. Aktivita spoločnosti je veľmi rozsiahla a pozitívna pre udržiavanie a obnovovanie zelene v meste. Z vlastného prieskumu môžeme činnosť spoločnosti ohodnotiť ako spoľahlivá a veľmi dobrá.

V prípade fyzickej alebo právnickej osoby, jej záujmu o výrub stromov je potrebné podať žiadosť na mestský úrad, oddelenie životného prostredia. V žiadosti musí byť uvedené meno žiadateľa, adresa, katastrálne územie, číslo parcely a druh pozemku, kópia katastrálnej mapy, druh a počet dreviny, obvod kmeňa meraný vo výške 130 cm nad zemou a dôvod výrubu a doklad o zaplatení správneho poplatku. Po miestnej obhliadke s pracovníkom oddelenia ŽP mesto vydá súhlas / nesúhlas na výrub stromov.

- ◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Tab. 10 Starostlivosť mesta o kosenie, výsadbu a výrub stromov

DOTAZNÍK PRE OBČANA MESTA		
HODNOTENIE	RESPONDENTI	
<i>veľmi dobré</i>	53	23,66%
<i>dobré</i>	123	54,91%
<i>nedostatočné</i>	48	21,43%

Obr. 12 Starostlivosť mesta o kosenie, výsadbu a výrub stromov

zdroj: vlastné spracovanie

Hodnotenie opýtaných respondentov sa v porovnaní s našim vlastným prieskumom a zisťovaním líši, za *veľmi dobrú* starostlivosť o kosenie, výsadbu a výrub stromov sa vyjadrilo 53 respondentov, t.j. 23,66%. Za hodnotenie *dobré* sa vyjadrilo až 123 respondentov a 48 si ich myslí, že starostlivosť mesta o zeleň je *nedostatočná*.

5.1.10 Zriadenie domova dôchodcov v meste

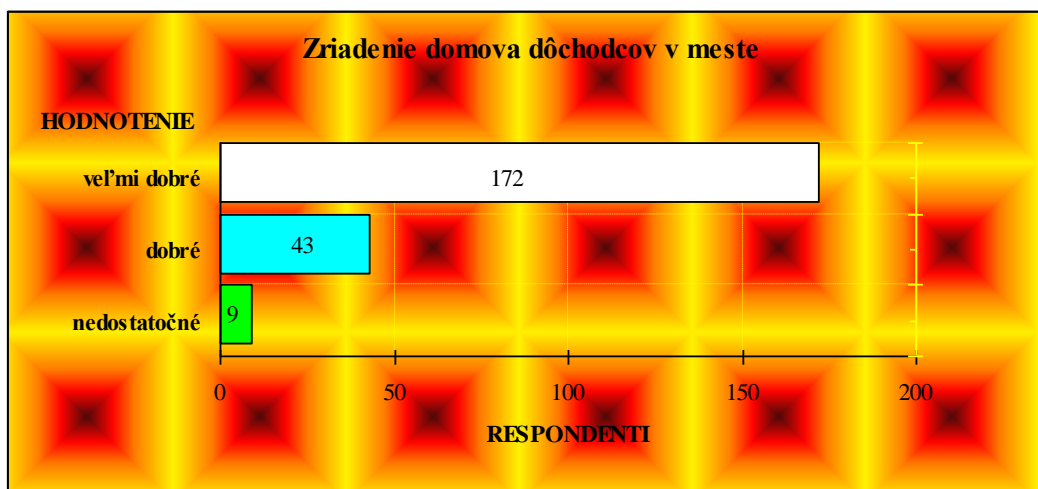
- ◆ Vlastný prieskum a zistenie

Vlastným prieskumom sme zistili, že v meste sa nachádzajú dva domovy dôchodcov s kapacitou spolu 250 ľudí, 1 dom sociálnych služieb pre dospelých, 1 domov pre osamelých rodičov a ďalšie zariadenie sociálnych služieb. O ďalšej výstavbe domovu dôchodcov mesto zatiaľ neuvažuje, podľa zistení, túto otázku skôr rieši súkromný sektor v blízkom okolí mesta.

- ◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Tab. 11 Zriadenie domova dôchodcov v meste

DOTAZNÍK PRE OBČANA MESTA		
HODNOTENIE	RESPONDENTI	
<i>veľmi dobré</i>	172	76,8%
<i>dobré</i>	43	19,2%
<i>nedostatočné</i>	9	4%

Obr. 13 Zriadenie domova dôchodcov v meste

zdroj: vlastné spracovanie

Z grafu vyplýva, že zriadenie domova dôchodcov v meste by kladne, spolu sčítaním hlasov uvítalo až 215 t.j. 96% opýtaných respondentov, len 9 respondenti sa vyjadrili negatívne.

5.1.11 Záujem mesta postaviť bytovku

- ◆ Vlastný prieskum a zistenie

Ako sme už spomínali v úvodnej časti výskumu, v stati svoje bývanie, mesto v maximálnej miere rieši a zabezpečuje výstavbu nových bytových domov pre občanov mesta. Preto záujem mesta môžeme ohodnotiť pozitívne ako veľmi dobrý.

- ◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Tab. 12 Záujem mesta postaviť bytovku

DOTAZNÍK PRE OBČANA MESTA		
HODNOTENIE	RESPONDENTI	
<i>veľmi dobré</i>	84	37,5%
<i>dobré</i>	88	39,2%
<i>nedostatočné</i>	52	23,3%

Obr. 14 Záujem mesta postaviť bytovku

zdroj: vlastné spracovanie

Zhodnotením výsledkov sme zistili, že spolu sčítaním 172 oslovených respondentov ohodnotili záujem mesta postaviť bytovku ako *veľmi dobrý* a *dobrý*. Zvyšných 52 oslovených si myslí, že záujem mesta postaviť bytovku je malý, teda *nedostatočný*.

5.1.12 Poskytovanie opatrovatel'stva imobilným občanom mesta

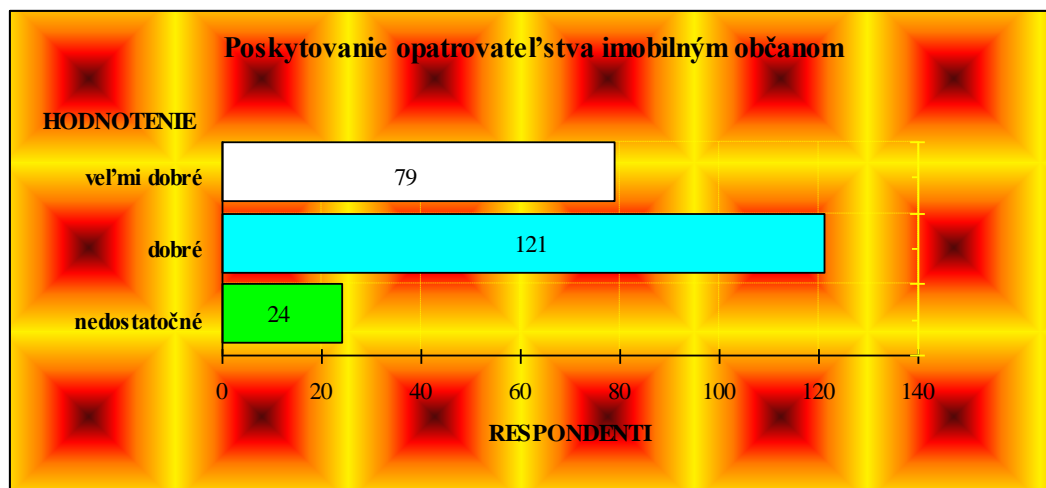
- ◆ Vlastný prieskum a zistenie

Na vyhodnotenie tejto časti problematiky sme museli využiť údaje poskytnuté mestským úradom Prievidza. Zistili sme, že v meste je 71 opatrovateliek, ktoré poskytujú opatrovatel'stvo 210 starším občanom mesta.

- ◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Tab. 13 Poskytovanie opatrovatel'stva imobilným občanom

DOTAZNÍK PRE OBČANA MESTA		
HODNOTENIE	RESPONDENTI	
<i>veľmi dobré</i>	79	35,3%
<i>dobré</i>	121	54%
<i>nedostatočné</i>	24	10,7%

Obr. 15 Poskytovania opatrovatel'stva imobilným občanom

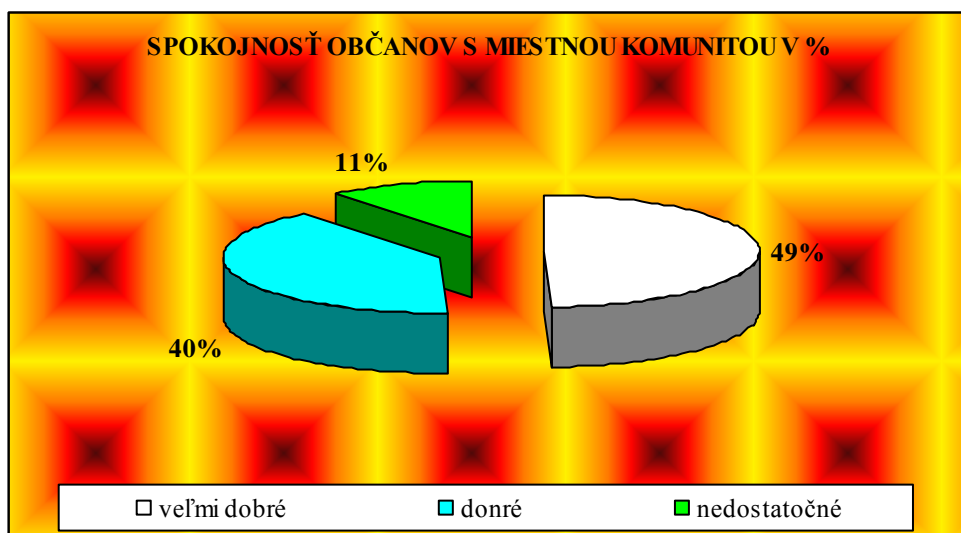
zdroj: vlastné spracovanie

Zhodnotením odpovedí a zaznamenaním ich do grafu je viditeľné, že 79 opýtaných, t.j. 35,3% občanov si myslí, že poskytovanie opatrovatel'stva imobilným občanom je *veľmi*

dobré. Až 121, t.j. 54% občanov vyslovilo svoje hodnotenie ako *dobré* a len 24, t.j. 10,7% respondentov hodnotili poskytované služby ako *nedostatočné*.

5.1.13 VÝSLEDNÝ GRAF PRE INDIKÁTOR Č.1 SPOKOJNOSŤ OBČANOV S MIESTNOU KOMUNITOU

Zhrnutím všetkých otázok, resp. odpovedí hodnotiace spoločný európsky indikátor č.1 *Spokojnosť občanov s miestnou komunitou* nami oslovených respondentov do jedného grafu, vid'. Obrázok č.16 môžeme konštatovať, že 49% občanov mesta Prievidza ohodnotilo svoju s miestnou komunitou ako veľmi dobrú, ďalších 40% ich ohodnotilo svoju spokojnosť za dobrú a len 11% občanov mesta ohodnotilo svoju spokojnosť negatívne, ako nedostatočnú.

Obr. 16 Spokojnosť občanov s miestnou komunitou v %
zdroj: vlastné spracovanie

5.2 MIESTNY PRÍSPEVOK KU GLOBÁLNYM KLIMATICKÝM ZMENÁM

◆ Vlastný prieskum a zistenie

Hlavný ukazovateľ pre tento indikátor je podiel emisií CO₂ na obyvateľa mesta Prievídza. V meste sa okrem obytného sektora nachádza aj priemyselný sektor a dopravný sektor, ktorý sa rovnakou mierou podieľajú na množstve vyprodukovaných emisií v meste. Kvalita ovzdušia je ovplyvňované predovšetkým činnosťou veľkých stacionárnych priemyselných zdrojov znečisťovania ovzdušia pri výrobe elektrickej energie, tepla a pri výrobe chemických látok.

Aj napriek skutočnosti, že sa v meste priamo nenachádza ťažký priemysel, je kvalita ovzdušia v meste a podiel emisií CO₂ do značnej miery ovplyvnená energetickým, banským a chemickým priemyslom, podnikmi Handlovská energetika s.r.o., Hornonitrianske bane a.s. (HBP), Novácke chemické závody a.s. (NCHZ) a Stredoslovenské elektrárne a.s. Elektrárň Nováky o. z. Zemianske Kostolany (ENO).

V centre mesta sa nachádza monitorovacia stanica kvality ovzdušia, kde sú monitorované látky ako napr. oxidy síry, oxidy dusíka, ozón, tuhé znečisťujúce látky, olovo, kadmium a iné. Ich pôvod je v rôznych technologických procesoch, uvoľňujúcich sa najmä pri spaľovaní látok.

Vykurovanie mesta, všetkých bytových domov, strategických budov, úradov a podnikov v meste Prievídza je zabezpečené teplou vodou, napojením na teplovod z ENO a.s. o.z. Zemianske Kostolany s maximálnym tepelným výkonom 137 MWt, s teplotou výstupnej obehovej vody 150 °C a teplotou vratnej obehovej vody 70 °C. Rodinné domy v okrajovej časti mesta vo väčšine prípadov majú plynové vykurovanie, alebo majú vlastný zdroj vykurovania pomocou pece na pevné palivo (drevo a uhlie), krbové vykurovanie alebo ich vzájomná kombinácia vykurovania.

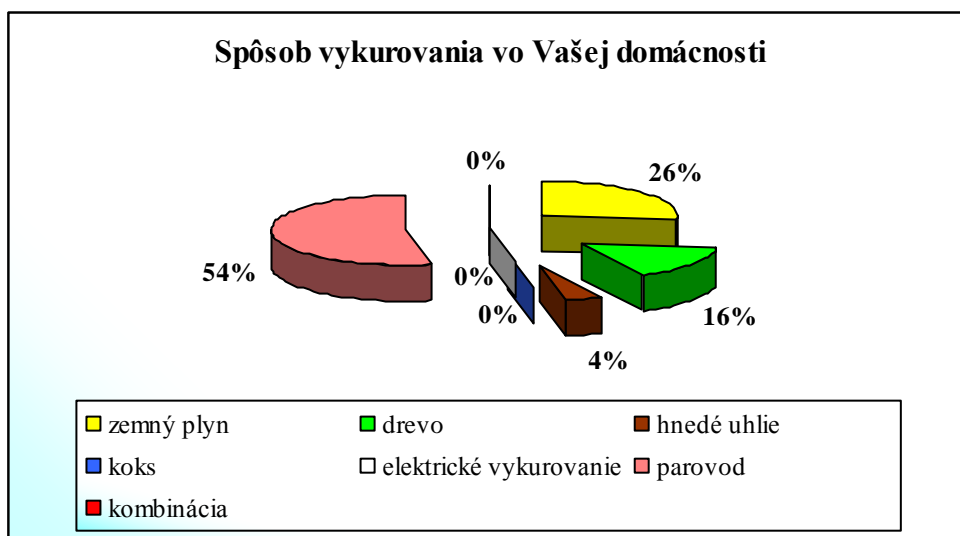
Údaje občanov mesta, dôležité pre vyhodnotenie spoločných európskych indikátorov, *miestny príspevok ku globálnym klimatickým zmenám* sme získali dotazníkovou metódou pre občanov mesta, kde sme sa respondentov pýtali na ich spôsob vykurovania v domácnosti a na množstvo spotrebovaného paliva.

5.2.1 Aký spôsob vykurovania využívate vo vašej domácnosti

- ◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Tab. 14 Spôsob vykurovania vo Vašej domácnosti

DOTAZNÍK PRE OBČANA MESTA		
SPÔSOB VYKUROVANIA	DOMÁCNOSTI	
<i>zemný plyn</i>	59	26%
<i>drevo</i>	36	16%
<i>hnedé uhlie</i>	10	4%
<i>koks</i>	0	0%
<i>elektrické vykurovanie</i>	0	0%
<i>parovod</i>	119	54%
<i>kombinácia</i>	0	0%

Obr. 17 Spôsob vykurovania vo Vašej domácnosti

zdroj: vlastné spracovanie

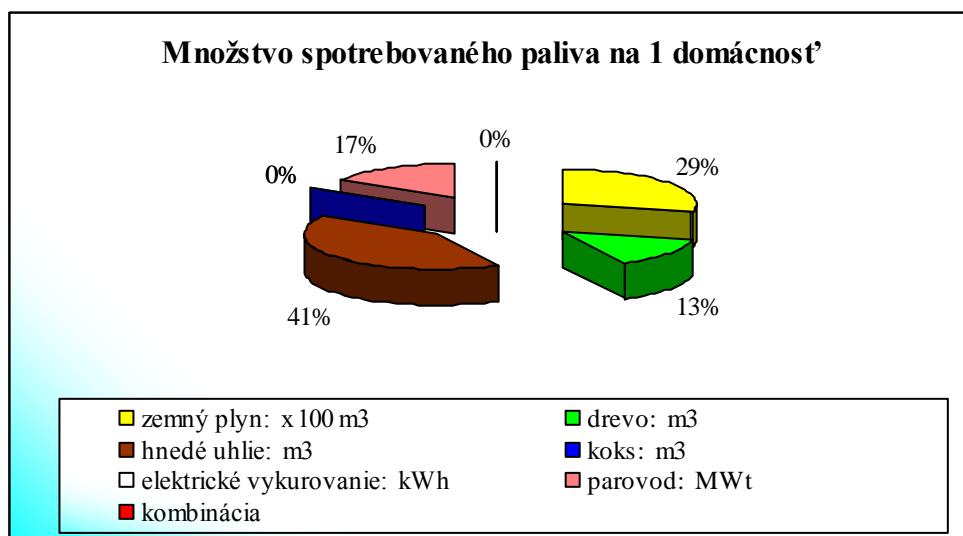
Z grafu vidíme, že väčšina nami opýtaných respondentov, až 54% ich býva v bytových domoch vykurovaných teplou vodou napojených na teplovod z ENO a.s. o.z. Zemianske Kostol'any. Na druhom mieste skončilo 26% domácností vykurované zemným plynom. Skupinu ďalej dotvára 16% domácností vykurované drevom a 4% domácností vykurované hnedým uhl'om.

5.2.2 Množstvo spotrebovaného paliva

- ♦ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Tab. 15 Množstvo spotrebovaného paliva na 1 domácnosť

DOTAZNÍK OBČANA MESTA	
SPÔSOB	DOMÁCNOSTI
<i>zemný plyn: x 100 m³</i>	35,7
<i>drevo: m³</i>	16
<i>hnedé uhlie: m³</i>	50
<i>koks: m³</i>	0
<i>elektrické vykurovanie: kWh</i>	0
<i>teplovod: GJ</i>	15
<i>kombinácia</i>	0

Obr. 18 Množstvo spotrebovaného paliva na 1 domácnosť

zdroj: vlastné spracovanie

Z grafu vyjadrujúci množstvo spotrebovaného paliva na 1 domácnosť vidíme, že najviac paliva spotrebujú tie domácnosti, ktoré sú vykurované zemným plynom. V prepočte na CO₂ zistíme, že jedna domácnosť vyprodukuje až 0,73 t. emisií CO₂. Ďalej ako druhý znečisťovateľ ovzdušia sú domácnosti vykurované hnedým uhlím. Jedna domácnosť

za jeden rok spotrebuje až 50 m³ hnedého uhlia, čo v prepočte je 0,02 t. emisií CO₂ na domácnosť. Prepočet bol realizovaný na internetovej stránke⁹⁰

<http://www.carbonfootprint.com/calculator.aspx>

5.3 MIESTNA MOBILITA A DOPRAVA CESTUJÚCICH

◆ Vlastný prieskum a zistenie

Vlastným prieskumom a pozorovaním sme zistili, že mesto Prievidza je dopravný uzol hornej Nitry, v dôsledku čoho je priamo mesto vystavené pomerne veľkej cestnej záťaži tak ako osobnej, tak aj nákladnej. Cez mesto prechádza intenzívna nákladná a osobná doprava smerom na Žilinu, Banskú Bystricu, Trenčín a Nitru a opačným smerom. Mesto je centrom priemyslu a základného a stredného školstva okolitých dedín, čo znamená, že má husto vybudovanú sieť ciest I., II. a III. Triedy pre hromadnú mestskú a prímestskú dopravu, ale aj individuálnu dopravu s využitím osobného automobilu. Mestská hromadná doprava na území mesta má 17 autobusových liniek, ktoré zachádzajú až do okrajových častí mesta, katastrálne územie Hradec, Malá Lehôtka a Veľká Lehôtka. V meste sa nachádza aj železničná stanica, avšak kvôli priemyselnému charakteru mesta a regiónu všetky železnice majú prioritný význam v nákladnej doprave. Osobná doprava má len druhoradý význam.

V posledných rokoch sa rapídne zvýšil počet automobilov v meste čím narástla zaťaženosť hlavných mestských komunikácií v centre mesta ale aj v jeho okolí. V meste sa nachádzajú aj vyznačené cyklistické trasy o celkovej dĺžke 6,4 km. a chodníky pre chodcov o celkovej dĺžke 173 km. Tieto trasy najčastejšie využívajú obyvatelia mesta v blízkom spojení ich obydlija s prácou, s obchodom, so zdravotníckym strediskom alebo s inými inštitúciami nachádzajúcich sa v meste.

Aj napriek všetkým zisteniam môžeme povedať, že doprava cestujúcich v meste je dostatočne zabezpečená všetkými prostriedkami a smermi, avšak narastajúca doprava v meste kladie vysoké nároky na rozvoj a údržbu cestnej komunikácie, dochádza k zhoršeniu kvality životného prostredia v meste a k zhoršeniu kvality ciest.

⁹⁰ Poznámka autora diplomovej práce

5.3.1 Počet km najazdených automobilovou dopravou za rok

- ◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Túto časť práce viac-menej vyhodnotíme len slovne, a to z dôvodu, že len veľmi málo opýtaných respondentov malo aspoň približnú alebo vôbec rovnakú odpoveď.

Z dotazníkom sme zistili, že až 63 respondentov ešte vodičský preukaz nemá, 37 odpovedalo, že vodičský preukaz síce má ale nejazdí. Ďalej sme použili len maximálny počet km najazdených za rok – ten bol až 75 000 km počtom 15x, ďalej minimálny počet km najazdených za rok – ten bol do 1 000 km počtom 26x, priemer km najčastejšie uvádzaný respondentmi bol 9 000 km počtom 83x. Z týchto údajov môžeme potom vypočítať priemerný počet km na jedného jazdiaceho respondenta – 15 306,45 km za rok. V prepočte nám produkcia emisií CO₂ na jedného obyvateľa vyšla 2,48 ton ročne.

5.3.2 Priemer ciest vykonaných na aute za týždeň

- ◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Na túto otázku mohli odpovedať len respondenti, ktorí v predchádzajúcej otázke napísali, že majú vodičský preukaz a používajú automobilovú dopravu. Podobne aj v tejto otázke sa odpovede jednotlivých respondentov veľmi líšili, a to z dôvodu potreby používania automobilovej dopravy. Podobne aj tu môžeme vychádzať len z priemeru počtu ciest vykonaných na aute za týždeň, a ten bol 18 ciest.

5.3.3 Čas – hodiny denne strávené v aute

- ◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Čas je relatívny pojem, a preto nám na túto otázku veľa respondentov nevedelo presne odpovedať, bol to len časový odhad s intervalom ± 10 minút. Najpresnejšie nám vedeli odpovedať vodiči z povolania, hlavne tí, ktorí jazdia na nákladných automobiloch

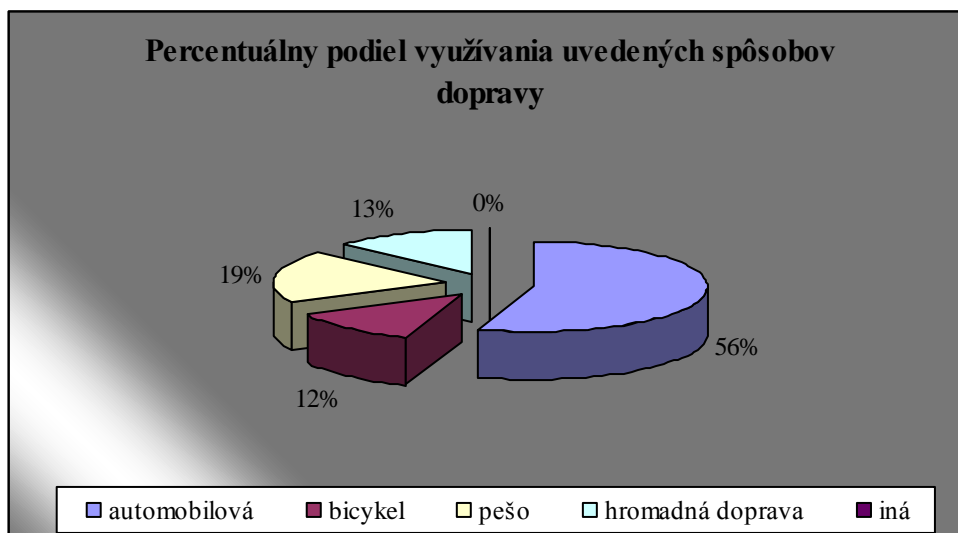
a kamiónoch (zákon im určuje max. čas jazdy na deň).⁹¹ V priemere môžeme teda povedať, že na jedného respondenta, ktorý používa automobilovú dopravu denný čas strávený v aute je 1,18 hod.

5.3.4 Percentuálny podiel využívania uvedených spôsobov dopravy

- ◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Tab. 16 Percentuálny podiel využívania uvedených spôsobov dopravy

DOTAZNÍK OBČANA MESTA		
SPÔSOB	RESPONDENTI	
<i>automobilová</i>	124	56%
<i>bicykel</i>	27	12%
<i>pešo</i>	43	19%
<i>hromadná doprava</i>	30	13%
<i>iná</i>	0	0%

Obr. 19 Percentuálny podiel využívania uvedených spôsobov dopravy
zdroj: vlastné spracovanie

⁹¹ Poznámka autora diplomovej práce

Ako vidíme z grafu, až 56% nami oslovených respondentov využíva automobilový spôsob dopravy. Na druhom mieste, ďaleko za automobilovou dopravou len 19% respondentov využíva spôsob prepravy pešo. Potom nasleduje mestská hromadná doprava s počtom percent 13% a tesne za nimi s 12% nasledujú respondenti využívajúci bicykel.

5.3.5 Úroveň ciest vo Vašom meste – z dotazníka pre samosprávu mesta

Základný dokument obsahujúci dopravné regulatívy a odporúčania je územný plán mesta Prievidza. Nosnú kostru mesta tvoria prietahy ciest I/64 a III/050062. Cesta I. triedy I/64 patrí pod správu Slovenskej správy ciest a na území mesta prešla značnou prestavbou a jej rekonštrukciou. Prietah cesty III/050062 je dlhodobo najpreťaženejšou komunikáciou mesta, ktorá okrem svojej funkcie cesty III. Triedy cez mesto Prievidza plní aj kľúčovú funkciu, ktorá spája centrum mesta s jej prímestskými obytnými časťami. Mesto je v značnej miere dobre hodnotené na úrovni prímestskej a diaľkovej autobusovej dopravy, má pravidelné autobusové spojenie s 52 okresnými mestami.

Mesto Prievidza v roku 2005 z rozpočtu mesta použilo skoro 45 mil. Sk na cestnú dopravu a na menšie dopravné projekty mesto využilo financovanie z Fondu rozvoja bývania a Fondu rozvoja mesta. V roku 2006 bolo približne použitých 43 mil. Sk a v roku 2007 finančné prostriedky boli čerpané sumou 123 mil. Sk.

5.4 DOSTUPNOSŤ MIESTNEJ VEREJNEJ ZELENE A MIESTNYCH SLUŽIEB.

◆ Vlastný prieskum a zistenie

Vlastným prieskumom mesta sme zistili, že dostupnosť miestnej verejnej zelene v meste je dostupná v každej obytnej, nákupnej ale aj v priemyselnej časti mesta. Môžeme povedať, že dostupnosť verejných parkov alebo otvorených zelených priestranstiev, ktoré slúžia iba chodcom alebo cyklistom je na veľmi dobrej a rozmanitej úrovni. Najväčším verejným priestranstvom je Lesopark, v mestskej časti Sever. Mesto každoročne ošetruje a udržiava približne 200 ha. zelene. V ich blízkosti, v okruhu 300 m. od týchto verejných priestranstiev sa nachádzajú celé sídliská, samostatné bytové domy ale aj rodinné domy.

Dostupnosť miestnych služieb, ako sú primárne zdravotnícke služby, linky mestskej hromadnej dopravy, materské a základné školy, ďalej obchody s potravinami a obchody s čerstvým ovocím a zeleninou alebo služby zberu komunálneho odpadu pre obyvateľov mesta sú poskytované a zabezpečené vo všetkých častiach mesta, vrátane okrajových častí s väčšinou výstavbou rodinných domov. K jednotlivým službám môžeme ešte pripočítať služby pošty a mestského úradu. V meste sa celkovo nachádza 5 pôšt, ktoré sú rovnako ako ostatné miestne služby rozmiestnené v každej mestskej časti a sú prístupné pre všetkých obyvateľov mesta Prievidza.

5.5 KVALITA MIESTNEHO OVZDUŠIE.

◆ Vlastný prieskum a zistenie

Pre presnejšie zistenie údajov a lepšie pochopenie danej problematiky sme o informácie požiadali mestský úrad, oddelenie životného prostredia a regionálneho rozvoja. Ako sme už spomínali v stati 5.2 Miestny príspevok ku globálnym klimatickým zmenám, kvalita ovzdušia v meste Prievidza je do maximálnej miery ovplyvňovaná priemyselným (energetickým, banským a chemickým) a dopravným sektorom priamo prechádzajúcim mestom. Priemyselný sektor v priamom zastúpení ovplyvňujú podniky Handlovská energetika s.r.o., Hornonitrianske bane Prievidza a.s., Novácke chemické závody a.s. a Stredoslovenské elektrárne a.s. Elektráreň Nováky o.z. Zemianske Kostolany. Aj napriek skutočnosti, že sa uvedené podniky, ktoré najviac znečisťujú ovzdušie nenachádzajú priamo v meste Prievidza ale mimo jeho územia, približne najvzdialenejšie miesto je Elektráreň Nováky a.s. vzdialené 12 km, výrobné odvetvie banského a chemického priemyslu spojené s kotlinovým charakterom územia maximálne ovplyvňuje ovzdušie aj priamo v meste Prievidza.

Tab. 17 Dostupnosť údajov PM₁₀ v % a časové pokrytie

Stanica	2004	2005	2006	2007	2008
Prievidza, J. Hollého	98,49	97,12	90,39	99,2	99,7
Bystričany, Rozvodňa SSE	97,71	97,71	92,55	96,2	98,8
Handlová, Morovianska cesta	95,84	98,61	84,21	98,3	97,2

Tab. 18 Priemerné ročné koncentrácie PM₁₀ v µg.m⁻³

Stanica	2004	2005	2006	2007	2008
Limitná hodnota	40	40			
<i>Limitná hodnota+ medza tolerancie</i>	42	40			
Prievidza, J. Hollého	47,4	49,2	51,8	41,8	32,2
Bystričany, Rozvodňa SSE	45,0	51,2	49,6	33,4	29,8
Handlová, Morovianska cesta	30,4	30,3	33,8	29,8	29,2

Bold – prekročená limitná hodnota

Bold + Italic – prekročená limitná hodnota + medza tolerancie

Tab. 19 Počet prekročení limitnej hodnoty, sumy limitnej hodnoty a medze tolerancie priemernej 24-hod. koncentrácie pre PM₁₀.

Stanica	počet prekročení limitnej hodnoty					počet prekročení limitnej hodnoty + medze tolerancie
	2004	2005	2006	2007	2008	2004
<i>limitná hodnota [µg.m⁻³] (povolený počet prekročení)</i>	50 (35)	50 (35)				55 (35)
Prievidza, J. Hollého	122	131	124	80	44	99
Bystričany, Rozvodňa SSE	117	147	130	48	31	88
Handlová, Morovianska cesta	43	41	41	41	36	18

Bold – počet prekročení > povolený počet

Zdroj: materiál poskytnutý mestským úradom, oddelenie životného prostredia a regionálneho rozvoja Prievidza.

5.6 DOPRAVA DETÍ DO ŠKOLY

◆ Vlastný prieskum a zistenie

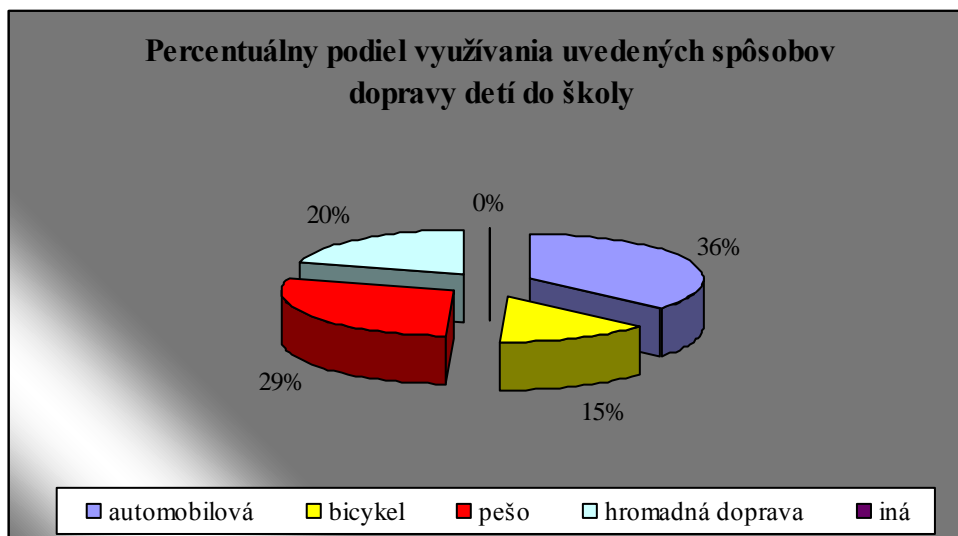
Oblasť, na ktorú sme sa zamerali indikátorom *doprava detí do školy* boli základné školy, ktoré navštevovali deti do 15 rokov. Hlavne v tomto období, kvôli bezpečnosti sú deti do/zo školy sprevádzané v sprievode staršieho súrodenca, rodičov alebo starých rodičov. Keďže nami opýtaní respondenti sú priamo z mesta Prievidza a v meste sa nachádza 8 základných škôl, zistili sme, že deti vo väčšine prípadov chodia do školy v mieste svojho bydliska, nemusia tak dochádzať z jedného konca mesta na druhý. No aj napriek tejto skutočnosti, rodičia ráno idúc do zamestnania vlastným automobilmom sprevádzajú svoje deti do školy. Avšak aby sme nezostali len pri automobilovej doprave,

musíme podotknúť, že deti idúce do/zo školy využili každý spôsob dopravy, t.z. dopravovali sa aj formou pešo, mestskou hromadnou dopravou alebo na bicykli.

- ◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Tab. 20 Percentuálny podiel využívania uvedených spôsobov dopravy detí do školy

DOTAZNÍK PRE OBČANA MESTA	
ODPOVEĎ	RESPONDENTI
<i>automobilová</i>	57
<i>bicykel</i>	23
<i>pešo</i>	45
<i>hromadná doprava</i>	32
<i>iná</i>	0

Obr. 20 Percentuálny podiel využívania uvedených spôsobov dopravy detí do školy
zdroj: vlastné spracovanie

Dotazníkom sme zistili, že z 224 nami oslovených občanov nám na otázku *spôsob dopravy detí do školy* odpovedalo len 157 respondentov. Ten zvyšný rozdiel, t.j. 67 respondentov uviedli, že deti nemajú alebo sú staršie ako 15 rokov. Z odpovedí respondentov v grafickej

podobe vidíme, že najväčší percentuálny podiel spôsobu dopravy detí do školy je automobilová doprava s podielom 36%. Keďže deti navštevujú ZŠ priamo v mieste svojho bydliska, za automobilovou dopravou s podielom 29% nasledoval spôsob dopravy pešo, ďalej s podielom 20% nasleduje mestská hromadná doprava a o niečo menej je doprava na bicykli. Ako sa však ešte vyjadrili niektorí respondenti, spôsob dopravy detí do školy, hlavne pešo alebo na bicykli závisí od priazne počasia.

5.7 ZNEČISTENIE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA ODPADMI

◆ Vlastný prieskum a zistenie

Čiastočne sme o tejto problematike písali v stati 5.1.3 o stave čistoty v meste. Zistili sme, že v meste je problematika komunálneho odpadu (KO), jeho zber, odvoz, spracovanie alebo uskladňovanie skládkovaním riešená v dostatočnej miere s ohľadom na ochranu životného prostredia. Všetky bytové domy majú na vyhradených miestach plechové kontajnery na zber komunálneho odpadu a tri druhy plastových kontajnerov na separáciu odpadu (papier, plasty a sklo). Taktiež aj rodinné domy sú zabezpečené smetnými nádobami na zber KO a na separáciu používajú plastové vrecia rôznej farby podľa druhu separovaného odpadu. Ďalej mesto 2-krát za rok, v čase jarného a jesenného upratovania na určité miesta pristavuje veľkometrážne objemové kontajnery na zber nadrozmerného odpadu. Občania s trvalým pobytom mesta Prievidza majú možnosť bezplatne odovzdať akýkoľvek odpad zo svojich domov a bytov do zberného dvora spoločnosti TEZAS s.r.o., v množstve až 1 t /rok. Odvoz KO je zabezpečený spoločnosťou TEZAS s.r.o. a vyváža sa na legálnu skládku – Ploštiny, neďaleko mesta, v jej časti, katastrálne územie Veľká Lehôtka. Oblasť skládky je poznamenaná banskou činnosťou – vývozom a ukladaním hlušiny, miesto je dostatočne vzdialené od obytných alebo rekreačných oblastí, taktiež nijako neohrozuje podzemné ani povrchové vodné zdroje.

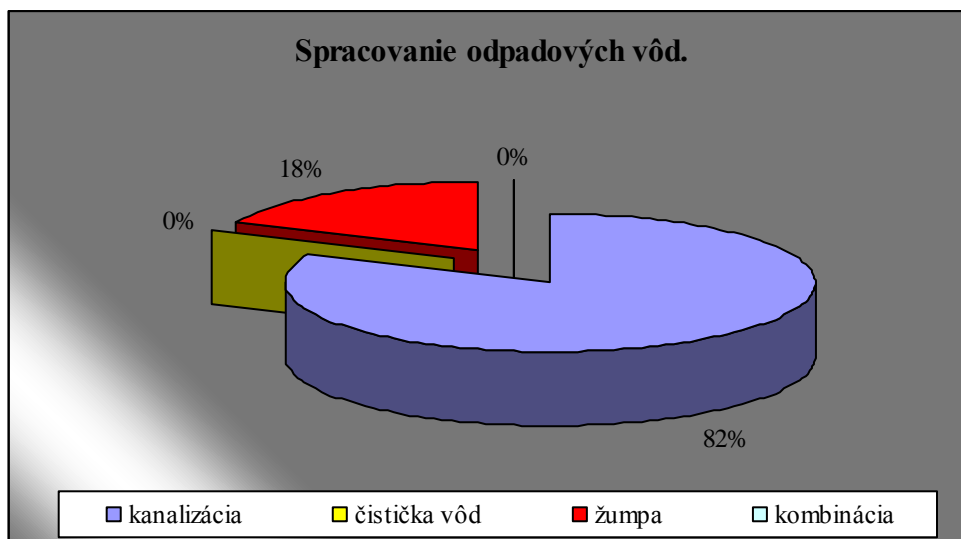
Na záver vlastného prieskumu môžeme teda povedať, že zaťaženie územia skládkou nie je nijako negatívne ovplyvnené. Skládky je prevádzkovaná s dôrazom na bezpečnosť a ochranu životného prostredia.

5.7.1 Na spracovanie odpadových vôd používate

- ◆ Výsledky z prieskumu dotazníka pre občana mesta

Tab. 21 Spracovanie odpadových vôd

DOTAZNÍK PRE OBČANA MESTA	
ODPOVEĎ	RESPONDENTI
<i>kanalizácia</i>	183
<i>čistička vôd</i>	0
<i>žumpa</i>	41
<i>kombinácia</i>	0

Obr. 21 Spracovanie odpadových vôd
zdroj: vlastné spracovanie

Z údajov z tabuľky a grafu vidíme, že 82% domácností v meste je napojených na kanalizáciu a zvyšných 18% na spracovanie odpadových vôd používa žumpu. Domácnosti, na spracovanie odpadových vôd používajúce žumpy sú staršie rodinné domy v okrajovej časti mesta, alebo rodinné domy v mestskej časti, katastrálne územie Hradec, Malá Lehôtka a Veľká Lehôtka.

5.8 DOTAZNÍK PRE SAMOSPRÁVU MESTA PRIEVIDZA

5.8.1 Uplatňovania zákonov o ŽP s premietnutím do VZN mesta

Mesto Prievidza vo svojich všeobecne záväzných nariadeniach uplatňuje zákony týkajúce sa ŽP. Môžeme spomenúť niektoré z nich, napr.: VZN mesta č. 22 / 1994 o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia na území mesta, alebo VZN č. 71 / 2003 o zdravom životnom prostredí, udržiavaní čistoty a poriadku v meste, ďalej sem môžeme zahrnúť aj VZN č. 76 / 2004 o odstraňovanie starých vozidiel na území mesta Prievidza, VZN mesta Prievidza č. 86 / 2005 o miestnom poplatku a komunálne odpady a drobné stavebné odpady v znení doplnkov č. 1, 2, 3, 4, 5. Nakladanie s odpadom je uplatňované vo VZN č. 105 / 2009 o nakladaní s komunálnym odpadom na území mesta Prievidza.

5.8.2 Otázka riešenia odvozu odpadov

Obec podľa zákona 223/2001 Z. z. o odpadoch zodpovedá za nakladanie s komunálnym odpadom a s drobným stavebným odpadom, ktoré vznikli na území obce.

Pre mesto Prievidza platí Všeobecne záväzné nariadenie mesta č. 105/2009 o nakladaní s komunálnym odpadom na území mesta Prievidza. Toto všeobecne záväzné nariadenie vymedzuje práva a povinnosti orgánov mesta, držiteľov a pôvodcov odpadu v oblasti nakladania s komunálnym odpadom, s drobným stavebným odpadom, elektroodpadmi z domácnosti, spôsob zberu a prepravy komunálneho odpadu, vrátane starostlivosti o miesto určené na ukladanie a zneškodňovanie komunálneho odpadu na území mesta Prievidza. Mesto Prievidza v pravidelných intervaloch zabezpečuje prostredníctvom zberných kontajnerov na komunálny odpad prepravu a odvoz komunálneho odpadu za účelom jeho zhodnotenia a zneškodnenia. Rovnako prostredníctvom plastových kontajnerov modrej, žltej a zelenej farby zabezpečuje a rieši otázku separovaného odpadu. Ďalej mesto na svoje náklady podľa potreby, 2-krát do roka zabezpečuje zber a prepravu objemných odpadov od obyvateľov mesta a to za predpokladu, že objemný odpad vznikol na území mesta. Mesto ďalej zabezpečuje a rieši otázku komunálneho odpadu s obsahom škodlivých látok. Systém zberu a nakladanie

komunálneho odpadu s obsahom škodlivých látok zabezpečuje mesto na základe zmluvného vzťahu prostredníctvom oprávnenej spoločnosti. Zber a odvoz škodlivých látok vyseparovaných z KO mesto zabezpečuje 2-krát ročne prostredníctvom firmy DETOX, s.r.o. spôsobom mobilného zberu na vopred stanovených miestach.

Mesto sa pri nakladaní s odpadmi riadi aj platným Programom odpadového hospodárstva mesta.

5.8.3 Spôsob separácie odpadov

Spôsob separácie odpadov sme už okrajovo spomenuli v predchádzajúcej kapitole 5.7.2. Podobne ako komunálny odpad, problematika spôsobu separácie odpadov je zahrnutá vo VZN mesta č. 105/2009. V meste je v dostatočnej miere zavedený zber separovaných zložiek komunálneho odpadu. Na separovaný zber sa používajú 1100 l. farebne rozlíšené kontajnery: žltý kontajner je na plasty, modrý na papier, zelený kontajner je na sklo a šedý kontajner je na kovové obaly a nápojové kartóny. Separácia KO v mestskej časti s individuálnou domovou výstavbou je realizovaná formou zberu plastových vriec 1-krát mesačne, pričom jednotlivé mestské časti sú rozdelené do harmonogramu zberu s presne stanoveným dátumom zberu a odvozu vyseparovaných zložiek.

Zber separovaného odpadu na svoje náklady zabezpečuje mesto prostredníctvom oprávnenej spoločnosti za určitých zmluvne dohodnutých podmienok.

5.8.4 Skládky v meste

V meste Prievidza, resp. v jej prímestskej časti, katastrálne územie Veľká Lehôtka sa nachádza legálna zákonná skládka odpadov na uloženie a zneškodňovanie nie nebezpečného odpadu skládkovaním – Ploštiny. Súčasná kapacita skládky je 226 000m³ a ešte sa rozširuje o cca. 121 000m³. Skládka slúži pre uloženie odpadu približne 67 000 obyvateľov mesta Prievidze ale aj okolitým obciam.

5.8.5 Poplatky mestu za odvoz odpadov

Poplatky za odvoz komunálneho a drobného stavebného odpadu sú stanovené vo Všeobecne záväznom nariadení mesta č. 105/2009. Súčasný poplatok je 30 Eur/osobu. Podľa tohto VZN č. 105/2009 sa výnos z poplatkov výlučne použije na zaplatenie nákladov spojených so zberom, prepravou, zhodnocovaním a zneškodňovaním komunálneho odpadu.

5.8.6 Spracovanie biologicky rozložiteľného komunálneho odpadu

Spracovanie biologicky rozložiteľného komunálneho odpadu mesto zabezpečuje 2-krát do roka počas jarného a jesenného upratovania na zberných miestach určených mestom, alebo počas celého roku v prevádzke kompostárne. Kompostáreň je miesto, ktoré slúži na skladovanie a zhodnotenie biologicky rozložiteľného komunálneho odpadu (zelené kríky, slama, biologicky rozložiteľný odpad z domácností a z reštaurácií, konáre a tráva). Zber biologicky rozložiteľného odpadu zabezpečuje mesto prostredníctvom oprávnenej organizácie pristavením vozidla a naložením priamo na vozidlo, podľa skutočnej potreby počas celého roku. Spaľovanie biologicky rozložiteľného odpadu zo záhrad, parkov a ďalšej zelene, vrátane cintorínov je zakázané!

5.8.7 Nakladanie so stavebnou suťou

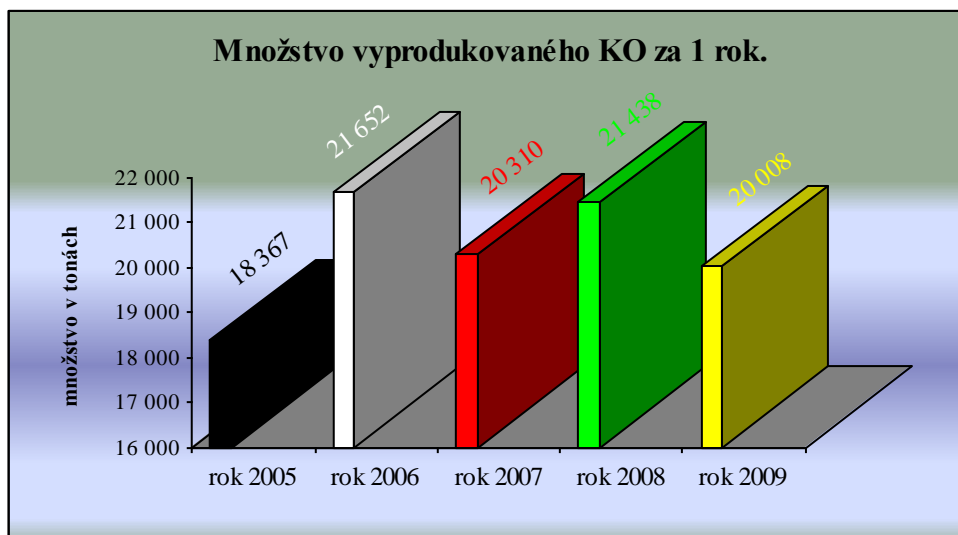
Mesto k danej problematike pristupuje rovnako zodpovedne ako v prípade objemového odpadu. Mesto na vyhradené miesta 2-krát do roka zabezpečí veľkoobjemový kontajner na účely zhodnotenia alebo zneškodnenia drobného stavebného odpadu. Odvoz stavebného odpadu zabezpečuje oprávnená organizácia, ktorá má s mestom uzavretú zmluvu.

Fyzická osoba – podnikateľ alebo právnická osoba, ktorej pri výkone činnosti tvoriacej jej predmet podnikania vznikol komunálny odpad stavebného charakteru, je povinná zhodnotenie alebo zneškodnenie stavebného odpadu uhradiť si na vlastné náklady.

5.8.8 Množstvo vyprodukovaného komunálneho odpadu v meste za 1 rok

Tab. 22 Množstvo vyprodukovaného KO za 1 rok

ROK	množstvo v „tonách“
rok 2005	18 367
rok 2006	21 652
rok 2007	20 310
rok 2008	21 438
rok 2009	20 008

Obr. 22 Množstvo vyprodukovaného KO za 1 rok

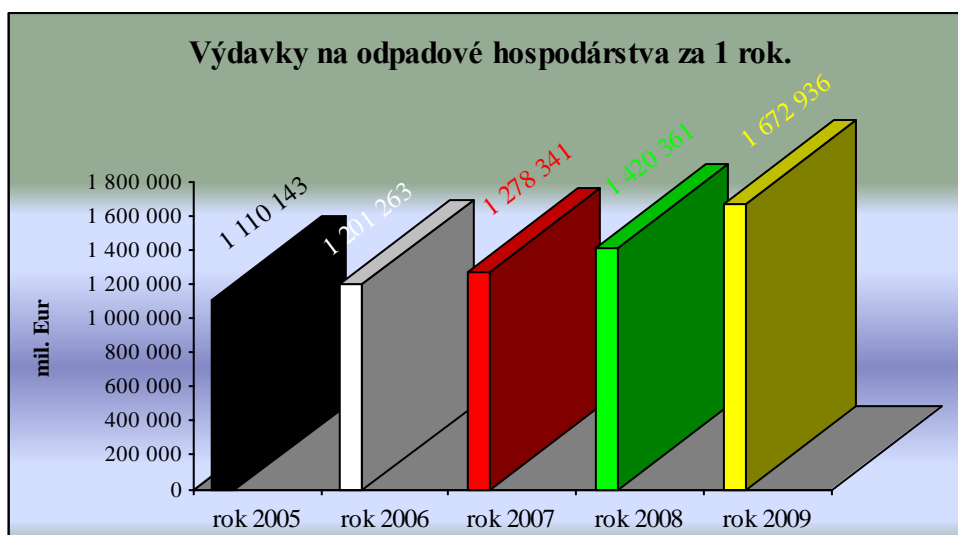
zdroj: vlastné spracovanie

Spracovaním údajov, ktoré poskytol mestský úrad a následne zaznamenaním ich do grafickej podoby vidíme, že od roku 2005 až do roku 2009 bolo najviac vyprodukovaného komunálneho odpadu v roku 2006 a to v množstve 21 652 t./rok. Celkovo za skúmané obdobie bolo najmenej ton vyprodukovaného komunálneho odpadu v roku 2005, kedy sa vyprodukovalo 18 367 t./rok. Priemer vyprodukovaného KO za obdobie od roku 2005 do roku 2009 je 20 355 t./rok. K tomuto priemeru sa najbližšie približuje rok 2007 a o niečo menej rok 2009.

5.8.9 Ekonomická bilancia problematiky odpadov a životného prostredia

Tab. 23 Výdavky na odpadové hospodárstvo za 1 rok

ROK	Eur	Sk
rok 2005	1 110 143	33 444 168
rok 2006	1 201 263	36 189 249
rok 2007	1 278 341	38 511 300
rok 2008	1 420 361	42 789 795
rok 2009	1 672 936	50 398 869

Obr. 23 Výdavky na odpadové hospodárstvo za 1 rok

zdroj: vlastné spracovanie

Ekonomická bilancia problematiky odpadov a životného prostredia je zaznamenaná do grafu, obrázok č.23. Aj tieto údaje boli poskytnuté mestským úradom, oddelením odpadové hospodárstvo. Ako nám znázorňuje grafické vyhodnotenie, vidíme, že za skúmané obdobie od roku 2005 do roku 2009 najmenej výdavkov z mestského rozpočtu bolo v roku 2005 sumou 1 110 143 Eur. Opačne, najviac výdavkov na odpadové hospodárstvo z mestského rozpočtu malo mesto v roku 2009 sumou 1 672 936 Eur. Ako nám znázorňuje graf, výdavky na odpadové hospodárstvo za posledných 5 rokov majú stúpajúci charakter.

ZÁVER

Zhodnotením jednotlivých spoločných európskych indikátorov udržateľného rozvoja podľa metodiky ECI v meste Prievidza sme dospeli k nasledovnému záveru a návrhu na využitie výsledkov.

Ako prvý sme hodnotili indikátor spokojnosť občanov s miestnou komunitou. Tento indikátor bol rozdelený do niekoľkých oblastí zisťovania: miesto svojho bývania, zeleň a čistota okolia, alebo poskytovanie služieb sociálneho, zdravotníckeho, spoločenského, kultúrneho a rekreačného charakteru. Ďalej sa úroveň zisťovania preniesla do školských zariadení základných a stredných škôl, do oblasti bezpečnosti, starostlivosti mesta o kosenie, výsadbu a výrub stromov ako aj ostatných oblastí týkajúcich sa obyvateľov mesta a ich kvality života v ňom. Zisťovania prebehli formou vlastného prieskumu alebo anonymnou dotazníkovou metódou pre občanov mesta. Vlastným prieskumom ale aj vyhodnotením odpovedí nami opýtaných respondentov sme zistili, že mesto kapacitne v dostatočnej miere svojim občanom poskytuje možnosť bývania a to vo forme bytových domov alebo vo forme individuálnej výstavby rodinných domov. Mesto svojim územným charakterom a rozpracovaným územným plánom predpokladá rozširovanie svojich hraníc, čím sa aj do budúcnosti vytvoria nové príležitosti pre miesto svojho bývania. Mesto svojou lokalitou, z každej strany obklopené horami tak ako z vonka, tak aj z vnútra pôsobí dojomom zeleného mesta. Zeleň má v meste nezastupiteľné miesto a funkcie a spolu s čistotou a vysokou kvalitou poskytovaných služieb jednoznačne ovplyvňujú kvalitu a spokojnosť života občanov. Zhrnutím všetkých odpovedí do jedného grafu môžeme skonštatovať, že až 89% občanov mesta Prievidza sú spokojní s miestnou komunitou a len 11% ich je nespokojných.

Druhým hodnoteným spoločným európskym indikátorom bol miestny príspevok ku globálnym klimatickým zmenám. Hlavným ukazovateľom pre tento indikátor je podiel emisií CO₂ na obyvateľa mesta. Vlastným prieskumom sme zistili, že hoci priamo v meste nie je zastúpený ťažký priemysel, podiel emisií CO₂ je do značnej miery ovplyvnený energetickým, banským a chemickým priemyslom nachádzajúcimi sa neďaleko mesta. Taktiež z dotazníka pre občana mesta sme zistili, že občania len málo ovplyvňujú podiel emisií CO₂. Na otázku, aký spôsob vykurovania využívajú vo svojej domácnosti až 54% respondentov odpovedalo, že ako spôsob vykurovania v domácnosti využívajú teplú vodu, teda sú napojení na parovod z ENO a.s., práve ktorá patrí ku štvorici podnikom najviac

znečisťujúcim ovzdušie v meste ale aj v okolí. Na druhom mieste s 26% skončili domácnosti vykurované zemným plynom a na treťom mieste skončili domácnosti vykurované drevom.

Ďalší hodnotený indikátor bol miestna mobilita a doprava cestujúcich. Podobne aj pre tento indikátor sme použili spôsob vlastného prieskumu s kombináciou anonymného dotazníka pre občana mesta. Na základe údajov poskytnutých nami opýtaných občanov sme dospeli k záveru, že na jedného obyvateľa v priemere pripadá najazdených 15 306,45 km./rok, pričom za jeden týždeň vykoná jeden obyvateľ až 18 ciest a denne v aute strávi až 1,18 hodín. Percentuálnym vyjadrením využívania uvedených spôsobov dopravy sme dospeli k záveru, že väčšina, teda až 56% obyvateľov využíva automobilový spôsob dopravy. Až ďaleko za automobilovým spôsobom dopravy s 19% nasleduje doprava pešo, potom s 13% nasleduje mestská hromadná doprava a len 12% respondentov ako spôsob dopravy využíva bicykel. Samozrejme preprava pešo alebo na bicykli je do značnej miery ovplyvnená počasím, preto tieto údaje za zlého počasia môžu byť ľahko meniteľné a môžu úplne zmeniť výsledok využívania spôsobov dopravy.

Dostupnosť miestnej verejnej zelene a miestnych služieb bola skúmaná len na základe vlastného prieskumu. Výmera verejnej zelene v meste je 204,7 ha., čo predstavuje 20,5% zo zastavaného územia. Ukazovateľ, vyjadrujúci dostupnosť verejnej zelene: verejné parky, lesopark, väčšie plochy sídliskovej zelene so základnou vybavenosťou, prípadne pešia zóna so zeleňou s plochou väčšou ako 0,5 ha. bol vyhodnotený vyznačením týchto plôch v orientačnej mape mesta a určením zóny okolo nich o šírke 300 metrov. Počet obyvateľov žijúcich vo vnútri zóny, bol spočítaný podľa aktuálnej evidencie obyvateľstva mesta. Podľa výsledkov sa 82,6% obyvateľov mesta k týmto plochám dostane pešo do 10 minút.

Ďalší zo spoločných európskych indikátorov sledovaných na území mesta Prievidza je kvalita miestneho ovzdušia. Podobne ako pri skúmaní indikátora miestny príspevok ku globálnym klimatickým zmenám sme zistili, že kvalitu miestneho vzdušia viac ako mesto samotné ovplyvňujú podniky nachádzajúce sa mimo územia mesta. V meste samotnom je najväčším znečisťovateľom ovzdušia dopravný sektor, ktorý prechádzajúc stredom mesta nadmerne zaťažuje dopravnú infraštruktúru mesta Prievidza. Najväznejšou látkou znečisťujúcou ovzdušie v meste sú pevné častice PM₁₀. Ich pôvod je v rôznych technologických procesoch, uvoľňujú sa najmä pri spaľovaní tuhých látok ale aj vo výfukových plynch motorových vozidiel. Tento problém by sa najlepšie dal vyriešiť

odklonením nákladnej ale aj osobnej dopravy mimo mesto a obmedzením vjazdu automobilov do niektorých častí mesta, do centra časti Staré mesto.

Sledovaním indikátora doprava detí do školy sme zisťovali najviac používaný spôsob dopravy detí, ktorý svojim spôsob odzrkadľuje nielen postavenie nás dospelých k spôsobom dopravy prijateľnej k trvalo udržateľnému rozvoju, ale odzrkadľuje aj postavenie a vzťah našich budúcich generácií. Výskumom sme zistili, že až 36% využíva automobilovú dopravu, čo je spôsobené tým, že ráno rodičia idúc do zamestnania berú svoje deti do školy osobným automobilom. Dopravu pešo a na bicykli spolu využíva 44% respondentov, avšak tento údaj je do značnej miery ovplyvnený počasím, t.z., v prípade nepriaznivého počasia aj oni by zvolili automobilovú alebo mestskú hromadnú dopravu.

Mesto Prievidza s približne 51 000 obyvateľmi v priemere ročne vyprodukuje 20 350 ton komunálneho odpadu. Výdavky na odpadové hospodárstvo každoročne majú stúpajúci charakter, čo je okrem neustáleho prílivu ľudí do mesta spôsobené aj snahou zvýšiť vedomie a vnímanie občanov mesta o separáciu komunálneho odpadu prostredníctvom kontajnerov na separáciu odpadu. V meste, resp. v jej časti katastrálne územie Veľká Lehôtka sa nachádza legálna skládka, ktorá kapacitne okrem mesta samotného pokrýva aj blízke obce. Skládka pritom spĺňa všetky zásady a priority bezpečnosti s ohľadom na ochranu životného prostredia. Aj napriek veľkému úsiliu mesta sa vždy nájde jednotlivec alebo skupina obyvateľstva, ktorá svojim bezohľadným správaním sa vytvára čierne skládky vo svojom okolí a tak deštruktívne vplýva na životné prostredie. Je len v nás, ako sa postavíme k problematike s odpadmi a jeho separácie.

Všetky skúmané vybrané spoločné európske indikátory v meste Prievidza majú vplyv na trvalú udržateľnosť a na životné prostredie. Preto je dôležité zvažovať všetky kroky, ktoré povedú k zachovaniu si verejnej zelene a udržiavaniu poriadku a čistoty v meste. Sú to v prvom rade finančné náklady, ktoré sú súčasťou ekonomiky mesta, v druhom rade sú to príležitosti, ktoré môže mesto využiť na zachovanie alebo zlepšenia trvalej udržateľnosti v meste Prievidza.

„Budme dôstojnými pokračovateľmi odkazu minulosti a budúcnosti zanechajme naše mesto krajšie ako je v súčasnosti“. (Ing. Ján Bodnár, primátor mesta Prievidza)

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- ČILIAK, Ondrej. 2006. *Cesta do minulosti Prievidze*. Prievidza, vydalo Mesto Prievidza. 2006. 44 s. ISBN 80-969577-5-9
- DEMO, Milan – BIELIK, Pavol – HRONEC, Ondrej. 1999. *Trvalo udržateľný rozvoj*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre. 1999. 400 s. ISBN 80-7137-611-6
- DEMO, Milan – HRONEC, Ondrej – TÓTHOVÁ, Monika a kol. 2007. *Udržateľný rozvoj – život v medziach únosnej kapacity biosféry*. Nitra: SPU v Nitre. 2007. 439 s. ISBN 978-80-8069-826-3
- DOBIAŠ, Ondrej. 2004. *Stratégia rozvoja mesta Prievidza*. Mestské zastupiteľstvo v Prievidzi, Prievidza. 2004. 41 s.
- GREŠNER, Lukáš – ŠKRINÁROVÁ, Ľubica a kolektív. 2008. *Prievidza – mesto nášho srdca*. Prievidza, štúdio Harmony s.r.o. Banská Bystrica, 2008. 175 s. ISBN 978-80-89151-20-2
- HUBA, Mikuláš – KOZOVÁ, Mária – MEDERLY, Peter. 2002. *Miestna Agenda 21 Udržateľný rozvoj obcí a mikroregiónov na Slovensku*. Bratislava: REC Slovensko. 2002. 101 s. ISBN 80-968850-1-4
- HUDEKOVÁ, Zuzana – MEDERLY, Peter. 2003. *Spoločné európske indikátory udržateľného rozvoja miest – pilotný projekt v Slovenskej republike*. Bratislava, REC Slovensko. 2003. 98 s. ISBN 80-968850-6-5
- KRASNEC, Peter – KOZOVÁ, Mária. 2000. *Trvalo udržateľný rozvoj*. Bratislava – Nitra. Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre – Prírodovedecká fakulta UK v Bratislave 2000. 128 s. ISBN 80-7137-854-2
- MEDERLY, Peter – HUDEKOVÁ, Zuzana. *Udržateľný rozvoj miest v Slovenskej republike. Návrh súboru indikátorov a ich využitie pri vyhodnotení udržateľného rozvoja miest*. 147 s. ISBN 80-969436-1-8
- PÉLI, Imrich a kolektív. 1983. *Prievidza*. Vydavateľstvo Osveta, Martin pre Mestský národný výbor v Prievidzi, 1983. 157 s. 70-030-83

RÓZOVÁ, Zuzana a kol. 1996. *Miestny územný systém ekologickej stability sídelného útvaru Prievidza*, textová časť. SANHUMA 90 a Regioplán, Nitra. 1996. 337 s.

ŠALING, Samo – ŠALINGOVÁ, IVANOVÁ Mária – MANÍKOVÁ, Zuzana. 2003. *Veľký slovník cudzích slov*. vydavateľstvo SAMO, Bratislava – Prešov, 2003. 1376 s. ISBN 80-89123-02-3

ŠVIHLOVÁ, Dana. 2004. *Trvalo udržateľný rozvoj na miestnej úrovni*. UMB v Banskej Bystrici, Ekonomická fakulta, 2004. 90 s. ISBN 80-8055-925-2

VAVRICA, Peter. A kol. 1995. *Územný plán sídelného útvaru Prievidza. Plán funkčného využitia územia*. Vydavateľstvo Huma 90, Bratislava, 1995.

Mesto Prievidza. 2003. *Prievidza – prechádzka históriou*. Vydalo Mesto Prievidza, Prievidza, 2003. 24 s. ISBN 80-968907-3-5

Mesto Prievidza, 2005. *Indikátory trvalo udržateľného rozvoja v meste Prievidza (správa)*, november 2005. 48 s.

Mesto Prievidza. 2007. *Mesto pre občana alebo sprievodca samosprávou mesta Prievidza*. Vydalo Mesto Prievidza, Prievidza, 2007. 62 s. ISBN 978-80-969808-8-8

Mesto Prievidza. 2007. *Prievidza v číslach*. vydalo Mesto Prievidza, Prievidza, 2007. 26 s. ISBN 978-80-969808-1-9

Mestský úrad Prievidza

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA MESTA PRIEVIDZA (2007 – 2013) – materiál poskytnutý mestským úradom Prievidza. 146 s.

Európska komisia – *Smerom k trvalo udržateľnému rozvoju: Spoločné európske indikátory*. Luxemburg: Úrad pre oficiálne publikácie Európskych spoločenstiev, 2001. 11 s. ISBN 92-894-1396-4

Zákona 223/2001 Z. z. o odpadoch v znení neskorších predpisov

Zákon 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny

VZN č. 105/2009 o nakladaní s komunálnym odpadom na území mesta Prievidza

VZN č. 71/203 o zdravom životnom prostredí, udržiavaní čistoty a poriadku v meste Prievidza

Webové stránky

http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/methodology_sheet_sk.pdf

<http://sk.wikipedia.org/wiki/Občan>

[http://sk.wikipedia.org/wiki/Obec_\(slovenská_správna_jednotka\)](http://sk.wikipedia.org/wiki/Obec_(slovenská_správna_jednotka))

<http://www.carbonfootprint.com/calculator.aspx>

<http://www.prievidza.sk/?str=demografia&lang=sk>

<http://www.prievidza.sk/?str=geografia&lang=sk>

http://www.tur.sk/tur_kriteria.stm

<http://www.viamichelin.com>

PRÍLOHY

Príloha A: CD médium – diplomová práca v elektronickej podobe